

● SAHİBİ :

TÜRKİYE İSLAM
ENSTİTÜLERİ TALEBE
FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN

Cahid BALTACI

● YAZI İŞLERİ
MÜDÜRÜ

İsmail L. ÇAKAN

BU SAYIDA

VEDA	İslâm MEDENİYETİ
İSLÂM VE BATI	M. EI-MAĞRİBİ Terc: Ömer CEBECİ
İSLÂMDA HELAL VE HA- RAM MANTIĞI	Celâl YENİÇERİ
ÜNLÜ CELVETİ ŞEYHLERİ	Hakkı Şinasi ÇORUH
CEVİZ KABUKLARI (Şiir)	Safvet ÇELEBİ
EBU'L - HASAN EL-MÜ- ZEYYİN	Dr. A. Subhi FURAT
İMAM-HATİB GENÇLİĞİ Şiir	Mustafa BAYBURTLU
İSLÂM HUKUKU VE ROMA HUKUKU	Av. Dr. Y. Ziya KAVAKÇI
İMAM - HATİB OKULLARI VE KÖY ENSTİTÜLERİ ...	Sabri AKDENİZ
HAYATA DÖNMELİYİZ ...	Ali Ulvi KURUCU
ZAFERİNİZ, İSLÂMİN ZA- FERİ OLACAKTIR	Fahreddin OLGUNER
YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜ- SÜ ROZETİ	Yük. Müh. Ö. KIRAZOĞLU
MEHMED ÂKİF'İN İNANÇ- LARI VE SECİYESİ	Mahir İZ
İSLÂM IŞIĞINDA SİYASET	M. Said ÇEKMEGİL
MÜSLÜMANLARIN TIB'DA- Kİ YENİLİKLERİ	Hasan ÖZÖNDER
SÜLEYMANİYE (Şiir)	KIBRISLI
OSMANLI MİMARLIĞI	Cevad ÜLGER
SUALLERE CEVAPLAR ...	G. MERT - Y. V. YAVUZ
TİYATROMUZDA BUNA- LİM VE «ESKİ ÇAMLAR BARDAK OLDU	Hilmi KURTULUŞ
FİLM HİKAYESİ YARIŞ- MASI	İslâm MEDENİYETİ
HZ. EBU BEKİR	LUT-KAN
HABERLER	Dr. Cahit ÖNEY
RUBÂİ	İslâm MEDENİYETİ

ALPTEKİN

OSMA

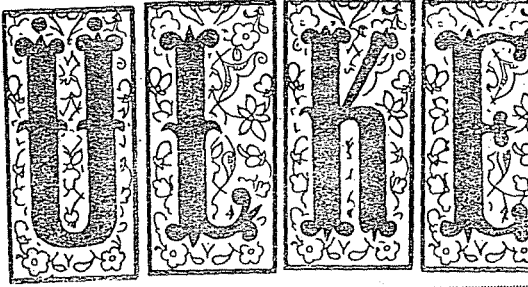
ELBİSE — PA
MONTGOMERİ
Çeşitlerimiz Birinci Sınıf :
İMALA

Mercan Tığ

TEL: 27 53 52

İRFAN OR

Ter
Tasavvuf konusunda yaz
ve fakat muhteva yönünden ç
Fiatı : 250 Kuruş. Toptar
İsteme Adresi : Ahmet İ

İDEOLOCYA ÖRGÜSÜ

Üstad Necip Fazıl KISAKÜREK'i
«en büyük eserim» dediği İdeolocya Ö
güsü 464 sahifelik büyük bir kitap halin
de Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü Ta
lebe Derneği tarafından bastırılmıştır.

Muhteviyatına lâayık bir nefislikt
baskı ve kapak'a sahip olan bu muazzar
eseri bütün okuyucularımıza tavsiye ede
riz.

Fiatı: 15 T.L.

Toptan alanlara %30 tenzilât yapılı

İsteme Adresi :

Yüksek İslâm Enstitüsü Talebe Der
neği Müftülük altı No: 6

Tel: 1227 — 1394

KAYSER

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/2
Tel. : 22 46 02

ÇAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K. : 1315

SİRKEÇİ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara: T.İ.H.O.M.C.F. Genel Başkanı: Mehmet KARAMAN
Kayseri: T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı: İmdat N. NURSAÇAN
İzmir : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : Orhan ÇETİN

TEKNİK KADRO

Sekreter :
Erdoğan ATAK
Dizgi ve Baskı : F A T İ H M A T B A A S I — İSTANBUL
Yıl: 2 — Sayı: 17
Basıldığı tarih: 18/1/1969

Ressam :
Gürbüz AZAK

ABONE

Yıllık : 12 sayı, 25 TL.
Altı Aylık : 6 sayı, 12,5 TL.
Öğrencilere: Yıllık 20 TL.
» 6 aylık 10 TL.
Yabancı memleketlere posta
ücreti ilâve edilir.

Bir sayısı: 250 Kuruş.

İLÂN TARİFESİ

Dış Kapak: 2 renk 2.500 TL.
Tek renk: 2.000 TL.
İç Kapak: 2 renk 1.500 TL.
Tek renk: 1.000 TL.
Renkli ilân sahifesi :
Tamam : 1.200 TL.
1/2 : 750 TL.
1/4 : 400 TL.
1/8 : 250 TL.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınmaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmıyın iade edilmez.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کتبہ النجیح الدین عسکری

SELAM

VEDA

Dünya, 1968 yılını acı-tatlı günleri, müsbet-menfi olaylarıyla tarih deposunun «müsta'mel eşyalar» bölümüne terk eder ve 1969 senesinin ilk günlerini tüketirken Federasyonumuz iki buçuk, mecmuamız da bir buçuk yılını tamamlıyor, bu sayıyla...

1967'nin Ağustosundan bu yana neşriyatına devam eden ve neşir hayatı boyunca kalitede ilmîliği, tutumda ciddîliği, gayede hizmeti hedef alan İSLÂM MEDENİYETİ son aylarda büyük ve hayati buhranlarla başbaşa kaldı.

Samimiyetin, hüsn-ü niyetin, fedakarlığın başarı için yeterli olmadığı; bütün bu olumlu vasıfların beklenen neticeye ulaşması için MADDİ İMKÂN'ın şart olduğu devrimizde malesef, İSLÂM MEDENİYETİ bu imkandan mahrum kaldı. Hükümetin talebe teşekküllerine her yıl verdiği «tahsisat»ı bu sene (bir türlü öğrenemediğimiz sebeplerle) vermemesi, abonelerinin fedakârlığına karşılık bayilerin işi sıkı tutmaması, eleman ve teşkilât yetersizliği, hususî dağıtımdan mahrum oluşu v.b. sebepler, bu arzu edilmeyen buhranın amilleri oldu.

Para demetlerinden sütunlar yapıp kapattığı kasasının önünde kaldığı namazı ile İslâm'ı ihya ettiğini sanan, yaptığı yardımı zekatına sayan, kurnaz ve fakat gerçekte gafil zenginlerimizin henüz ciddi bir neşriyatın ehemmiyetini, yeni nesli yuğurmaktaki etkisini takdir edememeleri, etrafa rastgele küfreden neşriyatı «ideal İslâmî neşriyat» olarak alkışlamaları İSLÂM MEDENİYETİ'ni malî krize mahkûm eden etkenlerin maalesef en kırıcısı ve en kötüsü oldu.

Ümit ışıklarını yitirdiğimiz anlarda, hiç beklemediğimiz şekilde imkanlar bahşederek yukarıdaki dekor içinde bizi bu sayıya ulaştıran yegâne yardımcımız Allah-ü Zül-Celâl'e hadsiz şükürler ederiz.

25 Ocak Federasyon kongresinde vazife alacak ve bir yıl müddetle İSLÂM MEDENİYETİ okuyucularıyla beraber olacak arkadaşlarımıza şimdiden en samîmi dileklerimizle başarılar, zengin müslümanlara da yardımlaşma şuurunu diler, vefâkâr okuyucularımıza -eski idareciler olarak- veda eder, «Allahısmarladık» deriz..

Selâm; mü'minlere...

İslâm Medeniyeti

İlahiyat

İslâm ve Batı

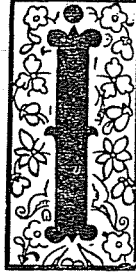
Yazan :

Dr. Muhammed El MAĞRİBİ

Terceme :

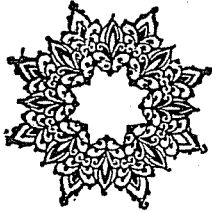
Ömer CEBECİ

(O. Doğu Tek. Üni. Öğrencisi)

İslâm ve batı konusu için epeyce geniş ve çoğu zaman yanlış ele alınmış diyebiliriz. Bir tarafta İslâm, diğer tarafta Batı derken neyi kastediyoruz? İslâm ve Batıdan ve aralarındaki ilişkiden bahsetmenin bir manası var mı? Bu hakiki veya zahiri meselenin müslümanların kafasını ikiyüz yıldan beri meşgul ettiğini belirterek başlayabiliriz. Tarihî başlangıç olarak, Avrupa emperyalizmi ile Müslüman Yakın Doğunun ilk münâsebetini, yâni Napolyonun 1800 yılında Memlûk Hanedanının saltanatındaki Mısırı işgalini alabiliriz. Bundan önce Hindistandaki İngilizlerle Müslümanların mücadelesi var, ama bunu Batının İslâm dünyasına sızıp, nüfuz etmesinin açıkça anlaşılır bir başlangıcı olarak alamayız.

Bugünkü halimizle, bir tarafta Batı dünyası, diğer tarafta buna karşı olan İslâm ve İslâm dünyasından bahsetmek hâlâ bir mâna taşır mı? İslâm dünyası, inançları ve aksiyonlarıyla batı dünyasından açıkça ayrılan bir mevcudiyet olarak hâlâ var mıdır? Zannedirim keyfiyetin bu olmadığını söylemeliyiz ve İslâm ve Batıdan bahsederken mesele olarak bunu tasavvur etmemeliyiz. Çok kere modern İslâm edebiyatında, İslâm dünyasıyla (ki maalesef İslâm değerlerinin en mükemmel bir şekilde saltanat sürdüğü, sosyal yaşayışın ve aile hayatının İslâm terbiyesine göre ayarlandığı, İslâmi hayatın her cephesi için gereken ruhi ve dini temellerin bulunduğu bir belde olarak mevcut değildir) yoğunlaşmış sıkıntı içindeki materyalizmin diyarı olarak kavranan Batının haddinden fazla basitleştirilmiş görünüşü arasında bir nevi tezat buluruz. Bu görünüş müslümanlar için sahte ve faydasızdır; elbette doğru cepheleri hariç olarak. Önceki zamanlarda dar-ül İslâm ve dar-ül harp, saadet ülkesi ve İslâm dışı olan diyar arasında beliren farklılaşmanın bugün için artık iyice sağlam olmadığını idrâk etmeliyiz. Neden? Herşeyden önce Müslüman denilen ülkelerde Batının kültürel ve ideolojik sahalarda sızma ameliyesi o kadar gelişmiştir ki, bu ülkelerde İslâm, neredeyse, eskiye ait birşey veya en fazla hissi ve tarihî bir fazlalık haline gelmiştir de ondan.

ESAS FARK

Bundan dolayı hayat tarzındaki esas farkın ananevi bakımdan müslüman olduğu düşünülen bir coğrafi alanla, İslâma düşman bir toprak bütünü arasında olmadığını söyleyebiliriz. Asıl fark Doğulu veya Batılı olsun, İslâmı anlayan, İslâmı yaşayan ve İslâm için çalışan kişiyle, bunları yapmayanlar arasındadır. Herşeyden önce bugünkü şartlara bağlı olan bu durumu belirttikten sonra dahi Batıda İslâma karşı müşterek bir davranışın olduğunu görmekteyiz.

TARİHİ TEMELLER

İslâma karşı bu müşterek davranışın kökleri oldukça canlı ve tarihidir. Buna coğrafi bir temel bulmak da mümkündür; Eski Yunan ve Pers münasebetlerinin başlangıcının temsil ettiği Batının Doğuya devamlı mücadelesi. Bu temel İslâmın gelmesiyle Hıristiyanlık ve İslâm arasında dini bir mücadele olarak daha da şiddetlendi ve şumülü genişledi. İslâm hakkındaki bütün Batılı fikirlerin, kavramların, düşüncelerin ve hislerin vücut bulması bu dini mücadele sırasında olmuştur. Ço az bir değişiklikte bugüne kadar gelerek, birçoklarının öğrenilmiş veya öğrenilmemiş temel davranışlarını düzenleyen başlıca âmil bunlardır. İşte bu, Batının İslâm hakkında sahip olduğu yanlış kavramlardan bahsederken hatırdan tutmamız gereken önemli bir husustur.

Meşhur yazar Muhammed Esed bu, günümüze kadar gelmiş olan zihniyeti Haçlılara bağlar, ben bu zihniyetin Haçlılardan da evvela ait olduğu kanaatindeyim ve bugüne kadar gelişini izliyebilirim. İslâm ve Peygamber hakkında ortaçağ Avrupasında dolaşan kötü niyetli, iftira dolu hikâyeler, her ne kadar birazcık hafifliyerek bugüne kadar sürdürülmüşlerse de, bunlara girmeye lüzum yoktur. Fakat meydana gelen değişikliklere göz atmak faydalı olur.

İslâma yöneltmiş olan bu polemik (münakaşalı) edebiyâtın doğuşu Yakın Doğu'daki Hıristiyan toplumların İslâma reaksiyonları ve kendilerini İslâmın cazibelerinden koruma çabası şeklinde oldu. Kısa zamanda Yakın Doğu Hıristiyan toplumlarından ortaçağ Avrupasına geçen bu cereyan daha kuvvetli ve şumüllü bir hal aldı.

ORTAÇAĞ PROPOGANDASINA DÖNÜŞ

Müslümanlar Batılıların sıradan bir düşmanı olunca, batı onlara azılı bir düşman kesildi ve ülkeleri Batı tahakkümüne maruz kaldı. Mantığa aykırı görünmesine rağmen ondokuzuncu asırda ortaçağ propogandasının tekrarlandığına şahit oluyoruz. Halbuki 17 ve 18. asırlarda müslümanlarla Avrupa milletleri arasında kuvvet bakımından bir eşitlik kurulunca, İslâmı tenkitte biraz hafifletme, hiç değilse mantıklı münakaşalara zâhiri bir teşebbüs görülmüştü. 19. asırda Batı tamamen emperyalizmin içindedir. Batı emperyalizminin batılıların İslâm hakkındaki düşüncelerine eklenmesiyle dünya çapında ciddi bir Hıristiyan-misyoner faaliyeti başladı. Yeniden canlanan bu Hıristiyan-misyoner ruhunun emperyalizmle bir araya gelmesi ortaçağ masallarının tekrar eski tesir kuvvetlerini kazanmalarını sağladı. Bu masallar tekrar ağızdan ağıza dolaşmaya başladı, fakat, artık nispeten daha az kaba bir şekilde ve bu defa kaynak misyonerler ve iddiaçı şakirtlerdi.

Tabii 20. yüzyılda şartlar yine değişti. Emperyalizmin dış yapısı ve yardımcıları olan misyonerlik çöktü. Fakat İslâma karşı popüler davranışlara ve iddiaçı şakirtlerle ilim adamlarının yazılarına bakarsak, ortaçağın başlarında Orta Doğu'daki Hıristiyan toplumların İslâma itham ve iftiralarının, hâlâ ayakta durduklarını ve bugün için dahi Batılıların İslâma karşı davranışlarını ayarlayan ana kuvvet olduklarını görürüz.

MENFİ TENKİTLER: PEYGAMBERİN SAMİMİYETİNİN İNKAR EDİLMESİ

Bu davranış ve tenkitler esas olarak nelerdir? Bazılarından burada bahsedebiliriz. Herşeyden önce Peygamberin samimiyeti az veya çok kibar bir şekilde inkâr edilmektedir: Ortaçağ masalları, Peygamberin Katolik Kilisesinde daha fazla ilerliyemeyince dininden dönerek değişik bir inanış kurmaya kalkışan hain bir kardinal olduğunu yutturacak bir noktaya ulaşmışlardı. Yani İslâm Hıristiyan kilisesince kabul edilmiş itikatlara aykırı bir düşünce ve Hıristiyanlıktan kopup ayrılma bir kilise olarak tasavvur edilir. Buna benzer olarak Kur'anın Medineli bir Yahudi olduğu ileri sürülür. Bu gibi masallara Orta Doğu'daki Hıristiyan toplumlarda hâlâ din adamının öğrettiklerinden çıkarıldığı veyahutta bir Hıristiyan papazın eseri rastlayabilmemize rağmen, (ben böyle insanlarla karşılaştım) batılı şakirt ilim adamlarınca artık, bunlara popüler bir değer verilmemesi oldukça enteresandır. Fakat yine de batılı âlimlerin yazılarında esas olarak aynı fikirleri, daha kurnazca ifade edilmiş görmek mümkündür. 19. asırda Kur'anı diğer dini kitaplarla mukayese

etme teşebbüsü oldu ve Peygamber Muhammed'in onu iktibas ettiğine dair deliller arandı. Bu da modern çağda daha safsatacı bir gelişimin kaydedilmesiyle önemini kaybetti. Şimdide tutturmuşlar «Peygamber Muhammed tabiatın şuuraltı etkisindedir, onun için bu, Kur'anın şuuraltı bir iktibas olduğunu ifade etmez» diye. Bütün şiddet ve kuvvet değişikliklerine rağmen görülmektedirki; İslâma karşı bütün batılı davranışların ana elemanı bugüne kadar yaşayan şekliyle esas olarak aynıdır: Peygamberin sâmiyetinin inkarı, Kur'anın hakikiliğinin inkârı ve Kur'anın muhtelif membalardan toplanan yazılarla veya mâlûmatlarla telif edilen eser olduğunu, yani ilâhî değil beşeri, kaynaktan geldiğini iddia..

CİHAD

İslâm'da cihadın şumûlü Batı tarihinde büyük, fakat hatalı bir dikkati üzerine çekmiştir. Hıristiyanlığın barış içinde ve toleranslı olmasına karşı İslâm, daima müsamahasızlık ve şiddet kullanmakla itham edilmiştir. Ve bu itham tarih boyunca İslâm-Batı münasebetlerinde değişmeksizin devam ettirilmiştir. Meselâ Orta Doğudaki son hadiselerde müslümanların, kutsal bir savaş yaptıkları (Cihad hatalı olarak tercüme edildiğinden) fikri tutundu. Müslümanların, sırf İslâmı başkalarına empoze etmek için savaştıkları fikri halka aşlandı.

BENİMSENEN KURUNTULAR

Batının menfi, hatta kasıtlı olarak menfi dikkatini çeken bir diğer husus da kadının İslâm'daki yeridir. Batının, kadının İslâm'daki yerine karşı tavrı bize İslâm'dan ziyade Batı hakkında fikir vermektedir. İslâma karşı Batıların saplandıkları kuruntular ve arzular, bazan haince, bazan desisesiz ve bazan da istiyakla da olsa, daima hakikatmiş gibi müslümanların üzerine çevrilmiştir. Ve zannımca İslâmın en iyi bilinen, hiç değilse dikkati çeken mefhumu poligamidir.

Bunlar Batılı kafa için daimî câzibe konusudur ve apaçık bellidirki Batı zihniyeti kuruntularını elinden çıkarmamaya bunlara İslâm hakkında herhangi bir kesin bildiren daha fazla değer vermeye kararlıdır. Esas olarak, İslâm şehveti hoş görmek, hatta teşvik etmekle kadına aşağılık bir yer vererek onun tabii gelişmesine engel olmakla itham edilir. Gayri müslimlerle konuşmalarında hep bu hususlar ortaya gelir ve bütün gücümlle tatminkar bir cevap vermeye çalışırım, ama muhataplarımı, bu mevzulardaki kuruntularını terketmeye kesin olarak isteksiz bulurum.

HAÇLI SEFERLERİ DEVAM EDİYOR

Batının İslâm karşısındaki davranışlarının tarihi kısaca bu ise, bugünkü batı ilminin ve son 50 yıllık müşteşriklerin İslâm ve Müslümanlar hakkındaki popüler sahte fikirlerden birkaçını olsun yoketmek için neler yaptıklarını sorabiliriz. Maa-lesef, cevap «çok az birşeyler» olacak ve gelin kendimizi aldatmayalım; burada İngilterede ve özellikle Amerikada, kendilerine İslâm tarihi hakkında ilmi, objektif, akademik ve keşfedici, süsü verenlerin çoğunun yaptıkları, İslâma karşı hâlâ sürdürülen Haçlı akınlarının bir cephesinden başka birşey değildir. Bu üzerinde durmaya değer bir husustur. Bugün Batıya gelen birçok Müslüman öğrenciler, sadece batının teknik ilimlerini öğrenmiyor değil, müslüman olmayan ülkelerde, gayri müslimlerin kontrollündeki İslâmî mevzuları da incelemeyi amaç edinmektedirler. Açıkçası şunu şaşırıcı buluyorum. Bir zaman, İngilteredeki meşhur üniversitelerden birinde, Mısır hükümeti tarafından, Arapça veya İslâmî mevzularda doktora yapmaya gönderilmiş yirmiden fazla talebe vardı. Her türlü tesirden uzak olarak söyleyebilirimki, bu talebelerin çoğu, Arap dili, edebiyatı ve düşüncesi hakkında, kendilerine nezaret etmek iddiasında olanlardan daha esaslı bilgilere sahiptiler.

Gayri müslim alimler derhal müslüman olmalı veya İslâmî tetkikten vazgeçmelidirler; aksi takdirde onların İslâm hakkındaki incelemelerini talep veya kabul etmememiz gayet tabiidir. İslâm mantıki bir araştırma ve tetkik mevzuu olduğuna göre, onlardan araştırma ve tetkiklerinde hakikaten objektif olmalarını istemek hakkımızdır. Alfred Guillaume adlı iyi bilinen bir alimin «İslâm» isimli ve maalesef epeyce satılan eserinde bile Kur'anda bazı soğutucu cephele bulunduğunun iddia edilmesi güzel bir örnektir. Bu cephelelerin neler olduğu belirtilmemekte ve bunların neden soğutucu bulunduğu da açıklanmamaktadır. Öyleyse bu yazardan, kesin olarak İslâm'da neyi soğutucu bulunduğunu ve görüş noktasını belirtmesini talep ediyoruz. Eğer bu isteğimiz yerine getirilmezse, fen, objektivite ve ilim adına bu yazarın İslâma karşı savaşmakta ve mücadeleye hâlâ devam etmekte olduğuna kanaat getirmeye mecbur kalacağız.

Daha başka beni birçok vesileyle hayrete düşüren enterasan bir soru var: Neden bu kadar Batılı âlim İslâma karşı —düşmanlık değilse— nefret duydukları halde, niye hayatlarını İslâmî tetkik etmeye vakfediyorlar veya hiç değilse, neden bunu

bir meggale haline getiriyorlar? Bu bahsettiğim tecrit edilmiş bir durum değildir. İslâmî ilimlerin durumu bu ise (görüşlerimi açıklamak için en aşırı şartları ortaya sürdüm ama zannederim tem, esas olarak doğrudur) Batı cemiyetinin geriye kalanından ne bekleyebiliriz? Samimi olarak mübalâğasız söylenebilir ki, bugün yeni bir Haçlı akınıyla karşı karşıyayız. Orta Doğudaki son mücadelede Amerikada bulunmak son derece acıklı bir tecrübe oldu. Müslümanlara, İslâma, Araplara ve bunlara ait olan herşeye karşı kötü niyetli, nefret dolu, kaba muhakemelere ve bu hislerin ifadesine muhatap olmadığımız bir gün bile geçmedi. Bu Haçlı akını muhtemelen kuvvet ve gayesini değiştirmiş olmalı. Orta Çağ'da Batılılar İslâm ülkelerine göz dikdiklerinde bile, dini hisler aşında ekonomik hareketlere alet edilmekteydi. Mühakkak ki bugünkü durum da aynıdır.

YENİ KEŞFEDİLEN BİR YAHUDİ-HİRİSTİYAN MİRASI

Zamanımızın Haçlı Seferleriyle Ortaçağlardakiler arasındaki fark, o zaman-kilerin ilk plânda müslümanlar, sonra da Yahudiler üzerine olmasındandır. Bugünkü Haçlı akımlarında ise, Yahudi-hıristiyan adı altında açıkça henüz keşfedilmiş bir bağla Yahudi ve Hıristiyanlar esas olarak İslâma karşı birleşiyorlar. Amerikada Siyonist propoganda iki tem üzerinden hareket ediyor. Biri İsrailin demokratik bir devlet ve hükümet olduğu, dolayısıyla yaptığı hırsızlık ve katliamın gayet yerinde görülmesi gerektiği, diğeri ise Yahudi-Hıristiyan mirası diye birşey bulunduğu ve Filistinde bunu mahvetmek isteyen tehlikeli Araplara karşı korunması lâzım geldiğidir. Bu propogandanın, mirasın hangi cephesinden çıkarılıp ortaya atıldığı üzerinde durmuyoruz, zira gayet açıktır.

ÖZET

Şimdiye kadar parça parça anlattıklarımı biraraya toplayıp özetini veriyorum. Herşeyden önce «Batı ile İslâm, aynı zamanda dinî toplumlara da tekâbül eden jeopolitik fikirler bakımından, tam bir zıtlık içindedir» demek pek de mânâlı olmaz, çünkü artık İslâm Dünyası adı altındaki ülkeler, maalesef İslâmî hakikaten yaşayıp tatbik ettiklerinden değil, tarihi gelenekleri ve İslâma olan alakalarıyla biraraya gelmiş milletler topluluğundan başka birşey değiller, ve Batı İslâm dünyasına, Müslüman ülkelere lüzumundan çok fazla nüfuz etmiştir. Buna rağmen Batıda İslâma ve müslümanlara karşı devamedegelen bir düşmanlık vardır ve kendimizi boğuna aldatmıyalım; bu düşmanlığın, lehimize en ufak bir değişikliğe bile rızası yoktur. Bütün iyi niyet ifadeleri, karşılıklı konuşmalardaki tebessümler, ferdi olarak sâimî ve mânâlıdır, fakat esas olarak tesirsiz oldukları görünmektedir. (Yahudi olmayan ve Siyonizme taraftar görünmeyen profesörler ve Arabistler dahi Filistindeki Araplara ve Arap davasına sempati uyandıracak ifadelerden kaçındılar. Bütün bunları ortaya koyduktan sonra, İslâmî Batı arasındaki münasebetleri münakaşa etmeye ne lüzum vardır? Fakat yine de realist olarak ele alabileceğimiz üç soru var; bunları cevaplandırarak meseleyi kapatabiliriz. Herşeyden önce Batı ülkelerinde devamlı veya yarı devamlı Müslüman toplumlar kurmak (kökü müslüman ülkelerde bulunan fakat şu veya bu sebepten dolayı gayri müslim ülkelere yerleşmeye mecbur kalanlardan meydana gelen toplumlar.) İkinci olarak İslâma giren fakat kendi ülkelerinde kalmayı tercih eden Batılıların durumu ve son olarak da gayrimüslimleri fert fert İslâma celbetme meselesi.

MÜSLÜMAN AZINLIKLAR

Önce iyi bir ayırım yapmak lâzımdır. Ben burada meselâ Hindistandaki, asırlarca iyi bir idareye sahip ve bazan politik idareyi eline almış kökü derinlerde olan, çoğu için bir bakıma Dar-ül İslâm'da yaşıyor denebilecek müslüman azınlıktan bahsetmiyorum. Benim düşündüğüm, meselâ İngilteredeki Pakistanlı ve Yemenli muhacirler veya Amerikada tanıdığım Türk Tatarlarıdır.

Şüphesiz bu insanların durumu çok zordur. Bunlar, çoğu kere dinî veya dîni olmayan az bir eğitim görmüş, ekonomik lüzum veya din sebebiyle siyasi bir işken-ce olarak memleketlerinden hicret etmeye mecbur kalmış insanlardır. İngilteredeki toplumlardan bahsedebilecek bir otorite değilim ama yine de bunlara bir göz atalım. Bunları sadece İngiltere hayatına değil, İngiliz tipi hayata alıştırmak için seferber edilmiş kuvvetler oldukça güçlüdür. San Franciscunun yakınında aslen Rusyalı olup, Japonya üzerinden Amerikaya gelen Tatarlar yaşıyor. Bunlar kendi memleketleri Kazanda da birkaç asır Rus ve Hıristiyan tesirine mâruz kalmışlar ve bunun izleri yaşayışlarının mühim bir kısmında görülmüyordu. Tabii Amerikaya gelince bu tesir daha da artmış. Size, San Francisco camininin projesinin yapılışında ortaya çıkan bir hakikati canlandıracağım. Tatar cemaatinden bazıları projesi yapılan binanın bir katının cami, bir katının da dans salonu ve bar olarak kullanılması fikrini sa-

vundular. Fakat şurası muhakkak ki bu, cemaatin bütün fertlerinin tavırlarını temsil etmez.

Herhalde bu problemi halletmenin yolu bozgunculuk veya müslümanların başkalarına benzemelerine ve Müslüman birliklerinin kaybedilerek yerlerini müslüman azınlıklara bırakmalarına mani olma metotları aramak değildir. Şunu da hatırlayalım ki, Müslüman azınlıklar ne kadar küçük olurlarsa olsunlar, birçok memlekette İslâmın yayılmasında aktif metotlar veya profesyonel misyonerlikle değil sadece hayat tarzlarıyla çok büyük bir rol oynamışlar ve çevrelerindeki bütün olarak İslâma girmelerine sebep olmuşlardır. Örnek olarak Malayaya giden Arap ve Hintli tacirleri, Afrikaya giderek İslâmın yayılmasında çok tesirli olan Arap tüccarları düşünülebilir. Kanaatimce gayrimüslimleri, Allah'ın müsaade ettiği sınırlar dahilinde İslâma celbetme problemi, gayrimüslim ülkelerindeki müslüman azınlık birliklerini destekleme meselesinden ayrı olarak düşünülemez, ikisi beraber yürütülür. Gayrimüslim ülkelerdeki Müslüman toplumlar, aralarındaki bağları kuvvetlendirip, birlik kurarlarsa, otomatik olarak İslâmın yayılması için çalışan bir kuvvet haline gelirler.

BATILI MÜSLÜMANLAR?

İkinci olarak Müslüman batılı veya batılı Müslümanın durumunu ele alalım. Pek fazla düşünmeden bir karara varacak olursak, burada bir tenâkuz olduğunu zannedebiliriz, zirâ bir Batılının İslâmı kabul etmesi kültürünün ve mirasının bir kısmından feragat etmesini icap ettirir. Bu hakikatin yanında, bir gayrimüslimin veya Batılının İslâma girip, müslüman olmayan bir ülkede tam İslâmi bir hayat yaşama şansını da tahkik etmeliyiz. İslâm, sadece Allah'la kul arasında, Allah-kul münasebetlerini düzenlemekle kalmayıp, aynı zamanda sosyal, politik ve ekonomik temellere dayanan bir sistem olduğuna göre, İslâma giren Batılı bulunacağı teorit içinde tam İslâmi bir hayat yaşama iddiasında olabilir mi? İtiraf edelim ki bu son derece zor bir sorudur. Muhacir cemaatler ve yarı devamlı talebe toplumlarının mevcudiyetiyle sağlanan, o cemaate ait hayat şekli, meselenin bir kısmını halleder. Bununla beraber çoğu şartlarda bu da kifayetsizdir. Cemaate ait organizasyon sahasında ve hele de devamlı olarak orada kalacaklar arası münasebetleri düzenlemede yapılacak çok iş vardır. Hâli hazırda cemiyet merkezlerinin çoğu, sosyal dedikodu yapmak ve beraber gay içmekten pek fazla bir işe yaramamaktadırlar. Bu fertlerin çoğu arasında kurulan bağlar, İslâma toplu inanıştan ziyade, benzer sosyal çevreden ve benzer memleketlerden gelmelerine dayanmaktadır. Kısacası, gayrimüslim ülkelerde hakiki müslüman cemaatler meydana getirme meselesi çözüm beklemektedir.

Hiçret fikri, arka plana atılmadan ilk planda düşünülebilirse (doğrusu düşünülmemelidir de) meselenin bir kısmı daha halledilmiş olur. Fakat «Batılı bir müslüman, İslâm ülkeleri adı altındaki yerlere gitmekle mükelleftir» de diyemeyiz, zira hepimizin bildiği gibi, Müslüman ülkelerin hiçbirinde, iştirak edip kâr sağlayabileceği, tam İslâmi bir cemiyet hâli yoktur. Kişi hiçret işini kendi becerebilir, hatta beceremelidir ve rûhî, hissî, fikrî bakımlardan küfür diyarını terkerdip İslâm beldesine intibak etmelidir. Bu iş ciddi olarak ve bütün şumulüyle ele alınırsa ferdin hayatının uzun yıllarını kaplar.

İSLÂMA CEZBETME

Son soru: Gayrimüslimlerin İslâma cezbi. Dâimî veya yarı dâimî Müslüman azınlık cemaatin, birlik kurulduğu takdirde oynayacağı mühim rolden bahsederken bu hususa temas etmiş olduk. Tabii daha başka adınlar atılıp mesafe alınabilir. Basın, son derece mühim rol oynar. Basının İslâm hakkında İtirazı gerektiren bir mesele neşredip etmediğini takip etmek gayet önemlidir. Burada yine meselenin şekline ve şumulüne eğilmemiz gerekir. İngilterede durum biraz daha iyidir, yani gazeteye bir mektup gönderirseniz, basılma şansı çoktur. Fakat birçok gazetenin çıktığı Amerikada, bir mektubun basılmasını temin etmek tamamen imkânsızdır.

Ferdî seviyede ve bilhassa kriz zamanlarında çok şeyler yapılabilir, fakat bu sahada da kâfi derecede çalışılmamış, fert fert ve grup grup Batılı düşünceler İslâma ve İslâm davalarına çekilmemiştir. Kendi itikadımıza göre haklıyız ve bunu daima başkalarına da tekrarlarız fakat neden kendimizi hakkı saydığımızın sebeplerine hiç temas etmeyiz. Çok fazla şey hakikat olarak kabul ediliyor. Ve bütün engellere rağmen muarızlarımızın, bilhassa Siyonistlerin tesir kuvvetlerine çok fazla şeyler atfediyoruz. Bilhassa burada, İngilterede onlara karşı sıkı bir mücadele yapılabilir. Eminim...

(THE MUSLİM'den)

İslâmda helâl ve haram mantığı

“MÜLKİYET HAKKI”

ir şeyin haram ve helâl oluşunun diğer bir sebebi de «Mülkiyet» tir.

Mülkiyet bir mala sahip olmak demektir. Bir mal çeşitli yollardan elde edilebilir. Ancak malın İslâmda, meşrû, yollardan elde edilmesi şarttır. Meselâ hırsızlık suretiyle elde edilen bir mal çalan için mülk olamaz. Onun mülkiyeti sahibine aittir. Çalan gayri meşrû surette onu elinde bulundurur. Bu çalma ister devlet dairelerinde görüldüğü gibi zimmete geçirme şeklinde olsun, isterse terazi başında yanlış tartma ve ölçmeler şeklinde olsun, veya hanelerden, mülklerden veya bizzat insanların cebinden aşır-mak suretiyle olsun netice değişmez. Bunların hepsi gayri meşrû surette zimmete geçirmez.

Komünizm rejimlerinde olduğu gibi mülkiyetleri sahibinin elinden alarak tamamen devletleştirme ve sosyalizmde görüldüğü gibi komünizmaya yaklaşma derecesinde ferdi mülkiyete riâyet etmeme de gayrimeşrû surette servet ele geçirmez. Fakat burada zimmete geçirme tek bir fert veya muayyen bir çete topluluğu tarafından değil de bizzat devlet tarafından yapılmakta ve tek kelime ile hırsız devlet olmaktadır. En belâhı hırsızda budur.

Diğer taraftan mülkiyetin teessüs etmesi için ele geçirilen şeyin maddî ve manevî pislikten dolayı haram edilmiş vasıfları itibariyle haram edilen şeyler üzerinde mülkiyet cereyan etmez. İslâmda, müslümanlar için bu gibi şeylere mâlik olmak yoktur. Bunlara sahip olunamaz. İslâm, domuz, içki ve leş gibi şeylerin mülkiyetini kabul etmemektedir. Yenilmesi, içilme-

Celâl YENİÇERİ

(İst. Yük. İslâm Ens. Mezunu)

si, yedirilmesi ve içirilmesi ve satılması haram edilen bu şeyleri müslüman ne yapabilirki! Allahın pis ve haram olarak ilân ettiklerini seviyorum mu diyecek? Hayır.

İslâm bütün müslümanlara ilân eder; madde-ten ve manen pis olupta haram edilen şeyler üzerinde mülkiyet ve tasarruf etme hakkı yoktur. O halde mülkiyetimize geçireceğimiz şeylerin maddî ve manevî vasıfları itibarıyla helâl ve mübah şeyler olması şarttır.

MÜLKİYETİ ELDE ETME YOLLARI

Bir mala sahip olmanın sebeplerine gelince Ömer Nasûhî Bilmen, *İslâm Hukuku* adlı eserinde bu sebepleri üçe ayırarak şöyle anlatır: «Temellük esbabı üçtür; Biri bey ve hibedir. Diğeri irstir. Üçüncüsü de mübah bir şeyi ele geçirmektir. Bu üçüncü kısım'da ya hakikaten olur; mübah bir şeye el koymak gibi. Veya hükmen olur; mübah birşeyi elde etmek için vasıtaları hazırlamak gibi... meselâ yağmur suyunu almak için kap koymak, av hayvanını tutmak için tuzak kurmak v.b.» (C.I, S. 289)

Bu üç yoldan insanlar, yiyeceklere ve eşyaya sahip olurlar. Bu üç kanaldan gelen şeyler ferdin mülkiyet ve tasarrufuna geçerek diğer kimseler için haram olurlar. İslâm'da helâl mal elde etmenin ilân edilmiş meşru yolları bunlardır. Bunlardan birincisi yani alış veriş ve hibe için akid şarttır. Bu akid, karşılıklı rızaya dayanır. Alış verişte bir malın bir bedel, iş veya bir menfaat mukâbilinde diğer şahsın mülkiyetine intikal etmesine karşılık hibe (bağışlama) da bir mal tamamen karşılıksız olarak gayre mülk olur.

Bir mal para ile satın alınır veya o mal karşılığında, mal sahibi için bir iş yapılır. Yahut kirada olduğu gibi kiraya verilen şeyin menfaati mal ile değiştirilir. Nitekim İslâm Hukukunda kiraya verme şöyle tarif edilmiştir. «İcâre; malı menfaa-
atlarla değişmektir» (Mecelle. Madde 405)

الذین يأكلون الربوا لا يقومون إلا يقوم الذي
تخبطه الشيطان من المس ذلك بأنهم قالوا إنما البيع
مثل الربوا واحل الله البيع وحرم الربوا...

«Riba yiyenler kendilerini şeytan çarpmış (bire-
rer mecnun) dan başka bir halde (kabirlerinden)
kalkmazlar. Böyle olması da onların; alım satım'da
ancak riba gibidir demelerindedir. Halbuki Allah alış
verışı helâl, ribayı ise haram kılmıştır. Bakara, â: 275»
âyetinde ifade edildiği üzere Allah Teâlâ alış veriş
helâl, fâizi ise haram kılmıştır. İslâm'da alış veriş
Mecelle madde 105'de «malı mala değişmektir»
şeklinde târif edilmiştir. Yakarıda da görüldüğü
üzere alış verişte mal daima

bir bedel mukâbilinde karşılıklı akidler ile bir şahsın mülkiyetinden diğer şahsın mülkiyetine geçmekte buna mukâbil fâizde ise tamamen karşılıksız ve tek taraflı bir intikal mevcut bulunmaktadır.

Bu âyeti tefsir ederken Elmalılı merhum faiz hakkında şunu söyler «Ribacının mübâdele iddiası altunların şungirtasını altına satmaktan daha hayali bir mübadeledir».

Diğer taraftan faiz, iş yapıcı sermayenin pahalıya elde edilmesini gerektirir. Sermâyenin pahalıya temin edilmesi hem iktisaden gelişmeyi yavaşlatacak ve hem de imal edilen maddelerin yüksek fiatlı olmasını zorunlu kılacaktır.

Faiz, birbirlerine yardım hisleri ölmüş insanlardan müteşekkil cemiyetlerde gelişir ve yaşar. Hakikî insanlık medeniyetine sahip olan cemiyetlerde ihtiyaç sahipleri ancak aldıklarının aslını vermek şartıyla borçlanırlar. Bu ideal ve örnek insanlık medeniyetini ancak İslâmiyette bulmaktayız. Veda Haccı Hutbesinde Hz. Muhammed (S.A.) «faizin her çeşidini ayakları altına» almış ve borcun aslını vermek gerektiğini ilân etmiştir. Dünya bu ilânı yeniden duyduğu gün, ihtiyaç sahipleri iktisadî imkânsızlıklara saplanmaktan kurtulmanın bayramını yapacak ve faiz almaktan vaz geçen insanlık da ancak o zaman âdil ve merhametli olacaklardır.

İslâm'da çalışmadan para kazanmak ve mülk sahibi olmak iyi birşey değildir. Hz. Muhammed (S.A.) diyorlar ki «hiç kimsenin emeğinden daha hayırlı bir rızık yemedi» Ancak bazı sahalarda çalışmadan ve karşılıksız olarak mülk edinme câiz görülmüştür. Bu da malın verâset ve hibe süretiyle intikâli ile olur. Alış - verişte mübah olan eşyâyı ele geçirmede çalışmak şarttır. Bu sahada ferd için çalışıp kazandığından başka birşey yoktur ki, bu şu âyeti kerimede ifâdesini bulur.

وان ليس للانسان الاماسى

«İnsan için çalıştığından başka şey yoktur». Bu âyetten anlaşıldığına göre İslâm'da komünizmin aksine ferdin çalışıp kazandığı şey kendisine aittir. Bu umumî kâidesiyle kapitalizm ile birleşen İslâmiyet zekât âyetleriyle de tekrar kapitalizmden ayrılır.

Bütün bu izahlarda görüldüğü üzere meşru yollardan elde edilen şeyler ferd için mülk ve helâl olmaktadır ve bir eşyanın temellük sebepleri ile ferdin mülkiyetine geçişi de diğer kimseler için haram ifâde etmektedir. Hiçkimse başkasına ait bir maldan onun izni olmadan tasarruf hakkına

malik değildir. Bu kaide mecellede şöyle ifâdelerdir..

«Bir kimsenin mülkünde onun izni olmaksızın ahar bir kimsenin tasarruf etmesi câiz değildir.» (Madde: 96)

Ancak sarahaten izin olmıyan yerlerde, eğer tasarruf etmek isteyen, mal sahibinin bu tasarrufa mutlak olarak izni olacağını önceden bilirse bu tasarruf kendisine helâl olur. İslâm hukukunda bu kâidenin ifâdesi şöyledir;

«Rızaya ilim, hürmeti giderir» العلم بالرضا ينفي الحرمة

Ömer Nasûhî Bey, İslâm Hukuku adlı eserinde bu kaideyi açıklarken derki; «Meselâ; bir kimse dostunun izni olmaksızın bağına girip üzümlerinden yediği takdirde dostunun hoşnut olacağını bilirse bu yemesinde bir beis görülmiyebilir. Bunun gibi bir misâfir odasında masanın üzerine konulmuş destideki sudan misâfirlerin içmeleri câizdir. Çünkü buna, hane sahibinin razı olduğu malûmdur.» (C. I, S, 298-99).

Gene aynı şekilde İslâm'da, bir kimsenin malını meşrû bir sebep olmadan diğer kimsenin alması yasaktır. Bu meşrû sebepler. Verâset, hibe, alışveriş v.s. dir. Bunlar olmadan bir mal şahsın mülkünden çıkarılamaz. Bu umumî hukuk kaidelerinin Mecelledeki ifâdesi şudur. «Bilâ sebebi meşrû birinin malını bir kimsenin ahz etmesi câiz olmaz». (Madde: 97) Bu meşrû sebepler sadece fertlere değil, devletlere karşı da kıymetlerini muhafaza ederler. Bu bakımdan devlet de vatandaşın malını, kabul edilen sebepler dışında devletleştiremez ve amme menfaatına ayırmaz. İstimlâk yaparken bedelini ödemek mecburiyetinde kalır. Şu halde, zulm olarak başkasının malını elinden almak katiyyen yasaktır. Said İbni Zeyd'den (R.A.) rivâyet edilen bir hâdisi şerifte Resûlullah diyor ki «Kimki zulm, olarak bir karış yer alırsa kıyamet günü yedi kat misliyle boynuna geçirilir» (Müslim. Kitabu'l-Buyû').

Kumara gelince, O'da meşrû sebebe dayanmadan ve çalışmadan para kazanma sevdasıdır. İslâm'da ekseriya kolay bir kazanç kötü bir kazançtır. Ve paranın verâset, hibe ve zekâtın dışında bir şahıstan diğer şahsa geçerken iş yaparak geçmesi zarureti vardır. Meselâ bir ayakkabıcı 50 L. paraya sahip olmak istiyorsa bunu kumar masasına oturarak değil bir çift ayakkabı yaparak kazanması şarttır ve para müşteriye ayakkabıcıya geçerken ortada bir çift ayakkabı yapılmış bulunacaktır.

Yahut ticaretle uğraşanların, malları kabzedip muhafaza etmeleri veya bir yerden diğer yere nakletme işini görmeleri gerekir. Ticâret hayatında para, bir şahıstan diğer şahsa geçerken ekseriya yukardaki işleri yaparak geçer Servetlerin hiçbir iş yapmadan kumar zihniyeti

ile elden ele dolması cemiyeti yıkar. Onun için, İslâma göre, değirmene uğrayan suyun değirmeni döndürüp iş yaparak geçtiği gibi para da bir elden diğer ele geçerken iş yaparak geçmelidir. Para elden ele dolaşırken yüksekte düşen su gibi bir enerji hasil eder. İslâm, bu enerjiyi, bu kuvveti hemen bir işe bağlar. Kumarda ise bu kuvvet işe bağlanmayıp boşa salıverilir. Kumarda para, iş yapmadan birinden diğerine aktarılmıştır. Acaba bu kimseler o gün hem kendileri ve hemde cemiyet için ne imal etmişlerdir? Eğer başkalarının çalışıp üretmesi olmasaydı bu asalaklar muhakkak aklıktan ölüme mahkûm olurlardı.

Bütün bu görüşler altında kumarı, sadece masa başındaki oyunlardan ibâret zannetmeyiniz. Servetlerin hiçbir iş yapmadan bir şahıstan diğer şahsa ve bir müesseseden diğer müesseseye geçişi zamanımızda çeşitli şekiller almıştır. Millî piyanolar, spor totolar, eşya çekilişleri, banka ikramiyeleri hülâsa bütün şans ve talihe dayanan oyunlar tamamen kumardır ve Allah Teâlânın ifâdesiyle

رجس من عمل الشيطان

«şeytanın işinden bir pisliktir.» Bunlar masa başında oynanan ferdi kumlardan daha büyük ictimâî karakter kazanmış oyunlardır. Bu bakımdan âfetleri daha çoktur. Toptan bir cemiyete çalışmadan para kazanma sevdası aşularlar. Bu yollardan gelen paralar gayri meşrû sebebe dayandıklarından tamamen haramdırlar...

Zarların atılması, biletlerin çekilmesi, totoların doldurulması çalışmadan para kazanmak isteyen tenbel bedavacıların işidir. Allah Teâlâ «insan için çalıştığından başka şey yoktur» derken, çalışma dışı kazanç temin etmeğe uğraşmak, miskinliğe gönül vermektir. Birbirlerinin parasını talih oyunları ile aşırıya uğraşanlar, putperestlik devrinde, putlar önünde zar atıp kaderlerini tayin etmeye uğraşanlar kadar iptidaidirler. İslâm'da bedavacılık yoktur. Her türlü bedavacılık haramdır ve yasaktır. Hatta lüzumsuz iddialarda kumar cinsinden şeyler olduğundan yasaklanmıştır. Elmalılı merhum C. II, S. 756 da şunu nakleder «iki kişiden biri diğerine, şu kadar yumurtayı yiyebilirsen şu senin olsun demiş idi. Bunlar meseleyi Hz. Aliye getirince, bu kumardır, diye izin vermedi.»

Diğer taraftan umumî menfaat nazara alınrsa bütün talih oyunlarının hiçbir millî menfaat temin etmedikleri ve üstelik memleket zararına oldukları kolayca anlaşılır. Böylece zararı ortadan kaldırmak için İslâmiyet bütün kumar cinslerini haram kılmıştır.

Tasavvuf

«Ünlü Celvetî Şeyhleri»

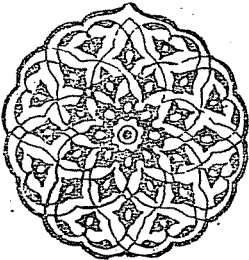
Hakkı Şinasi ÇORUH

ütün bunları dikkatle ve tane tane anlattıktan sonra, ilâve ediyor: «— Şimdi, nefisini kıracaksın. Berusade (Bursa) Kadı naibi olman birşey ifade etmez. Allah'a kul olmak için nefsi kırmak gerek. Bir'de ikilik olmaz. Ondan dolayı pazarda ciğer satacaksın.» Bundan sonra Aziz Mahmud Hüdâ'î Hz. lerini bazan pazarda ciğer satarken bazan Mürşidi Hz. Üftâde'ye hizmet ederken görüyoruz. Bu böyle tam üç yıl sürüyor. Üç-yıl içinde karşılıklı türlü kerâmetler gösteriliyor.

Birgün Hz. Üftâde (Mânâsı: düşkün demektir. «— Canım üzüm istiyor demiş, kim getirir bana? Öteki müridlerde ses yok. Zirâ, mevsim kış. Hemen Hz. Aziz Mahmud: «— Ben getireyim efendim» diye cevap vermiş. Ve küçük bir sepetle çıkmış gitmiş. Şimdiki Karagöz Mahalline geldiğinde bakmışki kar altındaki bağda kuru kütüklerde üzüm salkımları sallanıyor. Sepeti doldurup dönerken ayağı takılıp bir çukura düşer. Fakat, bir türlü çıkmaz. Biraz sonra bakar ki, çukurun öte yanından Hz. Üftâde elini ona doğru uzatmış. Şeyhinin elini tutup çukurdan çıkan Hz. Aziz Mahmud şaşırır kalır. Çünkü, etrafta kimseler yok. Tekkeye geldiğinde bakar ki, Hz. Üftâde öteki dervişlerle sohbet ediyor.

26 Mayıs 1968 pazar günü öğle namazından sonra ben Üftâde Hz. lerinin tekkesine gittim. Orada çok eski bir sandık içinde kendi giyim eşyalarını ve Hz. Aziz Mahmud'un ciğer sattıkları sopaları, Hz. Üftâde'nin Servi ağacından mamul takunyelerini (Biri iki parça olmuş ve kurt yeniği içindeydi.), takkelerini, kandilleri, darbuka ve binlik tesbihleri gördüm. Ayrıca, çilehânesini de gezdim. Orada bir su akıyor. Nasıl güzel, nasıl berrak ve soğuk.. Mutlâka görülmeye değer. Şimdi bu suyla ilgili başka bir kerâmeti nakledelim. Bir sabah, mevsim yine kış. Hz. Aziz Mah-

mud sabah namazı için Mürşidinin abdest suyunu ısıtıp hazırlayamamış. Kalkmış aceleyle ve koşmuş orada akan suya doldurmuş su kabını ama nasıl ısıtacak? Heyecanla göğsüne bastırmış. Sonra, Hz. Üftâde'nin huzuruna girmiş. Mürşid kollarını sıvamış bekliyor. Özürlü diliyor Hz. Aziz Mahmud ve dökmeye başlıyor suyu. Birden: «— Yâ Aziz bu nedir? Yandı ellerim» diyor, Hz. Üftâde. Ve devam ediyor: «— Bu suyu nerede kaynat-tın?» Hz. Aziz Mahmud üzün-tüyle «— Hayır kaynatmadım» diye cevap veriyor. Bunun üzerine: «Biz gönül ateşi ile kaynamış suyla abdest alamayız. Bize odun ateşinde kaynamış gerek» diyor.

Yine birgün, Hz. Üftâde müridlerini denemek maksadıyla: «— Haydi şöyle gidip doluşun bakalım. Gördüklerinizi gelin bana anlatın» der. Hepsi bir yana dağılır. Akşam dönerler. Her derviş ayrı birşey getirmiş şeyhine. Tabii Hz. Aziz Mahmud'da getirmiş. Ama, ötekilerden farklı. Hz. Üftâde bile şaşmış (öyle naklederler): «— Yâ Aziz bunu mu buldun?! Bunu mu şeyhine lâyük gördün?» Diye sormaktan kendini alamamış. Hz. Aziz gayet rahat ve sukûnetle şöyle demiş: «— Evet efendim. Bütün çiçeklere baktım. Hepsi-ne kulak verdim. Hepside Kelime-i Şahadet getiriyorlardı. Kıyamadım hiçbirine. En sonunda bunu gördüm. Susmuştu. Biri daha önceden basmış olmalı üstüne. Kulak verdim, Kelime-i şahâdet getiriyordu. Aldım ve size getirdim. Bunun üzerine Hz. Şeyh Mehmed Muhyî'd-din Üftâde: «— Yâ Aziz der, sen kutb olmuştun. İki kutub bir yerde duramaz. Sen Berusade'de kalamazsın. Senin yerin İstanbul cânibidir bundan böyle. Haydi git artık orada gönül padişahı ol. Arkanda padişahlar yürüsün. Orada ehl-i İslâm-ı aydınlat. Allah muinin olsun oğlum.»

Aziz Mahmud Hüdâ'i Hz. leri Şakaik zeyli'ne göre, seferi Hisârî'dir. Mehmed Gülşen Efendi, külliât-ı Hazret-i Hüdâ'i'de

Sivrihisâr'lı olduğunu kaydediyor. Silsilenâme-i Celvetiye, şeyhi Konya Koç Hisârî'nda göstermede, Tibyan'da bu ikinci rivâyeti kabul etmekte ve Hicri 948 (M. 1541/1542) de doğduğunu ilâve etmektedir. Gülşen Efendi, doğum tarihini Hicri 950 (M. 1543/1544) olarak kaydediyor. İstanbul'da okuyan. Edirne Sultan Selim Medresesinde müdlik (öğretmen vekilliği), Şam ve Mısır'da nâiblik eden, yine Mısır'da Karim al-Din Halvatî adlı bir zata intisap edip, halveti olan Hz. Aziz Mahmud Hüdâ'i sonunda Bursa'da Farhadiye Medresesine müderris ve Cami-i Atik mahkemesine nâip oluyor. Bundan sonra da Hz. Üftâde'ye baş koyuyor ve o'nun yolunda yürüyor.

Hz. Üftâde: «— İstanbul cânibine git, dedikten sonra o'nu Hz. Üftâde'nin halifesi olarak bir süre Sivrihisâr'da görüyoruz. İhtimâl, Sivrihisâr'dan dönüşünde Ulu şeyhinin ölümü ile karşılaşiyor olmalı. Zira, aradan iki yıl geçiyor. Hicri 988 Milâdi 1580 yılına rastlıyor. Hz. Üftâde'nin âlemi âhirete göçü.

Daha sonra, o'nu İstanbul'da görüyoruz. Naklederlerki üç defa hacca gitmiştir. Ve iki defa evlenmiştir. Hattâ Mihrimah Sultanın kızı Ayşe Sultanı aldığı da rivâyet edilmiştir.

Aziz Mahmud Hüdâ'i Hz. leri, tatlı dilli ve temiz sözlü bir pirdir. Seyrek sakallı hattâ saçları uzun bir zât olduğunu da ünlü tarihçi Mustafa Nâimâ naklediyor. Orta boylu bir zâtmış Aziz Mahmud Hüdâ'i Hz. leri, zâten İbrahim peçevi ve Nâimâ kendisinden çok saygılı bir dille bahsetmektedirler. Hicri 1002 Cemâziyelâhinde (M. 1594) Fâtih Camiinde Cuma günleri vâzlik ile müfessir ve muhaddisliği kendisine verilmiş. Ayrıca, Üsküdar iskelesinde bulunan Mihrimah Sultan Camiinde de perşembe günleri vaaz vermiş. Sultan Ahmed Camiinde yalnız her Ramazan ayının ilk Pazartesi günleri vaaz vermeyi kabul etmiş. Fakat, her devirde olduğu gibi böyle ulu kişileri çekememezlik

o devirde de görülmektedir. Bir takım çığlık, hodkâmlık, dedi-kodu, istismâr, yalancılıkla karşılaşan Hz. Şeyh Aziz Mahmud daha sonra şimdiki Üsküdar iskelesinden biraz ilerde sağdan yukarı çıkan sokağın (Tepsi fırını) üstündeki dergâhına çekiliyor. Orada kendi adını taşıyan bir de büyük Mescid vardır. H. 1038 (Milâdi 1628) yılı Sefer ayının ikinci salı gecesi vefâtından sonra mescidin yanındaki türbe-ye defnedilmiştir. Türbe kapısının üstünde şöyle yazar:

«Bu meshedi ervâh-ı eçsâd Hüdâ'idir

Edeple gir azizim, türbe-i pâk-i Hüdâ'idir

Dile tahsil edersin, dersin eğer Zevk-i ilâhiden nasibini alır, elbet giren

bâb-ı Hüdâ'i'den.»

Derlerki, her iki evliliğinden tam oniki evladı olmuştur. Erkekler torun bırakmadan göçmüşler. Hz. Şeyhin kız evlâtları soyunu yürütmüştür. Aile efradı ile derviş ve akrabalarının bir kısmı türbenin yanında yatmaktadır.

I. Sultan Ahmed'in vefâtında çok yaşlı olduğu için gide-memiş yerine derviş Şaban dedeyi göndermiştir. Sultan Ahmed I. sağlığında kendisine çok saygı göstermiş hattâ öyleki, Üsküdar çarşısında kendi atına bindirmiş arkadan yaya takip etmiştir O'nu. Saraya geldiğinde suyu Sultan Ahmed döker karısı Sultan da havlusunu tutarmış. Hz. Şeyh bütün padişahlardan saygı görmüştür. II. Osman'da tıpkı babası I. Sultan Ahmed gibi O'na itibâr ederdi. Hattâ II. Osman'ın (Genç Osman) 10 Mayıs 1622 Gecesi gördüğü rüyayı tâbir için Üsküdarâ özel olarak saraydan adam göndermiş olduğu tarihi bir olaydır. Hem de XVII. Yüzyılın en enteresan olayıdır. O gece rüyada tahtına zırhıyla oturmuş Kur'an-ı Kerim okuyor II. Osman. Birden içeri Hz. Muhammed (S.A.) girmiş: «— Sen de-

miş, buraya lâıyk değİlsin» ve tahttan kaldırıp yere fırlatmış padişahı. Elini öpmek istemiş, ayaklarına kapanmış. Fakat, muvaffak olamamış. Heyecanla kan-ter içinde uyanan padişah rüyayı tâbir ettirmek istemiş. İşte bu niyetle saraydan birtakım hediyelerle giden adamı pencerenin kafesini kaldırarak: «— Haydi haydi der, Resulüllâh'ın kabul etmediğini ben hiç kabul etmem» deyip, uzaklaştırır. Hz. Aziz

Mahmud Hüdâ'î ulaşılmaz bir velidir. Kolay değildir. O'nu takip etmek. Selim ağa Kütüphanesinde Hüdâ'î kitablığında 18 adedi Arapça 12 adedi Türkçe eseri bulunmaktadır. Hepsini kendi el yazısıdır. Ünlü «vâkıat-ı Üftâde» adlı eseri Hz. Şeyh Üftâde'den ve O'nunla olan sohbetlerinden bahseder. Hemen her akşam selâ verirmiş. Birgün demişlerki: «— Yâ Şeyh Hazretleri, sabah değil, yatsı değil müte-

madiyen selâ verirsiniz. Bunun hikmeti ne ola?» Gülmüş: «— Evlerde, Darüşşifâlarda hastalar vardır; sabahın olmasını beklerler onlara ümit veriyorum» diye cevap vermiş. Bugün aradan tam üçyüzyük yıl geçmiş. Sanki yine bugün gibi sesleniyor: «— Benden olanlar imânlarını kurtarmadan ölmesinler, denizde boğulmasınlar, yoksulluk yüzü görmesinler» Allah şef'i âhîret eylesin ve ulu ruhları şâd olsun.

CEVİZ KABUKLARI

Safvet CELEBİ

Ah ceviz kabukları.. Ah ceviz kabukları!..
Sizleri seyrettikçe, artar benim melâlim.
Âteş üstünde tava; tavadaki yağlara,
Benziyor benim hâlim..

Gelin kabuklar gelin!.. Bir yerde buluşalım
Ne olacak halimiz? Oturup konuşalım..
Sizler bana yabancı, ben de sizlere öyle..
Yeter bu yabancılık; gelin de tanışalım...

Söyleyin bakalım, kim boşalttı içinizi?
Hangi kara boyacı, boyadı dışınızı?
Kulak verdim sizlere, çalkantınız anında
Boşluk sesi, sesiniz; doluların yanında.
Doluyken cevizdiniz, boşalınca nesiniz?
Alınıp satılmayan kuru bir nesnesiniz..
İçinize kurt girdi, için için işledi.
Tükendi cevheriniz, içiniz genişledi.
Ama neye yarar: Kabukluk gâye olmaz.
Cevherden boşalıp kabuktan meyve olmaz.
Hep kabuklar yatacak, alevler şahlanacak,
Neticede kül olup boşluğa atılacak...

*

Yıllar yılı öncesi, bahçıvan bir cevizi,
Toprağın sinesine hediye eylemişti.

Ve gelecek günleri, gizlice söylemişti:
Hepiniz o cevizde, toplu bir haldeydiniz;
Hepiniz söz verdiniz, birer ağaç olmaya
Köklere bağlı kalıp, gâyede yol salmaya.
Hepiniz söz verdiniz, gövdeden dal salmaya,
Yapraklar arasında pek çok ceviz olmaya.
O topluluk ezelde «Bezm-i ezeldir» adı.
Yoklayın kendinizi belki kalmıştır tadı.

Ashını kaybetmemek, bahçıvanın murâdı,
Kabukluğunuz bile o halin i'tiyadı.
Yoksa olamazdınız, kabuk bile bu anda.
Yağınızı kurt yemiş değil mi bu cihanda.
Özü yağlı olana kurtlar hücum etmez mi?

*

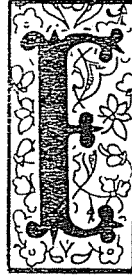
Ah! O kurtlar, o kurtlar, içinizi boşaltan,
Sesinizi çoğaltıp, sizi ateşe atan,
Ah, o kurtlar, o kurtlar, ah o kurtlar. o kurtlar!
İçinizi boşaltıp, külü göğe savuran..
Nasibi yanmak olanlara zebânî olan...

Ah o kurtlar, o kurtlar!

Kaderinde Bakâ'nın sırrını duyan kişi,
Kurdu içinde boğar, gözetir, dirilişi..
Cevizi, İNSAN tanı, yağı da Hak İMANI,
Yağsız kuru kabuğun, yanmak, yakılmak şanı!..

Ebu'l Hasan El-Müzeyyin

"V. 328/939"

İ-Cuneyd'in en değerli talebelerinden biri olan Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Müzeyyin, hicrî III. asrın başlarında Bağdad'ta doğmuştur (1). İlk tahsilini ve yetişme devresini bu şehirde ikmâl etmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Bağdad'ın, islâm tasavvufunun en hareketli devrine sahne olduğu bir zamanda yetişen Ebu'l-Hasan el-Müzeyyin, birçok büyük sûfiler tanımış ve onların hizmetinde bulunmuştur (2). Hocası El-Cuneyd'in (v. 297/909), her halde Bağdad'ı teşriflerinde (3) Sehl b. Abdillâh et-Tusterî'nin meclislerinde bulundu (4). Bağdad'lı büyük sûfi Ebu'l-Hasan En-Nûrî'nin (v. 295/907) hocası olan Bunân b. Muhammed el-Hammâl'in (v. 316/928) sohbet meclislerine devam etti (5). Ebû Turâb en-Nahşebî'nin (v. 245/859) arkadaşlarından Ebû Ubeyd el-Busrî ile olan münasebeti de (6) bu yıllarda olmalıdır.

Bu büyük sûfiler muhitinde yetişen Ebu'l-Hasan el-Müzeyyin'in zamanla tasavvufta devrinin en ileri gelen şahsiyetlerinden biri oluşunda şahsiyetinin de payı vardı. Müctehid derecesine varışı (7), onun ilmî sahadaki iktidârını belirtirken, kaynakların ekseriyetinin «şeyhlerin en çok verâ sahibi olanlarından ve hal baki-

- 1) Tabakat'us-Sulemi, 382; Târihu Bağdâd, XII, 73.
- 2) Tabakât'us-Sulemi, 384.
- 3) Sehl b. Abdillâh'in Bağdad'ta oldukça kalmış olması lâzımdır.
- 4) Tabakât'us-Sulemi, 382; Er-Risâle el-Kuşeyriyye, 32.
- 5) Târihu Bağdâd, XII, 73; Es-Sem'âni, el-Ensâb, 527 b.
- 6) K. el-Luma, 330.
- 7) Târihu Bağdâd, XII, 73.

Dr. Ahmet Subhi FURAT

mından en iyilerindendi» (8) şeklindeki şehâdetleri de, tasavvufu, yaşayış olarak kabul ettiğini gösterir.

Esasen o, Allah'a karşı, mükâfatı düşünmeden, sadece yüklenen vazifeleri ifâya gayret eden bir ruh halinin lüzumuna kanidir: «Amelinde böbürlenen aldatılmış; herhangi bir halini iyi ve güzel bulan hileye düşürülmüş; vasıl olduğunu zanneden de aldanmıştır. Hal bakımından kulların en iyisi fiil ve hallerinde, yüklü olup, tek olan Allah'tan başkasını görmeyen, kalbi sadece O'nunla rahatlıyan ve sadece O'na karşı özlem duyandır» (9). «Allah'ı mükemmel Rab; nefsi ibâdetle vazifelendirilmiş bilmek» şeklinde anladığı ma'rifet mefhumuna, Allah'ın, her şeyin başlangıcı olup, her şeyin onunla var olduğunu, her şeyin dönüşünün O'na olacağını ve her canlının rızkının O'nun elinde bulunduğunu bilmeği de ilâve eder (10).

E bu'l-Hasan el-Müzeyyin'in tevhid telâkiki de ma'rifet hakkında zikredilen bu fikirlerine yakındır. Yaratıklardan gerek sıfat ve gerekse zât bakımından apayrı bir Allah düşüncesi, onun tevhid görüşünün temelini teşkil eder: «Allah'ın sıfatları yaratıklarının sıfatlarından ayrıdır. Allah, yaratıklarından, sıfatlarının kadim oluşu yönünden ayrılır. Nitekim yaratıkları da O'ndan, sonradan oldukları için farklıdır» (11). Kul, bu mâhiyette bir Allah'ı tanımalı, O'nu ibâdet edilecek tek Tanrı, kendisine dönülecek tek Mâbûd bilmeli ve Allah'a dâir kalbinde doğan ve ifâde edebildiği her şeyin O'ndan başka olacağını kabul etmelidir (12).

Ebu'l-Hasan el-Müzeyyin'in muhtelif eserlerde görülen aşağıdaki sözleri de hatırlatılmalıdır:

— Kim, Allah'a, O'nun emirlerine uyarak samimî acz gösterirse, Allah onu, her şeyden müstağni kılar (13).

— Günahattan sonraki günah, günahın cezası; iyilikten sonraki iyilik de, iyiliğin sevabıdır (14).

— Allah'a doğru, kendi nefesine göre yol arayan, daha ilk adımda şaşırır. Kendisiyle hayr arzu edilen, doğru yola götürülür ve maksada varışta nusrete mazhar kılınır. Herhangi dünyevî bir gaye olmadan Hak yoluna girene ne mutlu! (15).

— Zarûretsiz söz söylemek, kul için, Allah Teâlâ'nın bir hışımıdır (16).

E bu'l-Hasan el-Müzeyyin'in son senelerini Mekke'de mücâvir olarak geçirdiği görülüyor. Bu sıralarda hizmetinde bulunduğu Ya'kub el-Akta'nın vefâtına da şahid olan (17) bu büyük sûfi, bu şehirde hicrî 328'de (939) Hakk'ın rahmetine kavuştu.

- 8) Bk. meselâ Tabakât'us-Sulemi, 382; Levâkîh, I, 111.
- 9) Tabakât'us-Sulemi, 385; Şezerât'uz-zehab, II, 316.
- 10) Tabakât'us-Sulemi, 382.
- 11) Er-Risâlet el-Kuşeyriyye, 32; Tabakât'us-Sulemi, 384.
- 12) Tabakât'us-Sulemi, 384; ayrıca bk. Câmî'ul-evliyâ, II, 314.
- 13) Tabakât'us-Sulemi, 384.
- 14) Tabakât'us-Sulemi, 382.
- 15) Tabakât'us-Sulemi, 383.
- 16) Târihu Bağdâd, XII, 73; Şezerât, II, 316; Nefehât, 161 (: Terc.: 211).
- 17) Tabakât'us-Sulemi, 382; Levâkîh, I, 111.

İman-Hatib gençliği

Damla idik bir zaman, olduk şimdi çağlayan,
Koştü İman-Hatib'e için için ağlayan.

İsmi İman-Hatip'dür bir nesil ki geliyor,
O neslin karşısında ehl-i küfür eriyor.

Senelerin cehâlet saltanatı yok artık.
Müslümana gerici diyemez üç-beş artık.

Gelip üç buçuk soysuz saldıramaz iman'a,
Adamışken bu nesil herşeyini islâm'a

İslâm'dan mahrum kaldık uzun zaman millete
Vurulur mu sandılar Hak nûruna kelepçe?

Allah'a güveniriz, gerekir mi yardımcı?
Alacağız kâfirden yemin olsun bu hıncı.

Önderimiz Peygamber, mi'yârımız Kur'an'dır;
İman-Hatip nesliyiz, mihrâkımız İslâm'dır!

Mustafa BAYBURTLU
(İ. H. O. Mezunu - Çorum)

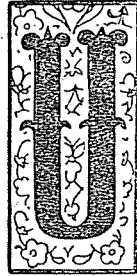
Hukuk

İslâm Hukuku

ve

Roma Hukuku

Avukat Dr. Yusuf
Ziya KAVAKÇI

mumî mülâhazalar: İnsanlar medenî ihtiyaçlarını ancak müsterek yaşamak suretiyle karşılarlar. Tek başına yaşamak ancak roman kahramanı ve hayal âlemi insanlar için bahis konusudur. Cemiyet halinde yaşamının zarurî neticesi olarak insanlar arasındaki münasebetlerde uyulması gerekli bir kısım kaideler ve prensipler ortaya çıkmıştır. İhtiyaçların ve menfaatların karşılanması lüzumu nizam fikrini zarurî kılmış ve nizam da tarihin değişik devirlerine ve dünyanın muhtelif bölgelerine göre değişen hukuk sistemlerini doğurmuştur. (*)

A) Hukuk: Hukuk cemiyet mensupları içinde adalet tevziini hedef edinen müeyyideli kaideler mecmuasıdır. Hukukun arkasında onun müeyyidesini işleten otorite (sulta) mevcuttur ki kaidelere riayet mecburiyeti bu suretle fiilen sağlanır.

B) Hukuk sistemleri: Zaman ve mahal değişkenliği ile mütenasip olarak tarih içinde farklı hukuk sistemleri doğmuştur. Kaynaklarının, esas mefhumlarının ve temel kaidelerinin farklılığı; meselelere getirilen hal çarelerin, usul hükümlerinin ve infaz esaslarının ayrılığı gibi gerek esas ve gerekse şekil hukuku bakımından birbirinden farklılık hukuk sistemlerinin ihtilafı için miyar vazifesi görmüştür. Babil Hukuku, Sümer Hukuku, Roma Hukuku, Cermen Hukuku, Anglo-Sakson Hukuku, Kanonik Hukuku, Talmud Hukuku ve İslâm Hukuku çeşitli hukuk sistemlerini temsil için zikredilebilir.

C) Hukuk sistemlerinin birbirlerine tesirleri tabii ki bahis mevzuudur. Mukayeseli Hukuk araştırmaları bu konuyu işlemiştir ve işlemektedir. Tesir derece ve nisbetini ilmi araştırmalar geniş münakaşalar içinde bize vermektedir. Bu arada bazı hukuk sistemlerinin istiklâl dahi tetkik mevzuu yapılmıştır.

(*) Bu yazı, 2 Ekim 1968 gün saat 20.00'de Ankara İmam-Hatip Okulu Mezunları Cemiyeti Konferans salonunda aynı mevzuda verilmiş konferans notlarının kaleme alınmış şeklidir.

1) **Roma Hukuku:** Roma Hukuku büyük bir hukuktur; Romalıların hukuk dehâlarının mahsulüdür; Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya, İngiltere, Yunanistan gibi batı ve orta Avrupa'ya, Anadolu, Suriye, Mısır ve kuzey Afrika'ya içine alan ve Akdenizi hakiki bir Roma gölü haline koyan büyük Roma İmparatorluğunun uzun uzun hakimiyetinin eseridir. Bu hukuk İslâm Hukuku'nun yayılma sahasında daha önceden hakimiyet kurmuş ve mer'i olmuş bir hukuktur.

A) **Roma Tarihi:** Roma Hukuku, Roma tarihi içinde ortaya çıkmış ve gelişmesini tamamlamıştır. Romalıların hakimiyetini ifade eden tarihleri asırlar boyu devam etmiştir. Teessüsü milâttan evvel (M.E.) 754 veya 753 yılında Roma şehrinin ef-saneler arasında kurumasıyla başlar ve milâttan sonra Bizans hakimiyetinin sona ermesine kadar devam eder ki hakimiyet müddeti 20 asrı birkaç asır aşar. Bu ci-han tarihinde çok raslanan bir imparatorluk değildir. Hakkı teslim etmek lazımdır.

Roma tarihi bir kaç kısma ayrılır:

- Krallık devri (M.E. 754 veya 753-509),
- Cumhuriyet devri (M.E. 509-27),
- İlk İmparatorluk devri (M.E. 27-284 M.S.),
- Son İmparatorluk devri (M.S. 284-1453).

B) **Romalıların hukuki dehâları:** Romalılar siyasi ve askeri dehâları yanında bariz olarak hukuki dehâ sahibi idiler. En eski devirlerinden itibaren Roma Huku-kunu geliştirmeye çalışmışlar; örfü âdet şeklinde, rahiplerin (pontifex) ve pre-torların - tafsilâtı mevzuumuz dışında kalan - çalışmaları halinde tekâmül eden hukuklarını XII Levha Kanunu ile tesbit etmişlerdir. Hukukçuların hukuki muta-lâalarıyla (responsa) ve içtihatlarıyla fevkalâde zenginleşen bir hukuk, İstanbul ve Beyrut Hukuk Mekteplerinde memleketin her tarafından gelen hukuk talebelerine salâhiyetli hocalar tarafından tedris ve sistematize edilmiştir.

Kendisinden dört yüz yıl kadar önce yaşamış bulunan bir hukukçu olan Gaius'un meydana getirdiği İntitutiones ve benzeri eserleri sahip Justinianus (hakimiyeti M. S. 527-565), Roma Hukukunu ihya için bir plan yapmış ve bu plan icabı 528-534 yılları arasında 6 sene gibi kısa bir müddet zarfında tanzif ettiği ilmi heyetler yo-luyla Corpus Iuris Civilis'i meydana getirmiştir ki bu mecellenin muhtevası şu eser-lerdir:

- İntitutiones (Kanun hüviyetini haiz bir talebe kitabıdır),
- Digesta (Klâsik hukuk eserlerinden alınan parçalar toplamıdır),
- Codex Justinianus (İkinci asırdan itibaren Justinianus'a kadarki imparator kanun ve emir-nâmelerini toplamıdır),
- Justiniani Novellae (Justinianus'un bizzat kendi kanunlarını ihtiva etmek-tedir).

C) XII. asırda Bolonya Üniversitesinde Roma Hukuku yeniden ele alınmaya başlanmış, bahis mevzu hukuk eserleri dünyanın muhtelif yerlerinden gelen tale-belere tedris edilmiştir. Müteakip asırlarda glossatorların (haşiyecilerin) koydukları glossalarla (haşiyeler) son derece zenginleşen bu hukuk, muhitine geniş tesirde bulunmuştur.

D) **İktibas:** Bolonya'da başlayan bu hukuk faaliyeti talebelerle birlikte memle-ketin uzak noktalarına taşınmış ve oralardaki adalet tevzii işinin özünü teşkil et-miştir. Daha sonra mahalli takrir faaliyeti münasebetiyle roma hakimiyetinin mev-cut olduğu bölgelerdeki bütün kanunlaştırma hareketine çok büyük nisbette mü-essir olmuştur ki Almanya, Fransa, Avusturya ve İsviçre bu arada zikredilebilir. Cumhuriyetten bu yana Türkiye, Roma Hukukunun tesir sahasına girmiş bulunmak-tadır. Roma Hukuku bugün dünyanın hiç bir yerinde - küçük bir yer müstesna-doğrudan doğruya mer'i değildir. Onun mer'iyeti bilvasıtaadır.

2) **İslâm Hukuku:** İslâm Hukuku hakikaten dünyanın en büyük hukukların dan biridir, belki de birincisidir. Mensupları onun ilâhiliğine inanmışlardır, vicda-nen ve kalben bağlanmak zorundadırlar. Tamamen dünyevi işlerde dahi sevap bek-lerler. Zahirî müeyyide yanında batını diyebileceğim içten bağlılık müeyyidesi bu hukuka kuvvet atfetmiştir. Arabistan, Suriye, Irak, Anadolu, Mısır, Kuzey Afrika, İran, Afganistan, Hindistan, Pakistan gibi dünyanın üç büyük kıtasına yayılan geniş bir alanda uzun müddet tatbik imkanı bulmuş olan İslâm Hukuku, bugün bile bahis konusu ülkeler hukukuna çok büyük nisbette tesir icra etmektedir ve o memleket hukukları esaslarını İslâm Hukuk mefhumlarından almaktadır. İslâm Hu-kuku Endonezya, Afrika kıtasındaki bir çok devletlerin hukuklarına da tesir et-miş, balkanlar ve hatta müslümanların yaşadığı devirlerde Avrupa'nın bazı büyük bölgelerinde azımsanamıyacak bir müddet tatbikat kazanmıştır. İslâmların hakim

olduğu devirde bugünkü İspanya ve Portekiz de İslâm Hukukununun tatbik muhiti olmuştur. Selçuklular ve Osmanlılar devrinde pek çok inkışaf eden bu hukuk Türklerle çok şey vermiş, onlardan yine çok şey kazanmış ve türk tarihinin her sahifesi İslâm Hukukununun tesiri altında kalmıştır. Bu objektir bir vakıdır.

A) Teessüsü: İslâm Hukuku menşeiini vahy'den alır. Başlangıcı Hz. Muhammed'in risâleti ile dir. Kur'an ayetleri ve Peygamber sünneti bu hukukun esasını teşkil etmiştir. Sahabe ve tabi'inin devri sade geçmekle beraber İslâm Hukuku bakımından mebd'e olacak vak'alara hal çareleri de vermiştir.

B) Bilhassa Hz. Ömer devri başta olmak üzere İslâm fütuhâtı genişlemeye başlayınca, Suriye, Irak, İran, Mısır, Kuzey Afrika, Doğu Anadolu ve Arabistanın tamamı, hatta kuzey batı Hindistan fethedilince artık müslümanlar daha önce başka dinlere ve hukuk sistemlerine mensup olan milletlerle doğrudan doğruya karşı karşıya gelmişler ve onlara İslâm Hukukunu tatbik için yeni yeni hazırlıklar yapmışlardır. Böylece İslâm Hukuku ilmi ortaya çıkmış ve mezheplerin kuruluşuyla muvazi olarak İslâm Hukuku büyük bir gelişme kaydetmiştir.

C) Filhakika İslâm Hukuku fakihleri bu branşı kurmak için büyük mesai sarfetmişlerdir. İmam-ı A'zam Ebû Hanife (80-150/699-767) Kûfe'de İmam-ı Ebûl Yûsuf (113-182/731-798) ve İmam-ı Muhammed eş-Şeybânî (131-189/749-804) gibi iki dev İslâm hukukçusu yetiştirmiş ve onlara eserlerinde bol bol kullandıkları geniş bir hukuk kültürü vermiştir. Daha önce İmam-ı Mâlik (90-179/704-795) el-Muvatta' adlı değerli eserini yazmıştı. İmam-ı Şâfi'i (150-204/766-804) önce Mâlik'in derslerini Medine'de takibetmiş, sonra Bağdad'da İmam-ı Muhammed'in talebeliğini yapmıştır ki Kitâb'ul-Umm ve er-Risâleh adlı eserleriyle hanefî fakihlerinden aldığı ve İmam-ı A'zam'dan gelen tedrisata istinadla İslâm Hukukununun Metodolojisini teşkil eden Usûl-ı Fık'h'ı kurmuştur. İmam-ı Muhammed'in ve İmam-ı Ebû Yûsuf'un eserleriyle ve tedrisatıyla tamamen tesbit edilmiş ve kayd altına alınmış bulunan Fık'hın Furû'u artık mücerred ve nazari esaslarını Şâfi'inin eserleriyle kazmış olmaktadır. İmam-ı Ahmed b. Hanbel'in (164-241/780-855) faaliyeti teknik bakımından İslâm Hukukuna çok şey katmamıştır kanaatindeyiz. Böylece hicri birinci ve ikinci asırlarda (milâdi 7-8 asırlar) İslâm Hukuku bütün esaslarıyla, nazariyatıyla ve pratik kaideleriyle, ilim olarak tam bir tarzda teessüs ve teşekkül etmiştir. Teşekkül yeri olarak Mekke, Medine, Bağdat ve Kûfe şehirleri ilim merkezi vazifesini görmüştür. Buralarda yetişen fakihler geniş imparatorluk sahasında muhtelif merkezlere kadı olarak tayin edilmiş ve öğrendiklerini oralarda hem öğretmiş ve hem de mahkemelerde tatbik etmiştir ki kararların bir kısmı bazılarınca eser haline getirilmiştir ve bugün elimizdedir.

D) Emevileri takiben Abbâsî İmparatorluğu, Büyük Selçuk İmparatorluğu, Hint-müslüman İmparatorluğu ve nihayet Osmanlı İmparatorluğu zamanında nazari ve tatbiki İslâm Hukuku fevkalâde gelişmiş, binlerce sayfalara varan eserler kazanmış, fetvalarla cemiyete intibakı sağlamış ve ciltler dolusu mahkeme sicilleri bırakmıştır. Bu arada Türklerin müslüman oldukları ilk devreye rastlayan Karahanlılar devri İslâm Hukuk faaliyeti hiç ihmal edilemeyecek bir kıymettedir. İslâm Hukuku müslüman Türklere çok şey borçludur.

3) İslâm Hukuku ile Roma Hukuku arasındaki benzerlikler: İslâm Hukuku ile Roma Hukuku arasında bazı benzerliklerin mevcudiyeti göze çarpar. Her iki hukukun bazı kelimeleri sanki birbirinin tercümesi imiş gibi bir his doğurur. Bu mesele üzerinde yazı yazmış bulunan müellifler genellikle şu kelimeleri ve müesseseleri zikrederler: el-Rıku: Prudentia (anlamak, bilmek) er-Re'yu: Opinio (görüş, hukukçuların görüşleri), Maslahat'ul-Âmmeh veya İstislâh: Salus populi (halkın selâmeti ve iyiliği, âmme menfaati), el-İcmâ': Consensus (anlaşma, aynı görüşte olma, alimlerin bir hususta ittifak etmeleri), el-Âdeh: Usus (adet, örfü âdet), İllet'uş-Şer': Ratio legis (hikmet-i meşruiyeti, hikmet-i tegri'iyesi), el-Fetvâ: Responsa prudenti-

Bu hususta fikirlerini beyan etmiş olan her yazar yukardaki benzerlikleri değişik sebebe bağlamıştır. Fakat müşterek bir görüş varsa bu da bu tip müşabehetin iktibas iddiası için kâfi bir delil olmayacağı ve iki hukuk arasındaki istiklâle hiç gölge düşüremeyeceğidir. Gerçekten bilhassa muasır müellifler bu benzerlikleri, akıl için yolun bir olduğu ve bahis mevzuu mefhumların mümeyyiz mefhumlar değil, fakat bütün insanlık için müşterek mefhumlar bulunduğu görüşlerine istinatla izaha çalışmışlardır. Onlar bu tip benzerliklerin Roma Hukuku ile Anglo-Sakson Hukuku arasında da mevcut olduğunu kaydediler.

4) İslâm Hukuku ve Roma Hukuku arasındaki farklar: Bir evvelki maddede

kısaca arz edilen benzerlikler yanında bu iki hukukun birbirinden çok farklı tarafları mevcuttur. Ezcümle şunlar zikredilebilir:

A) Kaynaklar:

- a) İslâm Hukuku: Kur'an, Sünnet, Kıyas-ı fukaha, İcmâ'
b) Roma Hukuku: XII Levha Kanunu, Corpus Luris Civilis v.s.

B) Menşei:

- a) İslâm Hukuku: İlahî, vahye dayanır.
b) Roma Hukuku: Beşeri, akla dayanır.

C) Laiklik:

a) İslâm Hukuku: Din ve dünya işleri, dünyevî ve uhrevî işler taksimi yoktur.

b) Roma Hukuku: Nihâî şekliyle lâiktir.

D) Kısımları:

- a) İslâm Hukuku: İbâdât, muamelât, münâkehât, ukubât ve feraiz.
b) Roma Hukuku: Şahıslar, mallar, davalar.

E) Metot:

- a) İslâm Hukuku: Daha çok kazuisttir.
b) Roma Hukuku: Az kazuisttir.

F) Din:

- a) İslâm Hukuku: Müslümanlar monoteist (vahdaniyetçi) dir.
b) Roma Hukuku: Romalılar politeisttir (çok tanrıcı).

G) Şekilcilik:

- a) İslâm Hukuku: Çok elastik ve az şekilcidir.
b) Roma Hukuku: Çok şekilcidir.

H) İcra ve takip:

- a) İslâm Hukuku: Otorite devlettedir, ferdî takip ve icra yoktur.
b) Roma Hukuku: Ferdî takip ve icra mevcuttur.

I) Aile reisliği:

a) İslâm Hukuku: Disiplin ve terbiye salahiyeti verir.
b) Roma Hukuku: Aile reisi mutlak otorite sahibidir. Aile mensuplarının bütün kazandırıcı muameleleri kendisine racidir. Dilediğini aileden ihraç edebilir ve hürriyetinden mahrum edebilir.

J) Evlât edinme:

- a) İslâm Hukuku: Evlât edinme yoktur.
b) Roma Hukuku: Evlât edinme kabul edilir.

K) Faiz:

- a) İslâm Hukuku: Faizi reddeder.
b) Roma Hukuku: Faizi kabul eder.

L) Doğuş şekli:

- a) İslâm Hukuku: Doğrudan doğruya yazılı olarak doğmuştur.
b) Roma Hukuku: Ancak XII Levha Kanunu ile yazı ile tesbite başlanmıştır.

5) Roma Hukuku İslâm Hukukuna tesir etmemiştir: Zikredilen farklar binlerce fark arasında seçilmiş bir kaç misaldir. İslâm hukuk kurucularının yetiştirdikleri ve tedris faaliyetinde buldukları ilim merkezleri -Mekke, Medine, Kûfe, Bağdad,- Romalıların fiilî hakimiyetinden uzaktı. Felsefî ilimler hilâfına ilk İslâm Hukuku eserlerinde Arapçalaştırılmış hiç bir Lâtin veya Yunan Hukuk istilahına rastlanmadığı gibi Roma Hukukuna ait hiçbir eserin ne tamamının ve ne de bir kısmının arapçaya tercüme edildiği de sabit değildir. Ayrıca İslâm hukukçularının lâtince bildikleri hususunda herhangi bir kayda sahip değiliz. Kurucu devir İslâm Hukuk müellifatında Roma Hukuk eserlerine bir tek atıf dahi mevcut değildir. Romalıların İslâm ülkesine en yakın ve en önemli hukuk mektepleri olan Beyrut Roma Hukuk Mektebi - bir müellifin de beyanı gibi, milâdî altıncı asrın ortalarında harab olmuş ve hocalar Sidon'a taşınmışlardır. Müslümanların bu mektebin tesiri altında kalmaları bahis mevzuu değildir. Schwarz gibi memleketimizde iyi tanınan ve büyük bir Roma hukukçusu olduğu muhakkak olan bir alim İslâm Hukukunun Roma Hukukundan iktibas edilmediğini açıkça zikreder. Muasır müellifler umumiyetle bu görüşü kabul etmekte dirler. İtiraf etmek lâzımdır ki bu konu müslüman müelliflerin değil, garplı müelliflerin tetkik sahası olmuştur. Problem de Garpten gelmez.

BİBLİYOGRAFYA:

AMOS, G. Sheldon, The History and Principles of Civil Law of Rome, s. 406-415.

- ANSAY, S. Şakir, Hukuk Tarihinde İslâm Hukuku, (üçüncü bası), Ankara 1958, s. 1-2.
- BERKİ, A. Himmet, Hukuk Tarihinde İslâm Hukuku, I, Ankara 1955. s. 4-5.
- BERKİ, Şakir, Etudes de Droit, no: 1-4, Ankara 1957-1958, s. 1-9.
- BİLMEN, Ö. N. Hukuki İslâmiyye ve İstilahatı Fıkhuyye, İstanbul, c. 1, s. 338.
- BOUSQUET, G. H. Fıkıh Muamması ve Kaynaklarının Esrarı (terc. Kemal Kuşçu), İslâm Fıkıhı ve Roma Hukuku, İstanbul 1964, s. 23-52.
- BUSSI, Ricerce interno alle realizzioni fra retratto bizantino e musulmano.
- CATTESCHİ, Dominico, Manuale di dritto pubblico e privato ottomano, İskenderiyeye 1865.
- FITZGERALD, S. V. İslâm Hukukunun Roma Hukukundan İktibasta bulunduğu İddiası (terc. Bilge Umar), İ. Ü. Hukuk Fak. Mec. c. XXIX, sayı: 4 sene: 1964 sayısında ayrı Bası.
- GOLDZİHER, I, İslâm Ansiklopedisinde Fıkıh maddesi ve Le Dogme et La Loi de l'İslâm, Paris 1920.
- HAMİDULLAH-M, İslâm Hukuku Üzerine Roma Hukukunun Tesiri (terc. Kemal Kuşçu), İslâm Fıkıhı ve Roma Hukuku, İstanbul 1964, s. 7-22.
- Hamidullah, M. Roma Kanunu ile İslâm Kanunu arasındaki Münasebetler (terc.: Nafiz Danışman), İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt IV, sayı: III-IV (yıl 1955) s. 75-78
- JONES, Sir William, Essay on Bailments, 1781.
- ION, Michigan Law Review, c. 6, s. 44-52, 197-214, 371-396.
- KÖPRÜLÜ, F. İslâm Ansiklopedisinde Fıkıh maddesi.
- V. KREMER, Kültür geschichte des Orients unter den Chalifen, Viyana 1875-1877, c. I, s. 532 v.d.
- MACDONALD, Müslim Theology, s. 85.
- MACNAGHTEN, Sir William, Principles and Precedents of Muhammadan Law, Calcutta 1817.
- NAALİNO, C. A. Roma Hukukunun İslâm Hukukuna Tesiri oldu mu (terc. Kemal Kuşçu), İslâm Fıkıhı ve Roma Hukuku, İstanbul 1964, s. 53-67.
- NALLİNO, etüdü için bkz. Sebilurresad, sayı: 259, 260, 261, 262, 263.
- DE ROUSSIER, C. R. Rev. Hist. de Droit, 1934, s. 323 v. d.
- SAİT PAŞA, Hatırat, c. I s. 178.
- SAKSENA, Müslim Law, 1937, s. 105-108.
- SANTILLANO, Avant proje de Code Tunisien et des Obligations.
- SAVA PAŞA, İslâm Hukuku Nazariyatı Hakkında Bir Etüd, Ankara 1955, c.I, s. 4-15.
- SCHACHT, J. Introduction to Islamic Law, Oxford 1964, s. 8-9.
- SHERMAN, Roman Law in the Modern World, 3 th ed. s. 139, 178-181.
- SCHMİDT, Die Occupatio im islâmischen Recht, Der İslâm 1910.
- SCHWARZ, A. B. Roma Hukuku Dersleri, İstanbul 1958, s. 21-22.
- SEYYİD ABDULLAH ALİ HUSEYN, el-Mukârenât'ut-Teşri'yyetu beyn'el-Kavânin'il-Vad'iyyet'il-Medeniyyeti ve't-Teşri-İslâmi... Cuz 1-4, Kahire 1947-1949.
- TURNAGİL, Ahmed Reşid, İslâmiyet ve Milletler Hukuku, İ. Ü. Hukuku Fak. Mec c. VIII, sayı: 1-4 v.d.
- TYABJİ, A. Muhammadan Law, 3th ed, s. 827.
- ULLAH, Müslim Law of Marriage, 1926 tarihli tez, s. XLVI v.d.
- WILSON, Sir Roland, Digest of Anglo-Muhammadan Law, 5th ed. 20 v.d.
- YÜSÜF MÜSÂ, Beyn' eş-Şer'i'atı ve'l-Kânûn'ir-Rûmânî, Kahire.

Gençliğin kaleminden üç cephesiyle

ÇIKTI

Akif

Maarif

İmam-Hatip Okulları ve Köy Enstitüleri

Sabri AKDENİZ

u konu ile ilgim eski, çok eskidir, İmam-Hatip Okullarının ilk açıldığı günlere kadar uzanır. Daha önce de Köy Enstitüsü üstüne kopan fırtınayı belki de saflıktan doğan bir şaşkınlıkla, izler; çatışmanın budalaca yürütülüşü karşısında ne düşüneceğimi bilemezdim. Çatışan iki tarafın birbirlerini anlamamaktaki inatlarının gevşemesinden geçtik, üstünde kıyamet koparılan konuyu, köy enstitüsü gerçeğini de bütünüyle anlamak isteyen, çıkmadı. Onun içindir ki, Türk Milli Eğitim alanından gelip geçmiş bu tecrübeyi ilim ölçüleriyle değerlendiren hiçbir eser kalmamıştır; elimizde; sadece, bazı müfettişlerimizin şahsi izlenimlerini ve eğilimlerini yansıtan teftiş raporlarıyla Köy Enstitülerini övmek yada yermek kaygısıyla yazılmış yazılar bulunmaktadır.

Biri tarihe karışmış, biri de toplumumuzun toprağında hızla gelişen bu iki eğitim kurumunu karşılaştırma çabası, bazı alanlarda kendi kendimizi aldatma eğilimlerine ışık tutabilir ve aydınlarımızın ana davranış örneğinin de tesbitine yarayabilir inancındayım.

Bana kalırsa Köy Enstitüleri karşısındaki davranış biçimi ile İmam-Hatip Okulu karşısındaki davranış biçimi arasında, Toplum bilim bakımından, yakın bir benzerlik vardır. Her iki eğitim müessesesi karşısındaki davranış biçimi bir saldırı ve savunma örneği göstermektedir; yalnız kişiler ve kurumlar, eğilim ve kuruluşları bakımından, yer değiştirmiş durumdadırlar. Köy Enstitülerine «Komünist Yuvası» diye saldırılıyordu, şimdi de İmam-Hatip Okullarına «Medrese hortlağı», «yobaz yuvası» v.s. diye saldırılıyor.

Bu türlü bir kör döğüşü manasız ve verimsiz olduktan başka, üstelik okuyanları yanlış düşünümüne sevkettiği, onlara geçersiz değerlendirme ölçüleri verdiği, kötü düşünme alışkanlıkları edinmelerine yol açtığı için de zararlıdır. Zaten bu türlü tutum

İlgilileri bir çıkar yoldan çok kavgaya götürür. Siyaset adamlarının, siyasi yazarların belli, sınırlı bir ölçüde bu tutumu benimsemelerini tabii bulmakla birlikte, ilim adamı niteliğini taşıyan kişilerin ilim adına gelişi-güzel bir değerlendirme yolunu benimsemelerini anlamak mümkün değildir. İlim adamı önce araştırmak, görmek, anlamak zorundadır. Bunu da ilim bakımından geçerli, güvenilir usullerle yapar; ondan sonra da hükmünü değişmez ölçülere göre, herkesçe bir ve aynı olarak anlaşılacak biçimde verir. Belirsiz anlam taşıyan kelimelerden, kişinin eğilimine göre değişik yorumlar kaldıran, nerkesin dilediği mânaya çekebileceği kavramlardan uzak durur.

Bir gün tanıdığım bir toplumbilim öğretmenininde (öğrenimini de Amerikada yapmış) söz döndü dolaştı eğitime geldi. Ona göre, başka işlerimizde olduğu gibi, eğitimimizde de düzen temelinden bozdu.

— Efendim, dedi öğretmen arkadaşımız, halkın okumasını uyanmasını, gözünün açılmasını istemiyorlar...

— Kimler istemiyorlar?

— Ağalar, kopradorlar ve onları tutan hükümet.. Halkın çocuğu okur da gözü açılsa artık onu sömüremeyecekler, onun için...

— Yani, sizce şimdi hükümet halkın çocuğunun okuyup yetişmesini gerçekten istemiyor mu?

— İstemiyor elbet!..

— Vallahi, ben kendimi bildimbileli bu sözleri duyarım. Okul sıralarındayken bize, padişahların halkı kasten cahil bıraktıkları öğretilirdi. İkinci dünya savaşı sırasında ve daha sonra C.H.P. nin halkın okumasını istemediği söylenirdi; D.P. iş başına geçince o da aynı kötüniyet ve davranışla suçlandı. Şimdi de suçlu iş başındaki hükümettir. Doğrusu türk milletinin tarihinin hiç bir dönemi için bu suçlama doğru değildir; çirkin bir yalan, bir kuruntu olmaktan öteye geçemez.

— Peki köylü çocuğunun okumasını istiyorlardı da neden kapattılar köy enstitülerini?

— Köy enstitülerinin kapatılması bir başka hikayedir. Hem köy enstitüleri kapatılmadı, öğretmen okuluna çevrildi. Ayrıca şimdi belki 40 bin çocuğumuzu okutan İmam-Hatip Okulları vardır. İmam-Hatip okullarından okuyan öğrencinin % 99 u köy çocuğudur, hemen hepsi de parasız yatılıdır.

Arkadaşımızın biraz huzuru kaçmış gibi geldi bana:

— Keşki hiç açmasalardı, köy çocuğunu rahat bıraksalardı, daha iyi ederlerdi. Zavallı çocuklarını kafalarını yıkıyorlar.

— Bu çocukların «YOBAZ» yetiştiklerini neye dayanarak söylüyorsunuz. (Gerçi «yobaz» deyince ne demek istediğini ben anlamadığım gibi, kendi de bunun üstünde uzun boylu düşünmemişti ya!.)

— Her gün gazetelerde okuyoruz; vaizlerin

camilerde söylediklerini duyuyoruz...

— Bugüne değin binlerce İmam-Hatip Okulu mezunu içinden kaç tanesi haklı veya haksız olarak, mahkemeye düşmüş, gazetelere dedikodu konusu olmuştur?

— Bilmiyorum...

— Siz bir toplum bilimci, ayrıca yazarısınız da... İmam-Hatiplerle ilgili ilmi bir araştırma yaptınız mı?

— Hayır, neden yapayım?

— Peki, böyle ciddi bir araştırma yapmadan İmam-Hatip Okulu, ya da başka herhangi bir okul şu veya bu biçim adam yetiştirir diye bir sonuca varmak mümkün mü? Bilime uygun bir düşünüş ve davranış olur mu bu?

— Değildir, olmaz şüphesiz...

— Öyleyse ben sizden rica ediyorum: İmam Hatip öğrencileriyle ilgili ilmi bir araştırma yapınız, ondan sonuçlar çıkarınız, hükme varınız. Memlekete de hizmet olur. Çocukların çeşitli meselelere karşı yönelttilerini, değer ölçülerini, düşünüş ve davranış biçimlerini, eğilimlerini anlar, öğreniriz.

— İmam-Hatip Okulu, Köy Enstitüsünün yerini hiç bir zaman tutamaz bence...

— Belki, ancak bu görüş, bu iki okulla ilgili sağlam verilere, hatta alelade bilgilere dayanan bir görüş bile olamaz. Sadece kendi eğilimlerimize uydurulmuş, içinde bulunduğumuz havadan gelen (soğuk algınlığı gibi kaptığımız, diyesim geldi, dilimi tuttum.) bir sanımdır. (Hipotezdir.) Kaldı ki, İmam-Hatip Okullarının köy enstitüsü yerini tutmaları düşünülmeyeceği gibi böyle olmaları da gerekmez.

Şimdi bir takım kimseler Köy Enstitüsünü benimsemişler İmam-Hatiplere karşıdır; bir takım kimseler de İmam-Hatip Okullarını benimsemişler köy Enstitülerine karşıdır. İşte çatışma gelip burada düğümneniyor. Bunun nedenleri araştırılmağa değer. Köy Enstitülerinin «Komünist Yuvası» olmakla İmam-Hatiplerin de Ağa ve kopmrador çıkarlarının bekliliğini yapmak, yobaz yetiştirmekle suçlanmaları gerçeğin kendini yansıtmadığı gibi belirli bir anlam da taşımaz. Bundan 30 yıl kadar önce, Köy öğretmeni ihtiyacını köyden karşılamak gereğini duyan ve buna çare arayan bazı eğitimcilerimiz Köy Enstitüleri açmağa düşünmüşler.. Ancak bu eğitimcilerin, bir yandan bu okullardaki çalışma düzeni, öğrencilerin nasıl yetişmeleri gerektiğini, daha sonra, öğretmen olunca da onlardan neler bekleneceği konularıyla ilgili bir takım kaygıları da vardı. Köy Enstitüleriyle kendi istedikleri biçimde kişiler yetiştireceklerini, yani köyden alınan çocukların kafalarını yıkayıp kendi istedikleri kalıba şokabileceklerini sanıyorlardı. Bugün de, Köy Enstitücü takımından hayatta kalanlar ve onlara katılan yenileri, köy çocuğunun kafasının, İmam-Hatip Okullarında kendilerince istenmiyen temizleyicilerle yıkayıp kalıplandığını, kendilerinin beğenmediği, belki daha doğrusu, Enstitüleri be-

nimseyenlere karşı olan kimselerce istenip beğenilen bir biçime sokulduğunu sanıyorlar. Görülüyor ki, temelinde kavga, milletin büyük çoğunluğunu teşkil eden köylü çocuğunun okutulup okutulmaması değil, ele geçirilmesi kavgasıdır. Bu kavganın bilimle, sağlam görüşle ilişkisi yoktur, açıkça siyasî bir nitelik taşımaktadır. Bu arada ancak halka ve halk oyununa saygımız varsa bir soruyu ortaya atmamız, cevabını dürüstlükde, doğru olarak bulmamız ve tutumumuz ona göre ayarlamamız gerekir sanırım: 35 milyona yaklaşan nüfusumuz içinde oy sahibi olan, diyelim ki, 15 milyon yurttaşımızın yüzde kaçını çocuğuna köy Enstitüsü, yüzde kaçını İmam-Hatip Okulu eğitimi vermek ister? Bu soruya «Çocuğum Köy Enstitüsünde Yetiştirilsin» cevabını vereceklerin sayısı % 2 yi bulmaz sanırım. Kendilerine «aydın» diyenler arasında yapılacak bir «sorgun» da (ankette) Köy Enstitüsünü isteyenlerin oranı yükselir; % 50 nin üstüne çıkar mı yoksa altında mı kalır bilinemez. Ancak bunlar arasında ayrıca bir araştırma yapılırsa, gerek İmam-Hatip Okulları, gerekse Köy Enstitüleri üstüne yeter bilgi sahibi olanların sayısının şaşılacak kadar az olduğu görülecektir. Bu konularda bilgilerini doğru, güvenilir bir biçimde değerlendirilebilenlerin sayısı daha da azdır. Tercihlerini siyasî eğilimlerine göre yapmak tadırlar, hemen hepsi...

Köy Enstitüsü ile İ. Hatip Okulu bir önemli noktada birleşiyorlar: Her ikisinin de kaynağı köy, yetiştirdiği köy çocuğudur. (1) Ancak bu noktadan sonra iki kurum birbirinden iyice ayrılır. Köy Enstitüsünün kuruluşu memleketimizdeki geleneğe uygundur, yani yönetici ve aydın kafasında % 100 kendi düşünce ve kaygılarını yoğunlaştırarak bu okulları tasarlamış ve kurmuştur. Kurucuları aklına halkın duyguları, inançları, değer yargıları ve eğilimleri hiç gelmemiş, çocuğu bu okullara alınacak olan köylünün, halkın da kendi çocuğu ile ilgili bazı kaygı ve istekleri olabileceğini düşünmek istememişlerdi. (2)

Köylü çocuğumuzu kendi kafalarına göre, ama sonunda nasıl olacağını kendilerinin de bilmedikleri bir biçime sokmak istiyorlardı. Böylelikle köylüyü okutacaklar ve yetiştirecek

(1) Üniversite yolunun ikisine de kapalı olması da ayrı bir benzerliktir. Köy Enstitüsünü bitiren 20 bine yakın öğrencinin kaçının üniversiteye geçme yolunu bulabildiğini bilmiyoruz. İmam-Hatip Okullarından sonra lise bitirmeyi başararak Üniversiteye giren ve bitirenlerin sayısı araştırılmaktadır.)

(2) Türkiyede geleneksel aydın halka hiç saygısı olmayan kişidir. Ancak millî bilinçaltının kumıldanmış tepkisi ve etkisiyle bugün milletin daha çok kendinden olan yeni bir aydın türü gelişmektedir...

kişiyi, hem de yeter sayıda, bulabilecek, belki kurtuluşa giden yola girilecekti. Ama kimbilir, o yol bizi uçuruma da sürükleyebilirdi. Kimse kestiremezdi bunu. Ancak kesinlikle bildiğimiz bir şey vardır: Bir takım aydının, yöneticisinin kendini sürüklemek istediği bu macerayı halk benimsedi, üstelik beğenmedi de.. Gereksiz, kendi genel özelliğinin çerçevesi dışında tehlikeli buldu. Halk çocuğunun yetişmesini candan istiyor, yalnız o yolda eğitilmesini benimsemiyor, çocuğuna verilmek istenen biçim ve töreyi yadırgıyordu. Çocuğunun okumasını gönülden isterken, bu arada onun bazı bakımlardan, inançları, töresi, temel davranış biçimleriyle kendinden kopmamasını, kendinin kalmasını daha da kuvvetle istiyordu. Köy Enstitüsü kurulurken kimsenin düşünmediği, önemsemediği bir husustu bu. Ama, daha başka bazı nedenler yanında, en çok bu sebepten Köy Enstitüleri batıp gitti.

Yukarıda aydınlatmaya çalıştığım yönden bakıldığında, bir yandan Köy Enstitüsünün neden tutunmadığı, öte yandan İmam-Hatip Okullarının gücünün nereden geldiği, neden kolayca benimsendiği ve her gün köklerini biraz daha derinlere salarak yayılıp yerleştiği kolayca anlaşılır.

Köy Enstitüsünün kapısı şehir çocuğuna da açıktır ama, daha çok köy çocuğunun okuması için açılmış ve köy çocuğunu çekmek için hiçbir çaba esirgenmemiştir. Gene de pek rağbet görmediği, köylünün, çocuğunu içten, isteyerek, gönüllü ferahlığıyla verdiği söylenemez.

İmam-Hatip Okulları özellikle köy çocuğu için değil, bütün çocuklarımız içindir; ama bu okullara % 95 köy çocuklarımız, bir de ilçelerde, şehirlerde milli töre ve benliğimize titizlikle bağlı kalmak isteyenlerin çocukları girerler. Köy Enstitüsüne karşı şikayet, hatta isyan halktan gelirken, İmam-Hatip'ten şikayet «aydın»dan gelmesinin nedenini burada aramak gerekir. Şehirli, okur-yazar halkımızın yüzde kaçının çocuğunu böyle bir eğitiden geçirmek istediğini bilinmiyor. Ancak İmam-Hatip mezunlarına üniversiteye girme hakkı tanınırsa bu okullarda yetişmek isteyen kentli çocuk sayısının, bazı kimseleri ürkütecek kadar yüksek olacağını sananlar vardır.

Bir takım aydınlarımızın öteden beri yakını dururlar, devrimler halkça benimsenmedi, ya da şu veya bu kanuda hareket halktan gelmiyor, diye.. Hatta F. R. Atay'ın bir yazısında «meşrutiyet mi? Padişah verir. Cumhuriyet mi? M. Kemal verir. Demokrasi mi? İnönü verir.» gibilerde, yakındığını, bu yüzden hiçbirinin pek iyi olmadığını söylemeye getirdiğini hatırlarım. F. R. Atay da, ötekiler de bu sözlerinde samimidirler, yalnız ne istediklerinin ve ne söylediklerinin iyice farkında değildirler. Çünkü, istedikleri başka, söyledikleri başkadır. Onlara sorulsa, «Halktan geleni istiyor musunuz?» Soru üstünde ince eleyip sık dokuyarak,

iyice kendi bilinçaltılarını da yoklayarak bize verecekleri içten cevap «Hayır»dır. Gerçekten de onlar halktan geleni istemiyorlar; kendi istediklerinin halk tarafından getirilmesini istiyorlar. Oysa halktan gelse gelse halkın kendi isteği gelir, başka hiç kimsenin değil. Bütün dava buradadır: Biz halkı ve ondan geleni benimsiyebiliyor muyuz? Hiç olmazsa ondan hareket ederek, gelişimi onun doğrultusunda, milli doğrultuda yürütüp sağlayabiliyor muyuz?

Köy Enstitüsü kuruluşu Türkiye'deki geleceğe uygundu, demiştik; yönetici ve bir takım aydın, halka «çocuğunu alacağım ve onu, senin hiçbir kaygını hesaba katmadan, sadece benim istediğim biçime sokacağım» diyordu. Devletimizin çok çok uzun bir süreden beri geleceği bu idi. Bu devlet geleneğini kıran, ona aykırı olarak, halktan gelen baskıyla kurulan ilk müessese olmak şerefi İmam-Hatip Okuludur. Bu bakımdan, Türkiye'de «ıslahat» hareketlerinden bu yana görülen kurumlar arasında da «biricik»tir. Halka dönük eğitimin biricik örneğidir. İmam-Hatip Okulu benliğine bağlı halka şöyle sesleniyor diye düşünebiliriz, sanırım: «Çocuğuna birçok şeyler öğreteceğim, belki sen onları bilmezsin; ancak bu arada senin istediğin şeyleri de öğreteceğim. Çocuğun üstündeki hakkına saygı besliyorum. Kaygılarını göz önünde bulunduracağım; ona verilecek biçimde senin isteğinin de yeri olacak, onu, senin de benimsediğin inanç, töre, gelenek, yönelti ve değer ölçüleri çerçevesinde, bu milletin çocuğu olarak eğitime, yetiştirmeye çalışacağım.. (3)» Köy Enstitüsü yapımına bir kuruluş yardımıda bulunmadığı halde halkın İmam-Hatip Okullarının çoğunu kendi parasıyla yapmasının sebebi budur.

Batıcı aydının İmam-Hatip Okulunda, başka konularda olduğu gibi, anlayamadığı, hatta katlanmadığı da budur, sanırım. Ama halkın kendi çocuğu üstünde bir hakkı varsa, biz bu hakkı tanırırsak, tutacak başka yol yoktur. Nasıl kendine «aydın» diyene «çocuğunu bana teslim et, ondan sonrasına karışma, ben onu kendi istediğim kalıba sokacağım.» denemiyorsa, o «aydın»ın hor baktığı halka da söylene-
mez bunlar.

Son olarak bu iki okulun yetiştirdiği kişi, onun yeterliği, okulun kuruluş gayesini ne ölçüde gerçekleştirdiği konusu üstüne de birkaç söz söylemek gerekir.

İlkin Köy Enstitüsünün kuruluş gayeleri nelerdir? Köye, köyü ve halkı benimseyecek, bir yandan çocuğunu yetiştirirken öte yandan marangozluk, demircilik, ebelik v.s. gibi bir zanaattan köyün ihtiyacını karşılayacak ölçüde anlayacak; ayrıca kendine verilen tarlayı işlerken ileri tarım usullerinin kullanılıp uygulanmasında köylüye örnek olacak öğretmenler yetiştirmek. Bütün bu hünerleri kazanırken çocuklar

bir yandan okul çevresindeki toprakta çalışıyor, bir çoğu okul binalarını da kendileri yapıyorlardı. Bu şartlar altında öğrenciler çeşitli konularda ne kadar bilgi kazanabilirler, sorusu unutulmuş, kimsenin aklına gelmemişti. Gene bu ülkelerin gerçekleştirilme imkanı, hatta umudu bulunup bulunmadığı üstünde de durulduğunu sanmıyorum. Sadece büyük bir heyecanla işe girildi; sonra 10 yıl içinde balon boşalıp söndü-verdi.

Şimdi aradan aşağı yukarı 20 yıl geçtiği halde Köy Enstitüsü mahsulü (ürünü) kişi, kuruluş gayelerinin ışığında ve ayrıca salt bir kişi ve öğretmen olarak da değerlendirebiliriz

1 — 20 bine yakın Köy Enstitüsü kaç köyü benimseyerek orada yerleşip kalmıştır?

2 — Kaç tanesi gerçekten yeterli öğretmen olmuştur? (Bu sorunun cevabı hemen hemen imkansızdır)

3 — Kaç tanesi öğretmenlikten başka bir alanda, öğrendiği zanaatta köye yararlı olmuş, kendilerine verilen ve değeri yüzbinlerce lirayı bulduğu söylenen aletleri yerinde kullanmış, yahut tarımda önderlik etmiştir?

4 — Mezunların bilgi seviyeleri ne idi? (Bu soruya hiç kimseden iç açısı bir cevap aldığımı bilmiyorum)

5 — Köy Enstitüsü mezunu, kişi olarak kendini nasıl görüyor, kendi kendini nasıl değerlendiriyordu?

1940 larda tanıştığım, karşılaştığım Köy Enstitüsü öğrenci ve mezunlarının hepsi kendilerini eksik, küçük gören, ezik kişilerdi. Damaklarında bir acılık vardı, sanki. Durumlarından da, kendilerinden de hiç memnun görünmüyorlardı, kendilerini üvey evlat yerinde sayıyorlardı. Ayrıca Köy Enstitüsü mezunlarına tanınan kendilerinin de inanmadığı bazı imtiyazlardan da şaşırmış, huzurları kaçtı. Dışardan da kendilerine iyi gözle bakılmadığı kanısı altında kıvranıyorlardı.

Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümünü kutlayanların, onları diriltmek, yeniden kurmak isteyenlerin önce bu sorular üstünde durup onları titizlikle cevaplandırmaları, Köy Enstitüsü gayelerinin günümüz için ne kadar gerçek olabileceklerini de araştırmaları gerekir kanısındayım.

Fakir Baykurt, Mahmut Makal gibi tanınmış bir kaç kişinin yetişmiş olması bu okullar için övünç kaynağı olsa bile, büyük bir önem taşımaz. Bunlar bu kurumların ana mahsulünün dışında kalan, onu temsil etmeyen kişiler, müstesnalardır.

(3) Burada halkın bir isteği daha eksik kalıyor: «Çocuğun üniversiteye de gidebilecek» denmesini bekler. Doğrusu İmam-Hatip'in büyük bir eksigidir bu.

Aynı zamanda uğradığı haksızlıktır da...

Gene bu sebepten bu gibilerin Köy Enstitüleri hakkındaki düşüncü, yargı ve değerlendirmeleri geçerli sayılamaz. Çünkü onlar yetiştikleri müesseseye tarafsız bir gözle bakamazlar, onu yükselmelerine basamak olan kutsal bir basamak olarak görmekten kendilerini alamazlar.

Kişioğlı hiçbir zaman tıpatıp istenen biçime sokulamıyor. Kaçınılmaz bir sonuçtur bu ve onun kendi temel özelliklerinden biridir. O kendine verilmek istenene ayrıca kendinden de birşeyler katar, böylece istenene hem benzeyen hemde değişik yönleri bulunan, bir bakıma beklenmeyen bir yeni mahsül çıkar ortaya. Köy Enstitüleri için böyle olmuştu; İmam-Hatipler için de böyle oluyor. Doğal görmek gerekir bunu.

Bugün sayıları binlerle ölçülen İmam-Hatip mezunları, Türk okur-yazar ve eğitim görmüşleri alayına küçümsenmeyecek yeni bir katkıdır. (4). Bir çoğu yüksek İslâm Enstitüleri, bir takımını Lise bitirme ve üniversite yoluyla toplumu-

muzun daha üst katlarına doğru yükselen bu çocuklarımız hakkında hükme varmak için belli vakit erkendir. Ancak, erken demeyip gene de bir hükme varmak isteyenlerimiz önce onları anlamak, değerlendirmek zorundadırlar; yalnız bu değerlendirme, 4 bini bulan mezunun içinde çıkan 3-5 vaizin sözlerine yahut gazetelerde çıkan birkaç yazıya bakılarak yapılamaz; bilim yoluyla, geçer, güvenilir bilim usülleriyle yapılabilir. Bunu yapmadan ne söylesek ezber bir sanım, manasız, boş lakırdı olmaktan öteye gidemez.

(4) Köy Enstitüsü mezunları gibi İmam-Hatip mezunları da iki yönden kırgındırlar:

a) Damgalanmak

b) Üniversite kapılarının kendilerine kapalı tutulmasının verdiği eziklik..

Bunların da bir çaresine bakılmasını diler ve çok sürmeden bakılacağını umarız...

Hayata dönmeliyiz !

Ali Ulvi KURUCU

Cihana heybeti hâkim kitabımız varken,
Her âyetinde Hüdâ'nın hitabı çağlarken,
Hitâb-ı izzete isyanla mahvolup bittik,
Uzun zaman; o mukaddes cihâdi terk ettik...
Cihâdi emrediyorken her âyetiyle bize,
Bütün, ışık tutuyor nur sesiyle gâyemize
O, nurlu seste, ne mâna cihani çalkalanıyor!
Hayat bağışlayan «İSLÂM» pırl pırl yanıyor!
Şehâmet aşkı ruhlarında coşturan Kur'an,
Vazife istiyor, ihlaslı müslümanlardan...
Büyük hedeflere matûf vazifeler nerde?..
Şerefli günlere namzet, o gâyeler nerde?..
Büyük zaferleri teshir eden o hızı bizim,
Büyük ilerlemeler hep şîârımızdı bizim..
Neden, o şahlanışın vecdî sarmıyor arşı?..
Neden, bu milleti coşturmuyor cihad marşı?..
O, sinelerdeki kalbler, gönül değil, taş mı?
Damarlarındaki kan, yoksa, pıhtılaşmış mı?..
Düşünme yok, hareket yok, uyanma hamlesi yok,
Sağır ufukları, tekbirle çınlatan sesi yok!..
Çöküntü sesleri, her yerde hep duyulmakta,
Çapulcular, yetişen nesle, önder olmakta...
Çöküntü, hakka tapanlarca, en büyük zillet,
Tahammül edilemez küfre, müslüman millet!..
Yeter sürünmeler artık, hayâta dönmeliyiz.
Hayat bağışlayan «İSLÂM» la kurtulur gemimiz...

Zaferiniz, İslâm'ın zaferi olacaktır!

Yüksek İslâm Enstitülerinin kuruluş günü 19 Kasım 1968'de İstanbul Y. İslâm Enstitüsünde düzenlenen merasimde mezunlar adına yapılan bu mühim konuşmayı okuyucularımıza sunmaktan büyük memnuniyet duymaktayız.

İSLÂM MEDENİYETİ

Fahreddin Olguner
(İst. Yük. İslâm Enstitüsü
Felsefe Asistanı)

ün be-gün, an be-an değişen bir dünyada yaşıyoruz. Dağları yontan, denizleri kurutan, aya-me-rihe el atan, şems-ü kameri fethetmiş bir dünya.

Zihnini gergef-gergef yırtarcasına geren insan-anoğlu, kimbilir yarın hangi oyuncaklarla arz-ı endam edecek; kimbilir! Belki de o, ikibin yılında teknik defilesine; hayat iksiri sunan ilaçları, süt akan mustukları, komprime otomatik gıdaları, insan yedek parçaları (kol, bacak, böbrek, beyin...) satan acenteleri, yumurta yumurtlayan, insan büyüten kuluçka makinaları ve daha neler, nelerle... gelecek...

Evet, dünya durmadan ilerliyor. İnsanlık kendi saadeti için her çareye başvurup her imkânı icada çalışıyor. Tabii ki, muvafak da oluyor. Oluyor, olmasına ama heyhat!. Ne yazık ki, bulduğu, umduğu değildir. Beklenen ve umulan insani saadet, hayat pahasına elde edilen şey ise ilmin izinsiz ve haşarı çocuğu tekniktir. Netice ise, insanın, fevc fevc, milyonlarca, milyarlarca insanın elem-ü hüsrânı, ızdırıp ve buhranıdır.

Evet açıkça ifade edelim ki, 20. asrın teknik medeniyetini şahsında sembolleştiren, bu başarı ile de gururlanıp böbürlenmiş Avrupa, ilim ve teknik uğruna kaybettiği öz benliğinin hasret ve

elemi ile gıdalanmaktadır. Kim ne derse desin, psikolog ve sosyologlar nasıl isimlendirirlerse isimlendirsınler. İster içtimai, ister iktisadi desınler. Biz şuna kaniyiz ki; dünyanın çeşitli bölgelerinde, grev, işgal, boykot, isyan ve nümayiş olarak sokaklara dökülen, işçi veya öğrenci.. kalabalıklarının ardında ve arkasında akan mânâ, bir iç sıkıntısının, bir manevî buhranın şekil değişikliği ile çıkan tezahüründen başka bir şey değildir.

Dün, mânâsı için maddesini zincire vuran Avrupa, bugün, maddesi için mânâsını çarmıha germekle meşguldür. Fakat bu idam sehпасiyle düşünen kafalara gong vurmıştır. Bugün karmaşık dünyanın düşünen kafaları, öz benliğini bulmak için insanlığa kurtuluş çareleri, selâmet yolları aramaktadır. Biz söyleyelim:

İSLAM (رَبَّنَا آتِنَا فِي الدِّينَا ...) âyeti ile ideolojisini çerçevesi, insana her iki saadeti de birden vaadeden İslâm kara cehiller, garazkâr allâmeler bir yana, doğunun saf müslümanları kadar, garbın samimî ilim ve tefekkür erbabı da bunu biliyor ve inaniyor.

Zuhuru ile İslâm, dünyaya neler vermiştir? Sizler bunu çok daha iyi bilirsiniz, üzerinde durmayacağız. Biz sadece, üzerinde yaşadığımız toprakların nasıl yeşerdiğine, Anadolu coğrafyasının nasıl vatanlaştığına işaret edelim. Cihan-şumûl bir imparatorluğun kuruluşunda, bu yapıya ilk harcı koyanları hatırlıyalım.

Evet 1071 Malazgirt Zaferi ile, Türkün bükülmez bileğine dayanamayan Anadolu kapıları ardına kadar açılmıştı. Fakat şunu unutmamalı ki; kılıçla alınan bir toprağın kılıçla vatanlaştırılması mümkün değildir. İşte Alparslanların zaferinden sonra bu toprak kütlelerini yoğuran, ona ruh ve mânâ kazandıran; dikilen kayasına, akan suyuna, açan çiçeğine, öten bülbülüne Allah adını, Allah aşkını fısıldayan Ahmed Yesevî'lerin, Abdalların, Yunusların dudakları olmuştur. Gündüz ef'alde, gece ezkârda, el işte gönül hazret'te mânâ erleri, hak erenleri gerçek dervişler olsaydı Anadolunun iskanlaşması ve İslamlaşması mümkün olmazdı. Hele asırların imparatorluğu kurulmazdı.

Hattâ son günlerde, anavatanın, son bir avuç toprağın tehlikeye düştüğü bir devrede bile düşmanın kirli elini vatanın harim-i ismetinden uzaklaştıran, Şükrü Çelikalay'la müşahhaslaşmış bulunan bu ruh olmuştur. Fakat, bundan sonra medeniyet kaygusuyla bazı gafletlere düşülmüş, o ruh, o mânâ unutulmuş, sanki bu toprakları vatanlaştıran, o ruh ve mânâ değilmiş gibi din ve dinî duygu ikinci plâna itilmiş ve Avrupanın medeniyetine derken, az kalsın çirkefine yaklaşmıştır. Mânâ ve ruh olmayınca da istenen tekniğe de ulaşamamıştır. Bugün bazı imkânlara rağmen teknikte Avrupa ile aramızdaki mesafe dün ne ise bu gün de odur.

Evet, mânâdan şekle gidilecek yerde, şekilden mânâyâ gidilmek istenmiştir. Hamdolsun ki, felâket hissedilmiş, o mânânın, dinî ruhun lüzumu kavranmış ve ona yönelinmiştir.

Gençler! Sizler işte o ruhu, yeniden hissedilen bu zaruretin ve o mânânın tezahürü olarak burada bulunuyorsunuz. Fakat dikkat edin, sizin zaferiniz, İslâmın zaferi olacaktır. Uyanık olun, bu, İslâm'ın son imtihanı olabilir. Bunun mes'ulu sizler olacaksınız. Dünyaya saadet ufuklarını siz açacak, insanlığa siz örnek olacaksınız. Unutmayın, kendinizi iyi tanıyın, kıymetinizi iyi tartın!.. Bütün dünyada beklenen ve özlenen insanlarsınız!..

Geçmişin günahlarını sayıp dökmekte mânâ yok. Ama kabul ve itiraf edelim ki, yakın geçmişin sallantı ve bunaltılarında -dinin değil asla- din adamının kusur ve kabahati büyüktür. Yıldırımları hizaya getiren Emir Buharîlerin bulunduğu devrelerde bu çeşit sallantı ve bunaltılar olmamıştır. Öyleyse mesuliyetiniz büyüktür!..

İlk prensibiniz, İLİM olmalıdır. Bilmeden yapılmaz, görmeden gösterilmez. Mukaddes kitabımızda, şanlı tarihimizde size ve bütün dünyaya ışık tutacak temeller mevcuttur. Ama onu göreceksiniz ve göstereceksiniz. Gazalî'ler olunuz. Gazalî dedim, evet onu çok okuyun, tekrar tekrar okuyun. Sizin için en büyük örneklerden birisidir O!.. Çünkü O, taklidi olan ilmi değil, taklidi olan imanı bile kabul etmez. O, bir fik-

rin menfi oluşunu ilân etmek için onu çok iyi bilmek gerekir» der. İşte önce «Maka-sıd» sonra da «Tehafüt» ü bunun için yazmıştır. Siz de öyle olun. Mevlâna gibi bir ayağınız Şeriatta, diğer ayağınızla yetmiş iki milleti dolaşın, Hintten Çin'e, Japon'dan İngiliz'e kadar bütün milletleri ve bilgileri öğrenin. Sonra da onlara onun mukabillerini, en iyisini, en üstününü Kur'andan ve İslâm'dan veriniz.

1 — Öyleyse vaktinizin kıymetini bilin. İnsanın, benim diyebileceği iki şeyi vardır. Vakti ve kalbi. Vaktini mâlâyânî ile geçirip kalbinizi gıllu-gış ile doldurmayınız. Öğrenip Öğretiniz. Bir kitaptaki yorgunluğumuzu, ikinci kitabın havası içinde giderin. Unutmayın en bol vaktiniz bu sıralardadır.

2 — Bilginizi elbet tatbikata koyacaksınız. Halka vereceksiniz. (İster öğretmen ister vaiz olun.) Vazife ve mes'uliyetiniz ne olursa olsun şerefi mevkiinizden beklemeyin, siz mevkiinizi şerefleendiriniz.

3 — Bahar gelmeden çiçek açmaz. Mevsimini bekleyiniz.

4 — Parça, bütünün habercisidir. Parçalar giderse bütün kaybolur. Küçümsemeyin, bütünü getiremiyorsanız parçalarını koruyunuz. Sizden sonrakiler tamamla-sın.

5 — Hürmet edilmek istiyorsanız, hürmet ediniz. Yetmiş iki millete bir göz ile bakınız.

6 — Kaideleri çiğnemeyin, kaidelerinize riayet edilmez.

7 — Kızmayın, bedbahtlara acıyın. Siz [وما ارسلناك الا رحمة للعالمين] muhatabının varislerisiniz.

8 — İsteğiniz, şahsınız için olmasın. (الله ، في الله) olsun. Nice, şehvet, şöhet ve arzularına âyet ve hadisten delil getirmeye çalışanlar görülmüştür.

9 — Asmayı gerekiyorsa, budayınız. Ama zararsız yerinden ve daha gür fişkı-rması için...

10 — Prensiplerinizi yaşayınız. Kendinize;

واعضان كم جلوه ير محراب ومبيرى كنند
چون بخلوت می روند آن حال دیگر می كنند

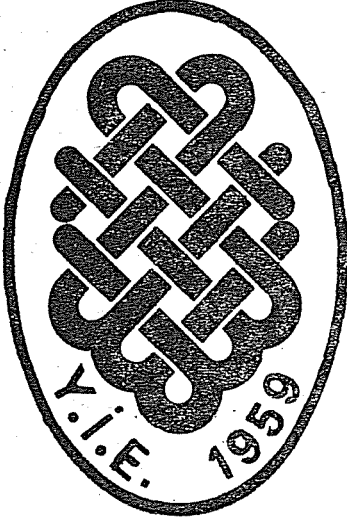
«Vaizler, minber ve mikrablarda halka cilve yapar, caka satarlar. Ama tenha-da kendileriyle başbaşa kaldı mı öğütlerinin dışında neler, neler... yaparlar» dedirtmeyiniz.

Ne yazık ki, tesiri, talâkat-ı lisanda arıyoruz. Bence muvaffakiyetsizliğimizin tek sebebi budur. Muvaffakiyet, prensiplerin bizatihi yaşanmasındadır. Sizin kendi tarihinizde, prensiplerini bizatihi yaşayan örneklerin adedi pek çoktur. Ben size dışarıdan bir misal hatırlatayım. Hindistanın kılıksız mücahidi Gandi; Hindistan halkının karşısına ne melon şapkası ne beyaz eldivenleri ne de üstün bir hitabet gücü ile çıkmıştır. O, küçük evinin, basık tavanı altına yerleştirdiği tezgâhın-da, hint pamuğundan hint kumaşını bizatihi elleriyle dokuyup sırtına geçirmiş ve sonra çıkararak Hint Halkına; «işte hintlinin iktisadi politikası...» demişti. Neticeyi biliyorsunuz.

Bugün İmam-Hatib Okulu mensubu 40 bin talebe vardır. 15 sene sonra, Türkiye-nin dört bucağında İslâmı her şeyi ile yaşayan kırk bin Müslüman aile var mısınız tekeffüle?... İşte size müreffeh Türkiye ve mes'ud dünya!...

Yüksek İslâm Enstitüsü

Rozeti

Ömer KIRAZOĞLU
(Yüksek Mühendis - Mimar)

Beyaz zemin üzerinde altından örgü...
Nûr içinde birliği temsil ediyor.
İslâm'a ilk «VAHY» Nur Dağında gelmiştir.
İnsana ilk emir, «OKU! RABBİ'nin İSMİNİ!» diye başlar.
Ve peygamberimiz «Allahın eli (kudreti, kuvveti, selamet düzeni) cemaatledir» buyurur.

Ve Kur'an: «ALLAHIN İPİNE TOPLU OLARAK SİMSİKİ SARILINIZ; AYRILMAYINIZ!» diyor.

İslâm, insan için bu nizamı kurmuştur:
İnsaniyet bir bütündür. Ayrılan cüzler birleşmeli, ihtilaf ve tefrikalar ortadan kalkmalıdır. Farklı ırk ve mezhepler, Allahın emri ile, emniyet ve salah için birbirlerine yardımcı olmalıdırlar ki, tabiat kuvvetlerinden ebirdirliği ile tam istifadeleri mümkün olsun.

İslâm'da asıl olan, tanışma, yardımlaşma, bağdaşma ve kaynaşmadır. Bu aynı zamanda kainatın seyrine uygun bir düzendir.

İnsanda içtimai tesânüd, tabiatla bir nizam dahilinde akış, HAKKIN varlık ve birlik gayesine uygundur.

İslâmiyet, gerçek olarak, içinde en küçük bir yanlışlık, en basit bir ihtilaf; en cüz'i bir boğuşma olmayan ahenkli, mütekâmil; fikir, ilim, ahlak, hayat ve tevhid manzumesi olarak kurulmuştur.

Bunu sembolize eden yeni ROZET bu düşüncelerle hazırlanmıştır.
Yüksek İslâm Enstitüleri dünyada bu kuruluşun kurmaylarını yetiştirecektir.

Bu şekil, Saadet Asrındaki KUFİ YAZILAR'da ve nakışlarda görüldüğü gibi İslâm medeniyetini ve san'atını şahikalara yükseltmiş olan selçükilerde ve Osmanlılarda «TEVHİD BAĞINI» remz etmek için, türlü yazı ve tezyinat olarak, taşlara, mermerlere, tahtalara ve halılara asırlar boyu işlenmiştir. Taçlarda, tuğlarda, âlemlerde, silme ve sulara yüzlerce örnekler vardır.

Böylece Yüksek İslâm Enstitüsü ROZETİ, nûr içinde altından «TEVHİD ÖRGÜSÜ»nü temsil etmektedir.

Benzeri olursa; iyiye emsâl var demektir,
Şu beyitler bunun manasını bir nebze anlatmaktadır:

Biz, ne yılan, ne bir gül, ne de feryatçı bülbül;
Biz rabbın nazargahı, uyanık birer gönül!..

Örgümüzden HAK ismi yazılacaktır mutlak,
Bağsuz HABL-İ METİN, olacaktır muhakkak!..

Kuvvet ve kudret, bizim dokumuzdan bellidir;
Elbet! Ne şüphe: Allah cemaatledir.»

«Allah nurunu mutlak tamamlayacak bir gün»
Ve «ALLAH» örgüsünü parçalamak ne mümkün?

Yüksek İslâm Okulu güneşidir dünyanın;
ALLAH BAĞI, en büyük ihsandır Mevlâ'nın...

Biyografi

Mehmed Âkif'in inançları ve seciyesi...

MAHİR İZ

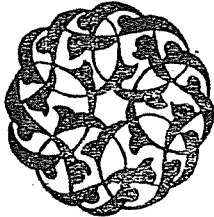
u fâni cihana veda edeli yıllar geçti, değil yıllar, asırlar geçse, bu millet yaşadıkça, unutmak şöyle dursun, anılmadığı zamanı, bu vatanın çocuğu hatırlamayacaktır. Çünkü kendisi için yaşamadı, zira kendisi için yazmadı, millet sevinince bayram yaptı, felakete duçar olunca kan ağladı. Acılara, ıstıraplara destanlar, kahramanlıklara âbide, zaferlere marş yazdı. Milletle yuğruldu, onu düşündü. O yalnız şâir değildi, sade şâir olsa idi, edebiyat kitaplarında yer alırdı, milli vicdanda yer etmezdi. Şayet onun her

okuyup yazana hayret veren vezninde ve lisanda yaptığı inkılâpları hüviyetini belirten hususiyetlerinden olsa idi, yine şöhreti edebiyat sahasına münhasır kalırdı.

Evet, o, bir prizma gibi her cephesinden ayrı ışıklar saçan bir rehber, milli bir sahdıç, imanla beslenen ruha bir timsal, yeni bir destan şairi, hâsılı başlıbaşına milli bir âbidedir. Onun hakkında yazılan eser, söylenen söz, hiçbir şâire nasip olmamıştır. Hiçbir şâirin tabutu bekaya teşyi edilirken bütün bir gençliğin seller gibi coşan acıklı heyecanına makes olmamıştır. Niçin?

Çünkü O, yukarıda dediğimiz gibi yalnız şâir değil, asırlar boyu edebiyat tarihi tetkik edilirse bu kadar çok taraflı bir şâire rastlanamaz. Bilfarz bir şair, san'atkârdır, fazla olarak bir de sosyal tarafı vardır, vatanperver veya hürriyetperverdir.

Halbuki Mehmed Akif öyle midir? Şahsiyetin dış yüzünden başlayarak tahliline girişelim. O, bir şâirdir, lisanda ve nazımda yenilik yapmış bir sanatkardır, uslûbu orijinaldir, yarım asır hiç kimse tarafından tanzir edilememiştir. Sanatındaki bu fevkaladelik onu nazm ehramının zirvesine çıkarmıştır. Aruz elinde balmumu kadar yumuşak ve mutavaatkâr, hikâye, fıkra lisani su gibi tabii ve latif bir akışla nazma hiç yadırgamadan girmiş, milli faciaları tasvir ederken yürekler parçalar, hüngür hüngür ağlatır, yer yer, ibret verici fıkra ve tahkiyelerle düşündürür. Fikir ufuklarında derinleşir, yükselir, engin hayal cihanlarında uçar ve kariî beraber götürür, zaman zaman inbisatlar verir, neşeler saçar, hülâsa ne yazsa içirir ve sindirir. Safahat, bıkmadan okunan nadir eserlerin başında gelir. Ama ibtida şâirine inanmak, onu tanımak, hiç olmazsa hakkında menfi bir ka-

naat edinmiş olmamak şarttır.

Yoksa meselâ İstiklâl Marşı âbidesinin başındaki ilk kelimeyi, «Korkma» kelimesini cümleye rabt edemeyecek kadar basit bir düşünce sahibi olan veya bile bile fikirlerde bir karışıklık uyandırmayı emeline uygun bulan bedbaht «şair dediğin zata bak! daha marşa başlarken en büyük tehlikeden gözü yılmayan bu millete (korkma diyor.» Yâvesini savurmak zihinleri karıştırmak ister. Herkes nazımla meşgul olmadığı için (bu vatanın son ocağı sönmekten ufuklarda dalgalanan şanı bayrağın söneceğini zannetme, böyle bir vehme kapılma) mânasını bir arada toplayamaz. O kötü niyetli müfsidin tevillerine kapılabilir. Keza aynı düşük ruh (medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar) mısraını mal bulmuş mağribi gibi öne sürerek (cihannın kucak açtığı medeniyete canavar diyor) herzesini savurur. Tabii masum hisler bu müfsit bombardıman karşısında bocalar, birdenbire gözünün önünde insanları refaha kavuşturan birbir icat, resmi - geçit yapar. Elektrikler, telsiz telefonlar, tayyareler ve daha yüzlerce icatlar; insanları ölüm halinde yeniden hayata kavuşturacak derecede kuvvetli tıbbî keşifler... neler ve neler, hep fennin, yeni medeniyetin mahsulüdür. O halde bu ne demek oluyor, istifhamı biraz meraretle hayalinde teressüm eder. İyi niyet sahibi ise, bu sefer aynı medeniyetin penisilin laboratuvarının karşısında zehirli gaz imâl eden laboratuvarlar, değil bir şehri bir ülkeyi mahveden atom bombaları aynı medeniyetin asarı değil midir? diye düşünür.

Bilfarz bir tayyare bir doktoru âni müdahale icap eden bir hastaya uzak mesafelere naklederken medeniyetin hayırlı bir eseri oluyor, fakat aynı tayyare bir şehri bombalarla mahvetmek için kullanılırsa medeniyetin canavarlığı değil midir?

Demir devrinin en iptidai icadı olan ekmeğe bıçağını ele alalım. Bir kilo ekmeği inceliyerek dörde bölen ve bu suretle dört kişinin hakkını koruyarak adaleti yerine getiren o bıçak bir mazlumun göğsüne hunharca saplandığı zaman canavar olmaz mı? En son teknik medeniyet icatlarını meydana getiren milletler kendi vatandaşları dışındaki bütün milletlere sırf maddi menfaatları uğruna bütün tarih boyunca ve hâlâ şu dakikada yaptıkları zulüm ve işkence canavarlık değil midir?

İşte bütün şu mülâhazalar, hüsniniyet sahibinin temiz düşüncesinden geçince o acı hakikati haykıran mısra bütün heybetiyle şiire dehşet verir.

★

Mehmed Âkif ferdin ve cemiyetin kendisine düstur-u hareket ittihaz etmesi lüzumuna kaani olduğu dinî ahlak prensibini gözönünden ayırmıyarak cemiyet yaralarını teşhise başladı. İslâm alemi ile garp cemiyeti arasında gördüğü hayati uçurumu canlandıran manzumeler yazdı.

On temmuz İnkılabıyla memlekete giren hürriyet-i mutlakının mana ve hududu tamamı ile anlaşamadığı için fikirlerde ve ruhlarda husule gelen sarsıntı ahlâkî faziletlere de sirâyet etmiş, on-

ları da tezelzüle uğratmıştı.

Hürriyeti beşeriyeyi mesru ve makul sınırlarına irca etmek zaruretinin,

Behâim çıkmaz amma hilkatın sabit hududundan,
Beşer hâlâ habersiz böyle bir kaydın vücudundan

Fakat ahlâkın izmihlali en müthiş bir izmihlal
Ne millet kurtulur zira, ne milliyet ne istiklâl;
Bu yoksullukla bir millet yaşar derlerse pek

yanlış,
Bulun bir millet ölmüş maneviyatıyla sağ kalmış.

Beytleriyle acı acı ifade etmişti.

İtalya'nın meşhur mütefekkeri Alfieri; «Fezâilî ahlâkiye tezelzüle uğradığı zaman telkini fezâil eden asar ona «payanda urur» der.

Ruhtardaki çöküntü içten başlar ve tedâvisine el birliği ile çare aranmazsa ferdi gayretlerin tesiri pek mevzii kalacağı aşikârdır.

(Bir millet kendi kendini sukuta mahkûm etmezse Allah onlara bozgunluk vermez) meâlindeki âyet-i Kerimeyi merhum Tahîrülmevlî:

Bilmez misin ki kat'i düsturdur bu hakça,

Bir kavmi bozmaz Allah, onlar bozulmayınca.

Beyti ile ifadelendirmek istediği bir manzumesinde halkın hevesat-ı nefsanîyeye kapılarak ahlâkî kıymetleri istihfafa yeltendiklerini şu beytinde hülâsa eder.

Mebguzunuz evâmir, mahbubunuz menâhi

Matlubunuz menâfi, endişeniz melâhi

Yani dinin, vicdanın, kanunun emirlerinden nefret, nehilerine muhabbet, işi gücü menfaat, düşüncesi bir eğlence olan bir topluluğun, hakkın yardımından mahrum kalacağını müteakip beyitleriyle pek güzel açıklar.

İşte Mehmed Âkif de milletin kalkınabilmesi için ferdin ruhunda iki büyük kuvvetin yer etmesini zaruri görüyordu; şuurlu bir iman, tükenmez bir azim.

Bu sayede milletin bütün dünyaya karşı hakkını her zaman müdafa edebilecek ve varlığını emniyetle koruyabilecek bir hale geleceğine inanmıştı İmanla milletin sinesinde faziletler kök salacak, kelimenin bütün şumülüyle «hak» mefhumu insanca ve üstün yaşayabilmek için en birinci temel teşkil edecek.

Hâhkın nâmütenahi adı var en başı Hak,

Ne büyük şey kul için hakkı tutup kaldırmak

Fazilet, insanlık, hakiki medeniyet, milli varlığı bu suretle sarıp sinelere sindikten sonra garbın teknik üstünlüğünü bu olgun ruhların hamlesiyle fethetmek artık işten bile değildi. Nasıl çalılacaktı? İnsan gücünün son süratiyle...

Almız ilmini garbın alınız sanatını

Veriniz hem de mesâinize son süratini

beytiyle çalışma düsturunu ifade etti.

Kendisi yurt içinde ve dışında gezdi, dolaştı, göremediği yerleri gidip gezenlerden dinledi, okudu ve tetkik etti, sonunda şu neticeye vardı.

Bu millet, harika denecek futuhâtı yaptıktan

ve bütün dünyaya şanla şerefle kendisini tanıttıktan sonra, asırlar boyu devam eden zaferlerin neşvesi ve refahı içinde, gene asırlarca tedricen gevşemiş, üstünlük şöyle dursun, hemen hemen varlığını koruyamayacak bir hale gelmişti, Haile doğuracak olan bu durumu gördü, ve akibetinden ürktü, tehlike çanları çalıyordu. Bu korkunç gaflet uykusundan milletce silkinmek lazımdır. Ruhunda fırtınalar koparan millî heyecanla kaleme sarıldı, işinin başına geçti, herkesi vazifeye davet etti.

Yapılacak ilk iş ne halde oldumuzu kendimize tanıtmak, sonra da yapılması gereken işleri birer birer tesbit etmektir?

İşe kendinden başladı. Bir büyük şâir ne demiydi; **Eğer sözden daha kıymetli bir cevher olsa idi, Allah yer yüzüne onu indirirdi, Mademki söz bu kadar kıymetli idi, o halde işe yaramalı idi, onu işleyip işe yarar hale koymak için söz sanatını sanatkarlara bıraktı.**

Ne tasannu' bilirim çünkü ne sanatkarım. mısraı ile sanatkar görüneceğim diye zoraki sanat yapanlara da sitem ederek yazı şekline ait planını şu beyitle açıkladı.

Budur cihanda benim en beğendiğim meslek Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek.

Eski sisteme, divan tarzına, gazele vesaireye dair ne yazdı hepsini yırttı, ruhunun duyduğu, işinin ateşini konuşma diline kattı. Edebiyatı şiiri gayesi ile bezeyerek yeni kisvesiyle meydana koydu ve işe başladı.

Büyük şairimizin «Safahatı» toplu olarak gözden geçirilince, bütün yazılarının siklet merkezinin vatan duygusu olduğu görülür, ikinci Sultan Hamid Devrinde, mutlakiyet idaresinin icabı olarak Hürriyetlerin tahdid edilmiş olması, onun serazat ruhuna uygun gelmediği için manevi bir baskı altında yaşayan, hür düşünceli ruhlara tercüman olarak, esip savurmuştu. Meşrutiyet idaresinin hürriyetini gördükten sonra içine bir nedamet sızısı çöktü. Eski devir için yazdıklarına üzüldü. Bu hengamede millet neye uğradığını anlıyamamıştı, bir çığlık havası esiyordu, fırtına geçtikten sonra her şey anlaşıldı. Saray istibdadı, sokak istibdadı ile yer değiştirdi, Saitanat, yıldızdan «şeref sokağına» inmişti. Bu suretle acemi ve muhteris ellerin idaresizlikleri memleketin parçalanmasına, Millî ve manevî müesseselerin sarılmasına sebep oldu, yer yer isyanlar, birbirini kovalayan yıkıcı ve yıpratıcı harpler milletin iç ve dış bünyesini kemirip bitirdi. Bütün bu millî facialar şâirin ruhunda volkanlar vukua getirdi. Yanık kalbinden saçtığı lâvlar, milletin dağlanmış sinesine acı teselliler serpiyordu.

İlk inandığı hakikat Din hakikatı idi. Tandırname'den ve hurafeden arı, Hatmül'Embiya'nın getirdiği son büyük din'in hakikatı idi. Bu din'in temeli ahlâka dayanıyordu, ahlâkın dayandığı ise ancak Allah korkusu idi,

Bu inancını şöyle başhyan bir şiiri ile ifade etmişti:

Ne irfandır veren ahlâka ulviyet ne vicdandır Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır

Yüreklere çekilmiş farz edilsin havfı yezdanni

Ne irfanın kalır te'siri kat'iyyen ne vicdanın.

Ahlâkın temellerini dinden başka esaslara istinat ettiren filezofların nazariyelerini tenkit etmiş, dinî, vicdandan kaldırdıktan sonra beşeriyetin «menfaat» denilen imabuttan başka bir şey tanımayacağını çok bellig bir ifade ile tasvir etmiştir.

Ahlâkın zabıtasını cemiyet kuvvetlerinde arıyan bir takım lâik sosyoloji âlimleri karşısında «Herşeyden evvel ahlâk, bakisi hiçtir» diyen Konfigyus'ten itibaren bu güne kadar gelen ahlâk ulâmasının bütün nazariyeleri kendiliğinden dine istinat ediyordu.

Şâirin mensub olduğu ve onunla iftihar ettiği büyük dinin ulvi kitabında Allah, sevgili resulüne «(Sen en yüksek ahlâkı faziletlerle mütealli yaratıldın) mealindeki âyeti kerime ile ikram ve bu bu mübarek timsâlin dünya durdukça beşeriyete ebedî bir saadet sembolü olduğu ilân edilmiş idi. İşte «Ben mekârımı ahlâkı tamamlamak üzere gönderdim» ve «Her hikmetin başı Allah saygı ve korkusu» olduğuna dair Resûlu Ekrem'in büyük sözlerinin vicdanlarda yer ettikten, yani sarılmaz bir iman haline geldikten sonra artık millî varlığın korunması için gereken esasların dünya çapında nelerden ibaret olduğunun tahlil ve tesbitine girişmiştir.

Bir takım zavallıların bilmeyerek ve bir kısım müfsitlerin bilerek, merhumun bilgisinin tek cepheli olduğunu, Avrupa ve dünya ilimlerinden haberi olmadığını söyleyenler ciltlerle yazılı vesikalar karşısında adi müfteriden başka bir şey değildiler. Buna ben kendi gördüklerimi ve işittiklerimi ilâve edeyim. **Şerhi Mütîn** ve İran edebiyatı müderrisi merhum Ferit Kam, birgün bana «Her üç lisanı hepimizden iyi bilir» demişti kendisinin tevazu'u bilgisinden bahse mâni idi. Ankarada mebusluğu zamanında Süleyman Nazif merhumun fransızcasının derecesini sormuştum: «Ben ve Süleyman Nazif, biz böyle okur anlarız, fakat Cenap, işte o bilir» dedi. Ankarada birinci büyük millet meclisinde mebus bulunduğu zaman toplantı zamanından bir saat evvel meclise gelir, posta kutusundan adına gelen mektupları alır ve bunların içinde matbua ve risâleleri ayırır, içtima salonundaki yerinde bir elinde fransızca metin olduğu halde Türkçe bir istihzah yapıyor gibi tercüme eder ve postaya gönderir. Bu istitrattan maksadım, Şarkın en büyük ve zengin lisanı olan arapçayı meslek olarak o lisana emek vermiş zevatı, kıvrak tercemeleriyle nasıl hayrete bırakacak derecede kemale ermiş ise garbın da o zaman bizde müteammim olan temel lisanlarından fransızcaı da öyle maharetle tasarruf ettiğini, ve bu suretle garp ilim alemiyle vasıtasız temas halinde olduğunu anlatmaktır.

Meslek itibariyle bir fen adamı olmasına rağmen, müzmin içtimâî dâvalar, kendisine mesleğini terk ettirecek bir şiddetle tesir icra etti. Bütün varlığını o yolda harcamağa başladı ve emânetini Rabbına teslim etti.

Sosyoloji

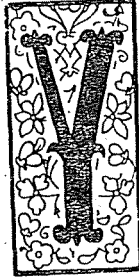
Bir İnceleme:

İslâm Işığında SİYASET

M. Said ÇEKMEGİL

«Politika ile meşgul olmak istemeyen münevverleri bekleyen korkunç bir âkibet vardır; cahiller tarafından idare edilmek...»

Aristo

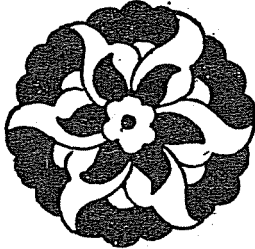
Yıllar yılı kulaklarımızı tırmalayan, kontrolü yapılmamış bir söz vardır: (Dindarlar siyasete karışmazlar.) Bu Avrupaî, daha doğrusu havaf görüş bir hayli de taraftar bulmuş gibidir; Şeytandan sakınırcasına siyasetten kaçmak, eğer bir siyaset icabı değilse, çilekeş âdemoğullarının bir kısmını ya melekleştirmek ya da koyunlaştırarak, kolay sömürülecek hale getirmek kastına dayanır belki.. Ama olacak iş değil..

İnsanların hakları olan âdilâne bir idare sistemini getirmeye yegâne vasıta bildiğimiz politikayla meşgul olmak için illa da dinsiz olmak şartını, siyasetin dindarlara kapalı olduğu kanaatını kim ortaya atmıştır; Aslında dünyada böyle bir müeyyide olup olmadığını da bilmiyoruz. Bu gayri akli düşünceyi sakın siyasete dinsizliğe alet etmek isteyen materyalistler yaymış olmasın?

Dini siyasete âlet etmek, maddecilerden de aşağı olan, münafıklığa düşmek tehlikesinden korkmamak olur. İnsan eğer hak dine iman etmişse, onu değil siyasete, dünyevi hiçbir şeye alet etmeyi dahi düşünecek kadar küçülemez. Şayet dini siyasete alet edenler varsa, onların din düşmanı olduğu düşünülebilir; Değilse indi-İlâhîde en büyük bir günahkâr olduğunda şüphe edilemez.

Dini âlet değil de ebedî saadete götüren yegâne doğru yol bilenlerin bu yolda her yararlı vasıtayı kullanması kadar tabii ne olabilir. Bu tabiiyetler neden gayri tabii olarak görülmeye başlamıştır? Bu gerçekleri bildiğimiz kadarıyla düşünen insanlara nasıl izah edebiliriz?

«Politika entellektüel faaliyetin en aşağılık şekli değil midir» diye soran ve siyaseti ancak batıda tanyan meşhur Alain

gibilere deriz ki, siyaset yalnız insanlar için mevzuubahistir. İnsan siyasetinin, politika sanatının kudreti kadar insandır. Gayesi olmayan, gayesinin tahakkuku yollarını aramak ihtiyacını duymayan yaratık insan olamaz. Mahlûk eğer insan ise, iyi veya kötü, güzel veya çirkin.. Mutlaka bir gayesi olacak; böyle bir gayeye sahip olunca da onu gerçekleştirme yollarını arama ihtiyacını elbette duyacaktır. İşte, ihtiyaçların teminde kolaylıklar arayan, kendinden başka yaratılmışlar vasıta kılmaktan kaçınmayan, insafı, insafsız yolları denetmekten yılmayan tek mahlûk yalnız insanoğlu olduğu görülüyor.

Madem ki politika yalnız insana hasır ve insani bir haslettir; O halde bir kısım insanlar tarafından nasıl ihmal edilir? Onu kötü ellere terk ettikten sonra kötü görmek, büyük bir düşünce hatası olmaz mı? Edmond Burke, «Fena insanlar birleştiği zaman iyiler elele vermelidir; yoksa herbiri teker teker mahvolduktan kendini kurtaramaz» der

Bu hususta sadece şair zannettiğiniz, politika dışı bir san'atkâr diyebilinen Yahya Kemal Beyatlı bakınız neler diyor:

«.. Napolyonun, 18. asır Almanyasında edebiyât mensuplarının politikaya ve idareye karıştırılmaması çok zararı intaç ettiğine dair bir mütealası vardı, fikir beni çok düşündürdü. Bir milletin mütefekkirleri onun mukadderatına en ziyade hassas olan ve en hassas insanlar ise herkesten ziyade onların politika yapmaları doğru olur... Kendi milletinin mütefekkirleriyle düşüp kalkan bir rejimin iş amirleri, kendilerini en tasvipkâr bir murakebe altında bulunduruyorlar demektir.. Şu hayatta hiçbir şey olamayanlar, bir şey olanları bilhassa politika içinde görünce hemen taşlamaya başlarlar... Nedenlerin bu haleti ruhiyesi tahlil edilince anlaşılır ki politika yani bir milletin mukadderatının ceryanları tamamiyle şahsiyetsiz olanların elinde bulunmalıdır, demek istiyorlar. Ben bu nazariyeyi tersine çevirerek, bir parlamentonun içinde hiçbir mesleğe veya meziyete muvaffak olmayan bir kimse görünce: — Bu

adam politikayla uğraşamaz, dışarı atınız... demek isterdim.»

Tarihin derinliklerinden sesi gelen Aristo da: «Politikayla meşgul olmak istemeyen münevverleri bekleyen korkunç bir akîbet vardır; o da cahiller tarafından idare edilmek» tir dermiş kim söylerse söylesin söz bir gerçeğin ifadesi olarak görülüyor.

SIYASET MASUMDUR

Siyaset geçici menfaatler adına kullanırsa işte bugünkü karmaşıklık meydana gelir. Fakat çok tesirli bir vasıta olan politika, Hakkın ve hakka bağlı hukukun gerçekleşmesi için kullanırsa beşerin yüzünü güldürdüğüne şahit olunabilir.

Görülüyor ki, idare etme ve edilme san'atı olan siyaset vasıta olarak masumdur, suçsuzdur. O hakkın emrinde olunca izzete, bâtılın emrinde olunca zillete hizmet eder.

Keyfi idare şekillerinin her türlü bâtılı besleyip büyüterek üreten birer bataklık olarak karşımıza çıkıyor. Bunun böyle oluşu daha ziyade ferdi sultanlarda göze çarpar. Biraz da fertleri putlaştırarak eğitilmemiş, geri ve şuarsuz toplulukların sebep olduğu hadiselerdir. Dünün Avrupasını ve bugünün topyekün dünyasını saran papazların kıralların başkalarını sanki hata yapmaz kişilermiş gibi ilâhlaştırılara işaret ederken Elmalı'lı Hamdi Yazır merhum der ki: «..Reislerini ve büyüklerini Allahı sever gibi sevenler ve onların emri hakka muhalif emirlerine itaat ederek Allaha isyan edenler, bunları Allaha nazir ve emsai ittihaz etmiş olurlar ki bütün putperestlik esası bu tarzı muhabbettedir.»

Bugünün yeni putçuluğunu da garplı müellif Prof. M. Duverger şöyle tesbit ediyor: «Komünistlerin giriştikleri partiyi ve proleter sınıfı ilâhlaştırmak gayreti, Hegel'in devleti ilâhlaştırmak gayretine benzer ve aynı neticeleri verir.»

SUÇ KEYFİLİKTEDİR

Keyfiyet yalnız Monarşik idarelerde mi bulunur? Oligarşik, yani bir zümrenin arzusu istikametinde idare edilen topluluklarda da keyfilik vardır. Şu farkla ki, birinde şahıs keyfi, öbüründe bir zümrenin kolektif keyfi mev-

zuubahistir. Bürokrasi, yani yüksek memurların idare hâkimiyeti; Aristokrasi, yani hakimiyetin mahdut bir vatandaşlar sınıfına tanınması, ki bunlarda da idare yüksek memurların veya sınırlı bir yurttaşlar gurubunun keyfine göre yapılır..

Hatta demokrasi, yani ekseriyet sistemiyle idare olunmak dahi % 51 çoğunluğun keyfine göre yönetilmektedir. Onun içindir ki en az zararlı (Ehven-i şer) sayılan demokrasi bile insanları tatmin eder görülmemiş, zarurî olarak ondan daha kötü keyfiliklere düşmemek için onu tercih etmek mecburiyetinde olunduğu sanılmıştır.

MÜSLÜMANIN SIYASETİ

Bundan sonra müslümanın siyasetine yeniden özet bir bakış daha yapalım:

Müslümanın siyaseti, raiyesinin yani idaresinden sorumlu olduğu kimselerin, haklarının korunması, hukuklarının, içerden ve dışardan çıkacak zalimlere, çiynettirilmemesi içindir.

Dünyadaki bu hak ve hukuk koruyuculuğu, müslüman için en büyük bir izzettir. Bu izzete yükselemek için çalışmak ise büyük bir vazifedir. Bu siyasi vazifedeki mes'uliyetin ağırlığı kadar da büyük mükâfat vardır.

TEŞEKKÜR

Mübarek Ramazan bayramı dolayısıyla mecmuamıza tebrik gönderen abone ve okurlarımıza en samimî dileklerimizle mukabele eder, iki cihan saadetleri dileriz.

İslâm Medeniyeti

Tıb

Müslümanların
Tıb'daki yenilikleri

Hasan ÖZÖNDER

Müslümanlar, Fars, Hind, Keldan ve Araplara ait tabii ilimleri bir araya toplayıp, bunlara kendi ruhlarındaki keşfedici, yapıcı ve yükseltici kabiliyeti de katarak, yeni, kendine has özellikleri bulunan bir metod ortaya koymuşlardır. Bu metod, müslüman tabiblerinin tıb ilmine tatbik ettikleri tenkid ve tahlil metodudur.

Müslüman atıba, kendilerinden evvelki muhtelif kabile ve dinlere mensup tıb adamlarının re'y ve mütaleaları ile yetinmiyerek, bu görüşleri ince bir tetkik, tahkik ve tenkid süzgecinden geçirmişlerdir.

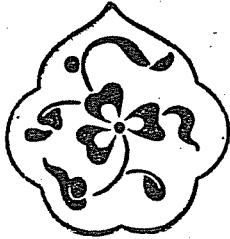
O zamana kadar (Tıbbın babası) diye anılan Calinus'un eserleri de, bu suretle hadde-i tetkikten geçirilecek doğru ve yanlışları bir bir belirtilerek sıralanmış sair eserler arasındadır.

Müslüman tabiblerin eski tıb eserlerine yaptıkları serh ve zeyiller de, bu alanda yapılan hizmet ve yenilikler arasında zikredilmesi gereken pek önemli çalışmalaradır.

Tabiblerimiz, bütün bu tercüme ve tefsirlerden başka, kendi düşüncü ve buluşlarıyla da bir tıbbi eserler meydana getirmişlerdir. Şurası muhakkak ki, bu eserlerin tamamı günümüze kadar ulaşmamıştır; ama, elde edebildiklerimiz bile, onların bu konudaki bitmek-tükenmek bilmeyen çalışmalarını bize aksettirmeye yetmektedir. Meselâ, Müslüman tabiblerden önce, felç, felç-i cevni, isterna vesaire gibi bir takım hastalıklar, o zamanın usullerine göre ateş ve sıcakla ilgili vasıtalarla tedavi edilirdi. Müslüman tabibler ise, bu çeşit hastalıkların tedavisini bil'akis soğukla ilgili vasıtalarla yapmışlardır.

Tababette, iptal-i his için uyutucu (soporifique)'yu ilk kullananlar müslümanlar olduğu gibi, cerrahide hilal (fıtıl) ilk tatbik edenler de yine İslâm tabibleri olmuştur.

Müslüman tabiblerin sağladıkları en büyük ilerleyiş cerrahi sahadadır. Nitekim onlar, göz merceğini düşürmek veya kökünü-

den koparmak sureti ile, göz merceği hastalığını tedavi ediyorlardı. Yine mesanedeki taşın eritilmesini (parçalanmasını), akan kanın durdurulmasını biliyorlardı. (4).

Tıbbın bir kolu olan eczacılığa geçmeden önce, sağlık bilgisi hakkında da biraz bilgi verelim: İslâm Dininin, en kıymetli sağlık kaidelerini havi olduğunu biliyoruz. Meselâ, sık sık yıkanmanın emredilmesi, içki ve domuz etinin yasak kılınması gibi... Ayrıca müslümanlar tedavi esnasında sıhhat kaidelerine riayete büyük bir önem veriyorlardı. Gustave le Bon diyor ki: «Arap hastahaneleri bu günkü hastahanelerden daha çok terakki etmiş bir şekilde sıhhi kaidelere riayet ediyordu. Onlar büyüktü. Su ve hava, hastahanelerin her tarafına kolaylıkla dağıtılabiliyordu. Salerne Üniversitesinin sıhhati korumağa dair vecizeleri vardır. Bilindiği gibi Avrupa'nın en şerefli Enstitüsü itibar olunan bu mektep, şöhretini Araplara borçludur». (5)

İslâm hekimleri, hastalıkların klinik tetkikinde gayet sağlam müşahedeci ve mülâhazacı olduklarını ispat etmişler, ârazi gayet mükemmel tesbit etmişler, hastaları teşhis hususunda başkalarına üstün gelmişler ve gıdai maddelere, ruhi durumlara ve sağlık şartlarına en büyük önemi verdiklerini belirtmişlerdir (6).

Dokuzuncu asırdan başlayarak on dokuzuncu asrın sonuna kadar bütün ilim ve irfan merkezlerinde tıp öğretiminde büyük önem veriliyor ve tıp müesseseleri hastahanelere bağlı bulunuyor ve bu sayede seriri öğretim yatak başında yapılıyordu. Gibbon, şöyle der: «Bağdat şehrinde ruhsatnameli 860 hekim çalışıyor ve herkese şifa dağıtıyordu. İspanyada katolik prensler, canlarını, Müslüman hekimlere emanet ediyor ve Müslümanların, meşru bir evlât gibi benimsemeğe haklı oldukları Salerno okulu, İtalya ve Avrupa'da tıp ilminin temelini canlandırıyor.»

Tıp tahsil edenler, muayyen bir tahsil müdetinden sonra icazet alıyor ve daha sonra ihtisas subelerine ayrılıyorlardı.

ECZACILIK:

Eczacılığın terakkisinde Müslümanların hizmetleri hiç bir zaman unutulamaz. Çünkü Müslümanlar, tabii ve coğrafi konumları itibariyle, dünyanın dört bir yanından gelen kervanların yolları üzerinde bulunuyorlardı. Bu sayede, çeşitli ülkelerle devamlı münâsebet halinde idilir. Başta Hindistan ve Çin olmak üzere, Bizans, Mısır ve Yemen'de yetişen ve bu gün bile eczacılığın bel kemiğini teşkil eden çeşitli bitkiler, otlar, yapraklar, bu kervanlar vasıtasıyla, Müslüman eczacıların ellerine kolay ve çabuk geçiyordu. Bunun neticesi olarak da, yeni yeni ilâçlar bulunuyor ve dertlilere deva, hastalara şifa olmak üzere, dünyanın çeşitli memleketlerine gönderiliyordu.

Bu çalışma sayesinde ki, bitkiler bilgindeki araştırmaları sonucu Dioscoride'nin

iki bin rakamıyla hudutlandırmış olduğu otlar arasına birçok yenileri, İslâm atıbbası tarafından katıldı. Araplar, ilâç hazırlama hususunda Yunanlıların bilmedikleri bir çok otlar ve yeni maddeler kullanıyorlardı.

Ravent, demirhindi, akasya, kudret helvası, sinameki yaprağı, ve kâfuruyu ilâç olarak ilk defa Araplar kullandılar. Eskilerin kullandıkları bala tercih ettikleri şeker, pek faydalı ve tesirli tertiplerin hazırlanmasına imkân verdi. Şuruplar, jülepler, ot ve meyve konservele-ri hazırladılar.

Halkın sıhhati ile ilgili olan bu sanayi şubesi hükümetin kontrolü altında idi. Eczacılar, ilâçların iyi bir şekilde hazırlanmasından ve fiyatından mes'uldüler.

Tarih, General Afşin'in, köylerdeki ve kasabalardaki eczaneleri teftiş ettiğini ve lüzumlu ilâçları bulundurup bulundurmadıklarını yazıyor. (8).

Eczacılıkla ilgili eski eserleri tercüme ederek, yıllar sonra, kendi eserleriyle birlikte Avrupalılara ulaştıranlar, yine Müslümanlar olmuştur.

Eczahaneleri şimdiki şekilleriyle ilk tesis edenler yine Müslüman tıp adamlarıdır.

HASTAHANELER (Maristan-Bimaristan):

(Maristan) yahut (Bimaristan) kelimesi, (hasta mahalli) anlamına gelmektedir. Arapçada bu kelimenin karşılığı, müsteşfâ'dır. Maristanın bir özelliği de şudur: Bu gibi yerlerin aynı zamanda bir tıp mektebi olarak da kullanılmış olmalarıdır.

İslâmiyette ilk maristanı inşa eden zat, Emevi meliklerinin altıncısı olan Velid b. Abdülmelik idi. Bu zat, H. 88 tarihinde Şam'da bir hastahane inşa ederek, bir takım etibbanın nazaretine tevdi' ve cüzzam ile musab olan hastaların hapisierini emreyliyerek, kendilerine erzak ve gelirler tahsis eylemiştir.

Abbâsiler devrinde maristanı ilk tesis eden zat, Harun'ur-Reşid idi.

Daha sonraları, İslâm Devletlerinin çeşitli yerlerinde birçok maristan kurulmuştur. Bu kuruluşlara devlet yardımcı olduğu gibi, bazı muktedir şahıslar da, kendi namlarına tesisatta bulunmuşlardır.

Osmanlı Türklerinde ilk hastahane yıldırım Bayezit zamanında Bursa'da Uludağ'da açılmıştı. (9).

(4) Garp Medeniyetinin Kuruluşunda Müslümanların Rolü-Raydar Bammat. Sf: 48.

(5) Aynı eser, Sf: 51.

(6) İslâmiyet ve Batı Dünyası Dr. Zeki Ali. Sf: 24.

(7) Aynı eser, Sf: 29.

(8) İslâmiyetin Manevi ve Kültürel Değerleri Haydar Bammat. Sf. 128.

(9) İslâm âleminde İlim Hayatına Toplu Bir Bakış M. Zekâi Konrapa sf. 21.

Bütün bu hastahaneler, gayet muntazam bir halde bulundurulup, her cins ve mezhepten hastaların tedavisine bakılırdı. Her hastalık için ayrı bir salon tahsis edilirdi. Tabib, yanında hasta bakıcılar olduğu halde hastaları dolaşarak, her hasta için gereken ilacı yazardı.

Günümüzdeki seyyar hastahaneler gibi, o zamanlarda da, deve ve katır üzerinde nakledilen bir nevi' hastahaneler vardı (10).

BİTİRİKEN: Yazımızın sonlarına gelirken, önemli bir noktaya daha temasta faide vardır.

İslâm tıbbının kuvvetli dayanaklarından birisi de, maneviyata, moral takviyesine verdiği önemli mevkidir.

Her türlü tıbbî çarelere başvurduktan sonra, şifayı yalnız Allah'tan beklemek, ondañ gelene sabretmek, derdi veren Allah'ın, bir gün devasını da vereceğine inanarak, sarsılmayan bir inanç ve bozulmıyan bir güvenle ve moralle metanetini muhafaza etmeyi telkinde inmâl göstermemek... İşte, hastalıklardan kurtulmanın bir ve hattâ birinci yolu budur.

Başlıca hastalıkların, günahlara keffaret olduğuna inanılmıştır. Bu konuda, Nisa Suresinin: (Her kim bir kötülük işerse onunla ya dünyada, ya ahirette, yahut her ikisinde cezalanır), meâlindeki 122 ci Âyet-i Kerimesi zikredilmektedir. Bu Âyet-i Kerime'nin mevzuumuza mutabakat cihetini Neseff'nin şu rivayetinde görebiliriz: Hz. Ali demiştir ki, bu Âyet-i Kerime nâzil olduğunda Resûlullah, mes-cide çıkıp bir hutbe irad ederek: «Şimdi bana bir âyet nâzil oldu ki o, ümmetim hesabına dünyadan ve dünyadaki her şeyden hayırlıdır». buyurdu. Sonra bu âyeti okudu. Âyetten sonra da şöyle buyurdu: Bir kul, bir günah işleyip de dünyada ona bir hastalık veya belâ isabet ederse, Allah Teâlâ, o kulunu ikinci bir daha azab etmekten uzak bulundurmamak suretile ona ikram eder. (11)

Bu konuda daha birçok hadis-i şerif vardır. Amansız hastalıklara müptelâ hastalara güven, ümit, sabır ve hayat kaynağı olmuş bu hadislerden bir tanesini daha buraya alvere-lim: Ebu Hüreyre (R.A.) dan rivayet edilen bir Hadis-i şeriflerinde Hz. Peygamber Efendimiz şöyle buyururlar: «Allahü Teâlâ, hakkında hayır dilediği kimseleeri bir takım musibetlere giriftar kılar.» (12).

Temizliğe, sıhhate, nezafete, tıbbâ dair birçok Âyet-i Kerime ve Hadis-i Şerifler, yüce Dinimizin tababete verdiği önemi, bütün açıklığıyla ortaya koymaktadır. Bir kerre, her şeyden evvel Müslüman inanır ki, bu vücut, bu sıhhat, bu âfiyet, Allah'ın kendisine vermiş olduğu mukaddes emanettir; o halde bu emanetin hakkını vermek her mü'min üzerine bir borçtur.

Hz. Peygamberimiz (A.S.) in buyurdukları tıbbî i'câz, yirminci asırda, tıbbın yeni keşif-

leriyle her gün biraz daha anlaşılmalıdır. Bu sahadaki yeni ilerlemeler de, Hadis-i şerifleri te'yid ve dinimize yapılan korkunç iftiraların reddi hususunda, mu'terizlere karşı en iyi cevabı-teşkil etmektedir.

Tıb sahasındaki sürekli çalışmalar, Medeniyet Tarihimizde yeni, parlak sahifeler açmıştır. Yetişen tabiblerimizin yazdıkları eserler, modern tıbbın hız kaynağı olmuştur.

Farabî, İbn-i Sina (13), İbn-i Bacce, Eb'ür-Reyhan Muhammed el-Birûnî, ElHarzemî, Ebû Bekir b. Zekeriyya Râzî (14), Eb'ül-Kasım b. Züher, İbn-i Rüşd, İbn-iBeytar, İbn-i Usaybia, Lokman Hekim, Kurtubalı Eb'ul-Kasım Halef Zehravî, Eb'ul-Kasım Ammar Musûlî, Ali b. İsa-i Bağdadî, Ali Abbas (15), Akşemsüddin, Konyalı Hekim Hacı paşa (16). Hekimbaşı ve Hattat Kâtipzâde Mehmed Ref'i (17). Abbas Vesim b. Abdurrahman (18), bütün tabiblerimizin ruhlarına vekâleten, bu satırlarda anılması ve aziz ruhlarına fatihalar sunulması gereken, ölümsüz isim ve eserlerin sahiplerinden bazılarıdır.

Yeri gelmişken, İslâm Tıbbı ve Tıbb-ı Nebvî hakkında yazılan Türkçe eserlerden Ahmed-i Dâî (XIV. asır)ın, (Kitab'üş-Şifâ fi Ehadîs-i Mustafa) isimli tercümesiyle (19), Dr. Hüseyin Remzi'nin (Tıbb-ı Nebvî) adındaki meşhur eserleri de, yazımızın son satırları olarak buraya kaydetmek gerekir. (20).

(10) Medeniyet-i İslâmiyye Tarihi Corcu Zeydan: 3. sh. 375.

(11) Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi-Müt: Kâmil Miras C. 12 sh. 65.

(12) Aynı eser, aynı cild, sh. 67.

(13) Meşhur eseri: El-Kanun fi't-tıbb'ur. Bu eser, İslâm irfanının şahasere idi. XII. asırda Lâtinceye çevrilmiş, XVII. asır ortalarına kadar okunmuştur. Mayerhof: «Hiç bir tıbbî eser bu kadar okunmamıştır.» der. (M. Zekâî Konraya'nın yukarıdaki eseri; sh. 20.)

İbn-i Sina, zamanına kadar geliş güzel bir şekilde ele alınmakta olan ruhiyatı, bir ilim kolu haline getirerek, kanunlara bağlayan ve bilhassa göz tababetindeki yeni buluşlarıyla, devrinin parlak simaları arasında mürataz bir mevki' işkal etmiş pek meşhur bir âlimimizdir. (Kan alınacak damarlar) risâlesiyile, hekimlikte yeni bir çağ açmıştır. (Geniş bilgi için bakınız: İbni Sina-Hayati ve Eserleri Hakkında çalışmalar. Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Unver.)

(14) En büyük eseri, 20 ciltlik (El-Havî) kitabıydı. Bu kitap, Lâtinceye çevrilmiş, Avrupa hekimliği üzerinde mühim te'sirler yapmıştı. (M. Zekâî Konraya'nın aynı eserinde aynı sahifeden.)

(15) (El-Kitab'ul-Mâlikî) isimli eseri, ilk mükemmel ve tam tıb ansiklopedisidir.

(16) (735-827) Bu zat, tıp sahasındaki çalışmalarının ekserisini Türkçe olarak yazmıştır. Hacı Paşa'nın bu sahadaki çalışmaları dolayısıyledir. ki eserleri, Türkçe olarak yazılan ilk tıbbî eserler kronolojisinde hemen hemen ilk sırada yer almaktadır. (Mütemmim malûmat için bakınız: (Hekim Konyalı Hacı Paşa. Hayatı ve Eserleri. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver.)

(17) Ö. 1769. Kâtipzâde'nin en büyük hizmeti, arkadaşı Tokatlı Hekim Mustafa Efendi'yi, İbn-i Sina'nın Kanun'unu tercemeye teşvik etmiş olmasıdır. Bu zat hakkında geniş malûmat, Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'in, Hekimbaşı ve Hattat Kâtipzâde Mehmed Refî Hayatı ve eserleri isimli kitapta mevcuttur.

(18) Kanbul Vesim. Eseri: XVIII. Asırda Türkiye tıp âleminde hayli şöhret kazanmış olan (Dustûr'ül-Vesim fi Tıbb'ül-cedid ve'l - kadim) ismini taşır. İki cilt ve 2083 sahifeden ibaret olan bu büyük eser, tıbda bilinmesi lâzım olan kanunlardan bâhis bir mukaddime ile baştan ayağa kadar âzânın hastalıklarının anlatan birinci, kadın ve çocuk hastalıklarından bahseden ikinci, şişler ve karhalardan bâhis üçüncü, müfret ve mürekkep ilâğları zikreden dördüncü kitap ile, hekimlere nasihatları ihtiva eyliyen bir hatimeden mürekkeptir. (Geniş bilgi için bakınız: (Osmanlı Türklerinde İlim) A. Adnan Adıvar. Sh. 169)

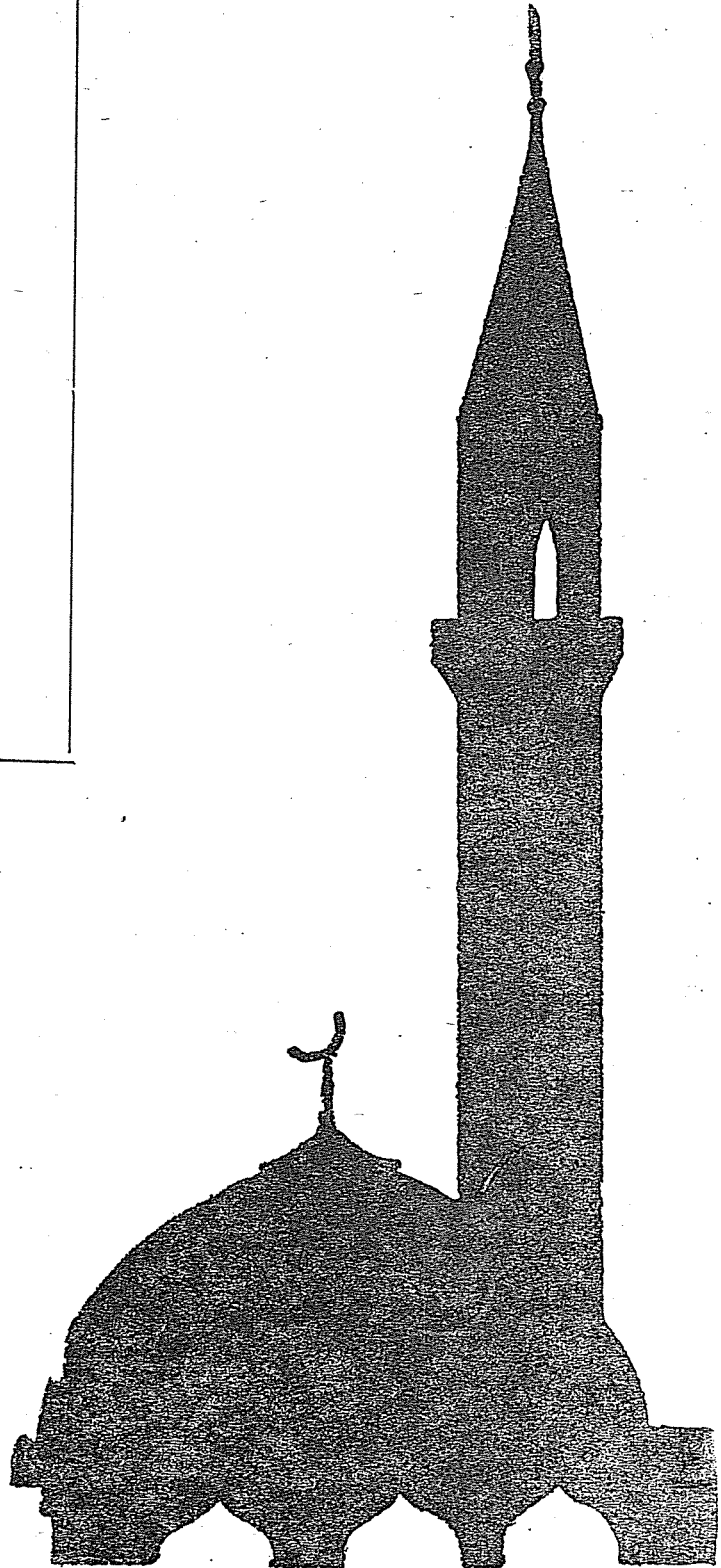
(19) Bakınız: (Ahmed-i Dâi. Hayatı ve Eserleri. İsmail Hikmet, Ertaylan. Sf. 181-185.

(20) Bu eser, 1309'da yayımlanmış olup, hekimliğe dair 42 sağlık Hadisi'ni bildirmektedir.

SÜLEYMANİYE

*İniyor külbrenge akşam
Gövden sarınmış ince bir tüle
Arasında pembe bir duman...
Süleymaniye
Ulu başın yükseltmişsin ufkun üstüne
Kestin yolunu gene,
Doldurup taşırдын gönlümü.
Nedir ki kattığın gök yüzüne?
Duvarlarının ucunda bitmezsin,
Minaren boyu değil yüksekliğin
Sen taş, harç da değilsin.
Bir ruhsun
Süzülmüş, yalın, arı
İyi, yüceyi, görkemi, gücü...
Güzelliği anlatmaktasın.
Eksik olma
Gönlümü taşırдын
Geri gelmez günlerin yadigarı...*

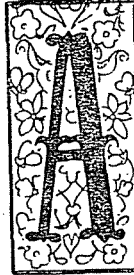
KIBRISLI

Sanat

Osmanlı Mimarlığı

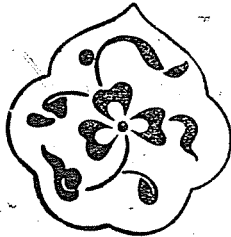
Cevad ÜLGER
(Mimar)

sıl mevzumuz olan tezadlara girmezden evvel, Avrupadaki mimari ve diğer sanatlarla tabiat arasındaki münasebetlere şöyle bir göz atmak faydalı olacaktır. Esasen aynı münasebetlere Osmanlı mimarlığı için de döneceğiz.

Avrupa, bütün sanat gruplarıyla, tabiata çok yakından bağlıdır. Yakın zamana kadar bu bağ bir kanun halinde devam edip gelmiştir. Tabii biz tabiat -nature- derken, Avrupalının eski anlayışı içindeki manayı düşünmekteyiz. Ve daha sonraki pasajlardan birçoğunun mühim bir kısmını teşkil edeceği için bu kelime ve anlayışın tarifini peşinden ortaya koymak faydalı olacaktır. Avrupalı, etrafının, gözle görülüp, kulakla duyulup, elle tutuluveren halini kabul ederdi. Tabii biz de bu anlayış içinde Avrupa sanatına bakacağız.

Avrupada sanat, tabiatın bu, uzuvlarla alınıveren halinin muhtelif malzemelerle tekrar edilmesi idi. Bu durum asırlarca, çok ilkel, acemice çalışmalarla devam etmiş, bazı sanat kollarında seri ilerlemeler olurken, bazı kollar uzun asırlar yerinde saymıştı. Daha önceki yazımızda da belirttiğimiz gibi mimarinin kuruluşundan getirdiği abstrelik bile ressam ve heykeltıraşların tasallutundan kurtulamamış ve tabiatla bağlantısını, -yukarıda anlattığımız tarif içinde- sadece dış unsurlarla devam ettirmek mecburiyetinde kalmıştı. Klasik Yunan devrinde, gerek resim ve gerekse heykel, natüralizmin zirvesine çıkmıştı. Sanat, taşın biçimlenişi değildi artık, insanın duruşu idi. Sanat olan adeta maddeldi. Ayağın basışı, başın bükülüğü, dizin, elbisenin içinden görünüşü, elbisenin kıvrımlarının, çizgilerinin tertibi... Yunan sanatı bu durumunu Hellenizme, oradan Romaya devrederken hristiyanlık Avrupayı sardı. Roman ve Gotik devirleri içinde tabiatın daha güçlü ve üsluplu taklitlerine vardılar. Nihayet rönesansta hristiyan haleti ruhiyesi ile yunan esprisi birleşti. Böylece ana hareket noktası değişmeden, barok sanata devredilecek, üsluplanmış çok kuvvetli bir tabiatçılık doğacaktır. Daha sonra bu, tabiatı bir üslup içinde ifade tarzı da terkedilip yerine tam bir natüralizm hâkim olacak, tam üslupsuz, havasız bir natüralizm... Artık bütün sanatlar, tabiatın ruhsuz bir taklidi idi. Resim, heykel, mimari tabiatın dış biçimini olduğu gibi verirken, müzik bile, kurulan büyük orkestralarla tabiat seslerini aynen çıkarma işi olarak kabul ediliyordu. Fırtınaları, ağaç hışırtılarını, kuş cıvil-

tarlarını, horoz ötüşlerini...

Bu hal 19. uncu asrın sonlarında muhalefetlerle karşılaşmağa başladı. 20. inci asrın başında bu muhalefetler ciddileşti. Önce alay edilen tabiatın dışına çıkıcılar artık bir mesele olarak kabul edilmeğe başlamışlardı. Tabii bu durumda ilimlerin ve bilhassa tekniğin rol oynaması ile beraber, Avrupanın Çin, Japon, Kızılderili, Zenci ve bilhassa İslâm kültürleri ile temasları da ana hareket noktalarını teşkil ediyordu. Bu tabiatın dışına çıkma hali, absract, nonfigatif, mücerret, gibi sıfatlarla isimlendirilen bu hal, bütün kolları ile sanat alemi içinde geniş ve hâkim bir hareket halini aldı.

Avrupa, çevresindeki biçimlerin dışına çıkmakla, tabiatın da dışına çıktığını kabul ediyor, bunu adeta tabiata karşı bir istiklal haline getiriyordu. Tabii bugün artık bu durum yok. Avrupa tabiatın dışında olunamayacağını anlamış, sanatla, sadece estetiğin emrinde güzelliklere varmağa çalışıyor.

Avrupa tabiatçılığın içinde asırlarca zaman kaybedip, onun primitiflerinden kurtulmuşken, yeni bir anlayışın eşğine gelmiş, bu sefer onun primitiflerini yapmağa başlamıştır.

Mevzuumuzun ikinci yanı olan Osmanlı kültürü ve tabiat anlayışına gelince, orda tabiat sadece basit bir dış almış değildir. Bu noktada batı ile Osmanlı İslâm kültürü arasında muazzam fark vardır. Tabiat içi, dışı, maddesi, ruhu ile bir bütün kabul edilirdi. Sanat da, tabiatın dış alınışlarının = idrâklerinin muhtelif vasıtalarla ifadesi değildi. Esas olarak da sanatın, tabiatın bir ifadesi olarak kabul edilmesi saçma olarak kabul edilebilir. Dış idrâklerin mükemmel ifadesi, bir marifet, başka bir ifade ile zanaat olarak kabul edilebilir ama sanat kabul edilemez. Sanat muhakkak ki başka bir şeydir. O hangi kelime düzeni ile anlatılabilir? Çok zor ve karışık bir mevzu.. Ama bazı meselelere girebilmek için aşağı yukarı bir anlayışa, bir kelime kabulüne de ihtiyaç var. Sanakelimesini kabul ettikten sonra, onu da muhtelif malzeme ile yapılan bir şiir kelimesiyle toplamak çok yanlış olmayabilir.

Osmanlılarımız sanat kelimesinin anlayışı içinde neler yapmışlardı. Şiir ve musıkıyı bir yana alarak bir biçim ve renkler sanatı olan mimari, resim-heykel üstünde duralım. Bizde epey eski çağlardan beri resim ve heykel sanatı ihtiyacı hissedilmemiştir. Resim ve heykel zaten bir nevi fantezidir. Bu ön fantezi kabulü-mantığı onları müstakil bir sanat halinde bırakmamış, mimari ile birleştirmiş, tek ve mutlak büyük bir sanat haline getirmiştir. Heykelin malzeme ile karışan derin biçim endişesi, resmin satıhta biçim ve renk endişesi, mimarinin ana organizması içinde kaynamış, mimari böylece, biçim ve renk sanatlarının toplayıcısı, tam ve bölünmez bir kompozisyonu olmuştur. Mimarının strüktüründen getirdiği satıh biçimleri, derin heykel biçimleri, malzemesinden getirdiği organik renkler bu üç sanatın harukulaşe birleşimleri olmuştur. Mimarının gayet girift abstraksiyonları müthiş nisbet estetiğine varırken iç ve dış mekan tesirlerinin mükemmel neticelerine varmışlardır. Ve bu eserlerde tabiatı ifade etmek değil tabiat olmak, onun en yüksek irtifalarından, en derin derinliklerine kadar idrak etmek mantığı hakimdir. Görülveren, duyulveren, tadılveren değil...

Böylece karşımızda, esastan gerçek sanatı dönük bir sistemle, gerçek sanatı daha yeni idrak etmeye başlamış, ancak onun yoluna girebilmiş bir başka sistem var. Osmanlı İslâm - Türk sistemi ve Batı...

Avrupanın daha yeni idrak etmeğe çalıştığı bu düşünce ve sanat sistemine, Osmanlı İslâm - Türk kültür ve sanat sistemi asırlarca evvel varmıştı. Batının emekleme halinde, rahatça girkin kabul edilebilecek, primitif sanat eserleri yanında Osmanlı sanatı çoktan dev şaheserlerini vermişti.

Fakat asıl şaşılacak şey Batı bizim asırlarca evvel idrak ettiğimiz kültür ve sanat sistemine varmaya çalışır, bütün çalışmalarını bu derin ve engin, heyecan ve ved dolu anlayışa çevirmeye uğraşırken bizim'de onların 100 yıl evvelki hallerine dönmeğe çalışmamızdır.

Şu anda Türkiyede çok geniş bir

okumuşlar topluluğu Batıyı adım adım takip etmek fikrinde hatta bir nevi sarhoşluğundadır. Onlarca Avrupa herşeyi ile mutlak olarak taklit edilmektedir. Bu düşüncenin hareketi olarak hakikaten, Batı bazı noktalarda adım adım takip edilmektedir. Bu noktalardan bazılarını belirtelim. Ayakkabı, elbise, etek, ruj, biçim ve renkleri olarak Avrupayı birkaç dakikalık bir farkla takip ediyoruz. Buna münevverlerimizin kluplerde oynadıkları kumar ve içtikleri kokteyl şekillerini'de ilâve edebiliriz. Bu büyük gayret, sanat ve ilim sahalarında görünmüyor. Orda, çok küçük bir grup hariç, büyük münevver topluluğu Avrupanın 19. asırdaki zihniyetine dönüş gayreti içinde... Ortadaki bütün sanat hareketleri bunu pek acı şekilde gösteriyor.

Başka bir noktaya'da dokunalım. Demin küçük bir grubu hariç tuttuk. Bu grup sanat ve düşünce bahsinde, ekseriyetten farklı, ama maalesef onlar'da batının bu günkü primitiflerinin içine gömülü duruyorlar. Bu primitiflerin aynen aktarılması ile uğraşıyorlar. Deminki bütün olarak habersiz gruptan farkları, onların gözlerini, Avrupanın 100 yıl önceki haline dikmiş olmaları, bunların ise bugünkü halle büyük teslimiyetle bağlanmış olmaları. Batı bugün tam tatmin edici bir dünya görünüşüne varmış olmadığı gibi, çok emin bir sanat anlayışına da varmış değil.

Yazımızın başlangıcındaki tezat böylece çok şaşırtıcı bir şekil içinde devam ediyor. Kendinden memnun olmayanların nefretle andıkları bir zihniyet, kendinden kopmuş bir grup tarafından şiddetle arzu ediliyor ve bütün imkanlarla taklid ediliyor. Halbuki taklid edilen kültür ve sanat sistemi terk edilmiş, beğenilmemiş. Onu terk edenler otomatikman taklitçilerin terkettiğine adım adım yaklaşıyorlar. Ve bu devri daim zincirlemesi bakalım ne zaman kopacak.

Ve biz içinde olduğumuz. O dev kültür - sanat heyecan deryasının, Avrupanın daha hayallerini bile tam göremediği ama arzu ettiği, ved denizinin ne zaman farkına varacağız? Ve tezatlar ne zaman bitecek?

Sorunuz Söylüelim

Suallere Cevaplar

● FİDYE, BORÇ VE KADIN KIYÂFETLERİ?

● İstanbuldan Bayan Müberra İ. Önal: «Onbeş yaşında geçirdiğim bir hastalık sebebiyle Ramazan orucu tutamadım. Borçlarım hayli çoğaldı. Bünyem hafiftir, hem okumak, hem de çalışmak mecburiyetindeyim. Bu sebepten Ramazan dışında borçlarımı ödeyemiyorum. Kendime güvensen hemen ödemeye başlarım. Bu borçlarımı nasıl ödeyeceğimi selâhiyyetli bir ağızdan duymak istiyorum, ne yapmam lâzım?»

Oruçlu bir Müslüman hayati ehemmiyeti haiz bir hastalıktan dolayı orucunu bozması ve hastalığı devam ettiği müddetçe Ramazan orucunu yemesi caizdir. Ancak böyle bir kimse oruç tutmadığı günleri Ramazan dışındaki günlerde kaza eder.

Eğer hastalık devam ederse sıhhatli duruma gelinceye kadar bekler. Bir gün de olsa sıhhat bulmazdan önce ölse hiç bir şey lâzım gelmez. Borç ondan sakıt olur. Eğer oruç tutacak derecede sıhhat bulursa, sıhhat bulunduğu andan itibaren borcunu tutmakla mükelleftir, ihmal eder de vefat ederse Allah indinde mes'uldür.

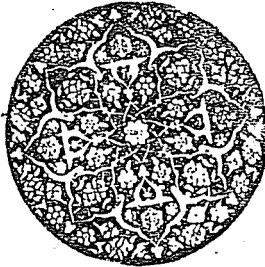
Oruç tutarsa Hastalığının artacağı veya geri döneceği müslüman bir doktorun raporu ile sabit olan bir kimse için kazalarını te'hir etmesi câizdir, hükmen hastalığı devam eden kimse gibidir. Bunu kendisi de oruç tutmak sureti ile tecrübe edebilir. Eğer hakikaten doktorun dediği gibi tehlike zuhur ediyorsa, hastalık geri dönüyorsa orucu ve kaza'larını te'hir etmesi câizdir. Hatta hastalık tehlikeli olursa oruç tutması câiz değildir.

Gençliğiniz, geçirdiğiniz oruçlarınızı ileride tutabilme imkânını bahşedebilir. Binaenaleyh oruç borçlarınızın hesabını yaparak ortaya çıkacak meblağı herhangi bir fakire vermeniz söz konusu değildir. Fidyeye sadece ihtiyarlık sebebiyle oruç tutamayanlara gerekir.

2. — «5000 lira borcum var.. Bunun yanında para biriktirip Annemi nafile olarak hacce göndermemde bir manî varmıdır?»

Borç kul hakkıdır. Vâlidinizi nâfile hacce göndermekten mes'ul değilsiniz. Fakat borcunuzu ödememekten mes'ulsünüz. Borcunuzu ödemek Annenizi hacca göndermekten mühimdir. Annemi hacca göndereceğim diyerek borcunuzu tehir etmeniz doğru değildir. Şayet borcunuzu ödemezden Annenizin haccına yardım ederseniz bu haccın kabul olmasına mani değildir. Fakat bu parayı borcunuza yatırırsanız daha doğru hareket etmiş olursunuz. Şayet alacaklınızdan müsaade alırsanız o zaman mahzur ortadan kalkar. İslâmiyette hayır işleyeceğim diye vazifeyi ihmal yoktur. Allah arzunuza nâil eylesin.

Hazırlayanlar:
Gazi MERT — Y. Vehbi
YAVUZ

● 3 — «Çalışan veya tahsil yapan kimse namaz vakitlerinde gözle borcunu ödemeli mi? Yoksa ders ve iş saati dışında kaza mı yapmalı?»:

Tahsil yapan bir kimse ne kadar güç durumda olsa da namaz kılacak kadar bir zaman bulabileceği kanaatindeyiz. Çünkü her 45 dakkada bir teneffüs saati vardır. Namaz için hazır olan bir müslüman bu teneffüs saatinde namazını edâ edebilir. İşçi için de durum aynıdır. En zor ve sıkışık durumlarda dahi Namaza aşık olan bir müslüman fırsatını bulup namazını kılar. İş ve tahsil namazı kazaya ma'zeret değildir. Fakat buna rağmen namazını kılamayan bir mü'min'in imâ ile yani göz ucu ile namaz kılması câiz değildir. Namazını kaza olarak kılacaktır. Herşeye rağmen bir müslüman Allah'ın emrini kulun emrine tercih etmelidir.

● 4 — «Kadınların giydiği pantolon veya pijama ile namaz kılmak caiz değildir? Yoksa erkek elbisesinden kasıt erkeklerin giydiği elbise midir?»

Pijama ile namaz kılmak mekrûh'dur. (Mecmaul' Enhur Cilt: 1 sayfa 124. de) «Ev içinde giyinilen ve büyüklerin karşısına çıkılmayan elbise ile namaz kılmak mekrûh'dur» der. Pijama da ev içinde giyilen ve saygıyı icap ettiren kimselerin yanına çıkılmayan Elbise cinsinden olduğu için aynı hükme dâhil'dir.

Kadınların dar pantolonla namaz kılmaları ke-rahetle câizdir. Keza erkeklerin de a'zalarını tebarüz ettirecek derecede dar pantolonlarla namaz kılmaları caiz ise de mekrûhtur. Azalarını belirten çoraplar da aynı hükme tabidir. Namaz kılan bir kadının ke-rahetten kurtulması için topuklarına kadar uzanan geniş bir sabahlık giymesi lâzımdır. Bu takdir'de pantolonlu veya a'zaları belirten uzun çoraplı da olsa mahzur ortadan kalkar.

Kadınların Erkek elbisesi giymelerinden kasıt, onları şeklen erkek gibi gösteren elbise demektir. Böyle elbiseler giyinmek kadınlar için mekrûhtur. Böylesi kadınlar ve kendilerini kadınlara benzeten erkekler peygamberimiz tarafından yerilmiştir.

● 5 — «Nâ mahrem bulunmayan topluluklarda da-
hi kadınlar başı açık bulunabilir mi?»

Nâ mahrem bulunmayan topluluklarda da olsa bir kadının baş açık bulunması Rahmet Meleklerinin o topluluğa yanaşmaması bakımından mahzurludur. Peygamber efendimize (S.A.V.) ilk vahiy geldiği zaman ne gelenin olduğunu anlayamıyordu. Hz. Hatice validemiz, Geline haber ver, başımı açayım. Eğer meleke kaçarsa, başka bir şey ise kağmaz» dedi. Aynı şey'i tecrübe ettiler. Hz. Hatice başını açınca meleği Peygamberimiz göremez oldu. Bunun üzerine Peygamber efendimiz (S.A.V.) e gelen'in Ceb-rail (A.S.) olduğu anlaşılmış oldu.

Baş açma, Türkiye'nin Avrupa taklitçiliği devresinden sonra ehemmiyetli bir konu olmuştur. Kadınların, kendi aralarında da olsa başlarını açarak oturmaları bir Avrupa adettir. Peygamber efendimiz'in hanımlarında, ashab âjelerinde, Türk kadınlarında böyle bir gelenek yoktur. Sonradan harim-i ismetimize musallat olan bu manasız illetten uzak durmak müslüman türk hanımlarının şiarı olmalıdır.

● «Gizli bir yerde abdest alırken baş örtüsünün bulunmamasının bir mahzuru varmıdır?»

Abdest, Allaha yaklaşmak kastı ile yapıldığından ibadet sayılır, binaenaleyh abdest alırken gizli ve aşıkâr neresi olursa olsun başın örtülmesi lâzımdır. Abdeste zararı yoktur, fakat sevabını kaybeder.

● «Kolonya Abdesti bozar mı?»

Kolonya abdesti bozmaz. Fakat ihtiyat olarak kolonya sürdüğümüz uzuvları yıkanır ve silinirse daha muttaki hareket edilmemiş olunur.

● «Tasarruf bonusu Faizleri devlet bütçesinden vurduğuna göre ikramiye habında düşünülebilir mi? O da faize girer mi? Faize girerse bu parayı nerede harcamalı?»

Tasarruf bonusu faizleri ikramiye olarak düşünülemez. Faiz'dir. Faiz ise haramdır. Fakat bu faiz ihtiyar ve irade dışında, mecburi bir alış, olduğundan serbest bir şahsın kendi arzusuyla alıp verdiği faiz gibi değildir. Çünkü Devlet bu faizi istesek, de istemesek de zorla veriyor. Hiçbir kimse parasından tasarruf bonusu kesilip faiz verilmesini arzu etmez. Bunu almanın, yani kabul etmenin mes'uliyeti ferde ait değildir. Ancak bu para haram olduğundan Devlet borçlarından başka yere verilmemelidir. Bir hayır müessesesine verilemez.

BU ŞEKİLDEKİ SATIŞ CAİZ MİDİR?

● Adana'dan sayın Süleyman KALEMAĞASI: «Ben pamuk ticaretiyle uğraşmaktayım. Bizim burda Aliv-re denen bir hususla alış-veriş yapılmakta. Şöyle ki; Çiftçiler tarlaya çığit ekmeden (yada ektikten sonra) tarla masraflarını karşılayacak parası olmayanlar bir tüccardan para alırlar ve verecekleri malın da o ektiği tarladan olacak mahsulden olacağını söylerler. E. Para su anda alınıyor. Mahsul ise 5-6 ay sonra veriliyor. Bu durumun şer'an mahzurlu olup olmadığını açıklarmısınız?»

İslâmda 3 türlü satış muamelesi var... Bey'ül-Ayn, Bey'ün-nesî, Bey'ül-Selem.

Sorunuzun mahiyetinden anladığımıza göre bu şekilde satışın ismine İslâm Hukûkunda Bey'üs-Selem denmektedir.

Bu satışın caiz olması için birçok şartlar mevcuttur. Bu şartlar muvacehesinde yapılan satışlar caizdir yoksa bu şartların kavramına girmeyen durumlarda yapılan satışlar caiz değildir.

Selemin şartları 17 tanedir ve 2 nev'e ayrılır;

1. nevi; Bu şekildeki alışverişin kendisine rucû eder..

2. nevi; Bedele rucû eder...

Birinci nevi'deki şart; yapılacak selem 'bey'i; dönme muhayerliğinden, tamâmen âri olması şarttır.

İkinci nevideki bedele rucû eden şart 16 tanedir.

1 — İlerde meydana gelip mahsûlü alınacak eşyanın cinsini;

2 — Nev'ini...

3 — Niteliğini (sıfatını = iyimi, ortamı, kötü mü olduğunu)...

4 — Kapital' (ince verilen fiatın) miktarını...

5 — Belirtilen kapital'in geçerli para olması. (meselâ: tââ eski devirlerden kalma mecdiyeyle bu malını alıyorum derse caiz değil...)

6 — Kapital'in alışveriş sözleşmesinin yapıldığı yerde teslim edilmesi...

7 — Satın alınacak metân (mahsûlün) cinsi;

8 — Satın alınacak metân (mahsûlün) nev'i;

9 — Satın alınacak metân (mahsûlün) sıfatı;

10 — Tartı, sayı veya ölçüyle miktarının bilinmesi.

11 — Satın alınacak eşyanın veya mahsûlün en az bir ay sonra teslim olunması...

12 — Satın alınacak eşya veya mahsûlün sözleşmeden, eşyanın teslim olunacağı zamana kadar piyasadan tükenmemesi...

13 — Satın alınacak eşya veya mahsûlün tayini (= tavsif veya belirtilmesi) mümkün olan şeylerden olması...

14 — Alınacak eşya (mahsûlün) İslâm Hukukunun şarii Hz. Peygamber tarafından ölçülmüş, tartılmış sayılmış veya metre birimiyle ölçülen şeylerden olması...

15 — Taşınmasında veya tesliminde yapılacak masrafı göz önüne alarak (falan yere getireceksin) gibi sözlerle beyan etme...

16 — Verilen Paranın ve ilerde teslim alınacak eşya veya mahsûlün faiz illetine sahip şeylerden olmaması...

...İşte Selâm'ın caiz olması için aranan şartlar bunlardır. Tüccar olduğunuzu beyan ettiğimize göre yaptığınız alışverişleriniz bu şartları haizse bu muameleleriniz caiz'dir.

Faiz vesaire gibi durumlarla yapılanlar ise caiz değildir.

● **İSKENDERUN'DAN SAYIN YAŞAR ÇEVİKLER:** Bahsettiğiniz kitabı İskenderunda dini eserler satan herhangi bir yayınevine veya kitapçıya müracaat etmek sûretiyle elde edebileceğinizi bildirir, mucibince amel etmenizi tavsiye ederiz.

● **İZMİT GÖLCÜK'TEN SAYIN İSMAIL YILANCI:** «1 — Bugün 100 binler, milyonlar meşrû kazanılabilir mi?»

Allah ve Resûlü'nün yolundan ayrılmadan çalıştıktan sonra niçin kazanılmasın ki...

2 — İslâm'da para huzur ve saadet getirir mi?»

Para huzur ve saadetin kaynağı değil, belki huzur ve saadete götüren bir vasıta.

● **İSTANBUL'DAN BAYAN GÜLSEV AKSU:** Endişe ve üzüntülerinize biz de iştirak ediyoruz. Hakikaten bazıları bahsettiğiniz şekilde kendi öz benliğini unutarak Allah ve Rasûlünün yolundan ayrılıp çirkef'e saplanmakta... Şiirinizi göz yaşıyla okuduk...

Üzülmeyiniz. İslâm Kız kollejlere açılacaktır ve sizler gibi imanlı kardeşlerimizin yetişmesi sayesinde bu vatan kurtulacaktır.

● **CENAZE NAMAZINDA ELLER NE ZAMAN BIRAKILMALI?**

İzmir'den sayın İ. Gültekin ÖZER: «1 — Bazı kimseler cenâze namazı kılarırken değişik tezler ileri sürüyorlar!... Şöyle ki; Sağa selâm verirken sağ el; sola selâm verirken sol el; ya da her iki tarafa selâm

verdikten sonra eller aşağıya bırakılır» diyorlar. En doğrusu hangisidir?»

Burada mühim bir mes'ele yoktur. Sağa selâm verirken sağ el; sola selâm verirken sol el; ya da her iki tarafa selâm verdikten sonra sağ ve sol eli bırakmakta hiçbir yanlışlık yoktur. Hepsisi olabilir.

«2 — Cum'a namazı; Pek çok kimseler bu namazın değişik şekillerde olduğunu söylüyorlar. Mesele: 2 rek'at farz namazı kılındığı için zühr-i Ahir kılınmaz diyorlar. Bu hususu vuzûha kavuşturur musunuz?»

Daha önceki sayılarımızda bu hususu mufassal şekilde anlatmıştık. Mecmuamızın yıl; 2 sayı; 13, sorunuz söyliyelim sahifesine bakınız.

● **ŞU ÜÇ SORUMU CEVAPLANDIRMISINIZ?**

Sayın Sönmez EVİN: «1 — Kur'an'ı bilen kimse için tecvidi öğrenmek mümkün müdür? Kolaylık var mıdır?»

Elbette mümkündür ve farz manâsına vacibdir. Muhtinizdeki bir din adamına müracaat ediniz...

«2 — Sol elle yemek yemek sağ kolu zayıf olan kimse için günah mı?»

Zarûretse hiçbir mahzuru yok!... Değilse edebe muğayir...

«3 — Çok çalıştığım halde (duada yalvardığım halde) Hz. Peygamberimizi rüyada göremiyorum. Acaba neden?»

Muhabbetin azlığından olsa gerek...

● **EBE GUSLETMELİ Mİ?**

Kurşunlu, Bayramören Nahiyesinden sayın Abdullah MUHİDDİNOĞLU: «Çocuk doğumuna yardım eden bir ebe'nin doğumdan sonra gusletmesi icap eder mi?»

Etmez. Değil bu şekilde; Tahtâvî'nin 54 üncü sahifesinden öğrendiğimize göre; kadın hastalıkları mütehassısı tarafından muayene edilen herhangi bir bayanın vaginasına gerekli ilâç, el veya parmak idhâl edildiğinden dolayı bile gusül icap etmemektedir.

Çocuk doğumuna yardım eden ebenin durumu ise apaçık meydandadır. Yani; mutlak gusletmesi şart değildir. Temizlik bakımından düşünülürse elbette ki iyi olsa gerektir.

● **İMAM MİNBER ÜZERİNDEN CUMA GÜNÜ İÇ EZANI OKUYABİLİR Mİ?**

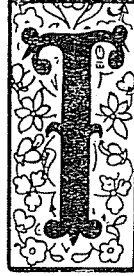
Antakya'dan sayın Abdurrahman BERBEROĞLU: «Cum'a namazı için bir camie gittim. Baktım ki; müezzin yok müezzinlik yapacak ehil biri de yok... ve iç ezanı imam mecbûren minber üzerinden okudu. Arkasından da hutbeye başladı. «İç ezan» minber üzerinden okuduğu için bir özür teşkil etmez mi? İmam olan zatın bunda kusuru yok mudur? İzahat verilmesini rica ederim.»

Bu durumda; başka ne yapılabilir ki?.. Esâsen gaye ezanın okunması... falan kimse okuyacak diye bir tayin yapılmamıştır ve yine mutlak surette caminin falan kısmından kamet edilecek denmemiştir. Muayyen bir yer ve şahıs tayin edilmemiş olması ve başka birisinin edebilecek durumda bulunmaması sebebiyle bahsettiğiniz sorunuzun cevabının câiz olduğunu bildirir, hürmetler ederiz.

Sahne

Tiyatromuzda bunalım ve "Eski çamlar bardak oldu"

Hilmi KURTULUŞ

Türk Tiyatrosun'da güçlüğü gidermek için sık sık baş vurulan bulvar oyunları ile, sanatla ilgili, tiyatroya etkili bir yardım sağlanacağı kanısı yaygınlaştı. Hemen hemen bütün yöneticilerin rahatça baş vurdukları oyun tür'ü oldu. Öyle ya, gidin tiyatrolardan birine, bu tür oyun görmeseniz bile repertuvarlarda cankurtaran simidi gibi yazılı durur. Tiyatroya değer, sanat gösterisi değildir bu. Cemiyet hayatımızda tiyatronun yeri ve başarısı ne derece tesirli olduğu halde, bir nevi dengesizlik, tiyatrodaki da güvensizlik yolu oluyor.

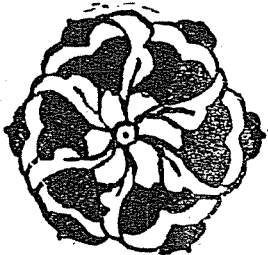
Böylece, hiç farkına varmadan, günümüzün insanı tiyatro adı altında zararlı ideolojilere hizmet eden sapık ve anlamsız denemeleri seyrediyor. Zamanımızda en iyi yolu bulup tiyatroya hizmet etmeyen yönetici-oyuncu kendini salıverme duygusuna kapılmış demektir.

Ayrıca, Türk oyun yazarlarını yetersiz sayıp, bulvar oyunlarına değer vermek Türk Tiyatrosuna kapıları kapamak demektir. Topluma faydalı olmaktan kaçınan tiyatrocuya ya da yönetici suçludur, verimsizdir. Bu tip yönetici ve oyuncu'nun sahneye aktardığı ve temsil ettiği oyunlar, çok çabuk unutulmaya ve tiyatromuz adına lanetlenmeye mahkumdur.

Tiyatromuzdaki bunalım, repertuvarından doğduğu gibi, seyircimizde de gelişiyor. Şu kadar yüzyıldır, cemiyemizin örf ve âdetlerini yıkıp, onu anlamsız hale getirmeye çalışanların tiyatro adı altındaki yapmacıklarını, biz bütün ağırlığımızı vererek oynamak oynatmak, ve seyretmek gafletine düşüyoruz.. Maalesef bir tek kişi de kalkıp Türk tiyatro sanatı adına bu nedir diye sormuyor?

Çağımız uzmanlık çağı, her sanatın uzman kişileri olmalı. Ne yazık ki Türkiyemiz de tiyatro (bir iki yönetici hariç), tamamen bu işten anlamıyanların elindedir.

Açık söylemek gerekirse, tiyatromuz bugün içinde bulunduğu çıkmazın en belirgin örnekleriyle doludur. Ahlak kurallarını yıkan, kötü oyunlar seçiliyor, Türk tiyatrosuna gerektiği şekilde yararlı olamıyor. Maalesef, yazar-eleştirci-Yönetmen-Oyuncu ilişkileri, birtakım çıkarlar üzerine kurulu. Cemiyetimizin düzenine karşı sorumluyuz. İsyanca bir tepki göstermenin nedenleri

bundandır. Fenalığından zarar gören Türk tiyatrosu oluyor. Aslında seyirciye iyi bir oyun verildiğinde, umumiyetle değerlendiriliyor. Onu küçümsemeye kimsenin hakkı yoktur. Halk iyi oyun arıyor. Esasen şuurlu halkımız, kendisini gayri ahlâki bunalmalara

iteleyen oyunlara karşı çıkıyor.. Ciddi manada tiyatro demek, programı, repertuarı, devamlı ve sabit kadrosu, prensipleri, hayat felsefesi ve binası olan tiyatro demektir. İstanbul Şehir Tiyatrosu gibi, Belediye'ye bağlı, asırlık bir tiyatro da bile (SEVİYE) devam-

lı olarak düşerken, bazı özel tiyatroların büyük bir canlılık, şahsiyet ve güç kazandığı görülüyor. Macera uğruna tiyatro ağalarının Türk Tiyatrosuna yaptıkları zarara karşılık, tiyatronun ne olduğunu bilen, inandığı yolda şuurla yürüyen tiyatrolarımız da var.

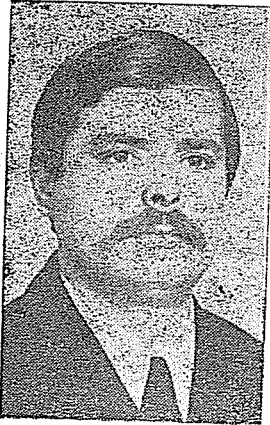
Bunların en önde geleni de (Dormen) tiyatrosudur. Halkı ahlâk kuralları çerçevesinde eğitmek, ona tiyatro kültürü, zevki, alışkanlığı verme bakımından Türk Tiyatroları içinde başta gelmektedir.

Bu tiyatromuzun, son olarak sahnelediği oyunlardan biri (Eski Çamlar Bardak Oldu) oyunu, bunun gerçek misalini teşkil etmektedir. (Eski Çamlar Bardak Oldu) adaptesi, bugün bütün dünyanın ilgilendiği bir problemi günümüzün gençlik sorunlarını ele almakta, bir kuyumcu titizliğinde işliyerek, ibret verici olaylar dizisi halinde gözler önüne sermektedir. Bütünü ile bu olaylar bir komedi içinde verilmektedir. Adeta, güleekten yüreği dağlamak gibi bir şey..

○ yunda, Raif Somer Kapalıcağarı da antikacıdır. Namuslu, geleneklerine bağlı, sert bir aile reisi. Neriman Hanım da onun kanadı altına sığınmış, evine ve çocuklarına bağlı müşfik bir aile hanımıdır. Bu âilenin Engin, Ersin ve Aysin adında üç çocuğu, babalarının tutumunu hiç tasvip etmezler. İpin ucunu kaçırmak üzeredirler. İşte bütün hikâyeye baba ve çocukları arasındaki anlaşmazlığın etrafında dönmektedir. Birgün gelecek, günün modası zihniyetiyle hareket eden bu gençler, hatalarını anlayıp, baba ve annelerinin gösterdikleri yolda yürüyeceklerdir. Netice, muhafazakâr düşüncenin zaferidir. Eski Çamlar bardak değil, eski çamlar, çam olarak kalacaktır.

Oyunda rol alan Dormen Tiyatrosunun seçkin sanatçı topluluğu rollerini adeta yaşayarak ifadelendiriyorlar. Oyunun sahneye konuluşu ve dekor tek kelimeyle mükemmeldir. Böyle bir oyunu sahneliyeip, günümüzün gençliğine iyi bir örnek teşkil eden, bu nitelikte bir eseri seyrettirmek fırsatı verdiği için (DORMEN) tiyatrosuna teşekkürü bir borç biliriz...

Hilmi Kurtuluş Konferans verdi

Mecmuamızın Tiyatro yazarı Hilmi Kurtuluş 18 Ocak 1968 Cumartesi günü saat 14.00 de Milliyetçiler Derneğinde «Bugünkü Türk Tiyatrosu ve komünizm) konulu bir konferans vermiştir.

- 1 — Türk Tiyatrosunun tarihçesi ve Orta Asya türklerinde Tiyatro
- 2 — Tiyatromuzu kimler ve ne sebeple kurdular?
- 3 — Bugünkü Dünya tiyatroları ve Bizim tiyatromuz.
- 4 — Dünya ülkeleri arasında, dine ve milliyetçiliğe karşı tiyatro Türkiye'de.
- 5 — Tiyatro yazarlarımız.
- 6 — Türk Tiyatrosunun sapık ideolo-

cilere ne sebepten âlet ediliyor.

- 7 — Tiyatromuz ve Komünizm.
- 8 — Yarınki Türk tiyatrosu nasıl olmalıdır.
- 9 — Türk tiyatrosuna hizmet edenler.

Bölmelerini ihtiva eden ve kalabalık dinleyici kitlesi tarafından dikkatle izlenen konferans çok başarılı ve faydalı olmuştur.

Öğrendiğimize göre aynı konferans, bazı şehirlerimizde de tekrarlanacaktır.

Millet varlığına ve milli hasletlere tiyatro gibi bir terbiye okulunu âlet ederek kasdetmek isteyenleri ve niyetlerini açıkça ortaya seren bu mühim konferansından dolayı H. Kurtuluş'u çeşitli milliyetçi kuruluşlar tebrik etmişlerdir.

Mecmuamız, bu mutlu hizmetten kıvanç duyar ve böylesi bir hizmete vesile oldukları için Milliyetçiler Derneği'ne teşekkür eder başarılar diler...

Ayrıca öğrendiğimize göre, yazarımızın kaleme aldığı «Sarı Suitan» adlı siyasi komedi, pek yakında sahneye konacaktır.

Film Hikâyesi Yarışması

A sınıımızın en müessir propaganda vasıtalarından biri sinemadır. Hitap kabiliyetinin genişliği ve tesir gücünün fevkalâdeliğini göz önüne alan ideolojiler sinemayı, kendi yararlarına kullanma çabasındadırlar. Birçok muhitlerde sosyal hayatın zarureti olarak mütalâa edilmeye başlanılan sinemadan şimdiye kadar müslümanların faydalandığı söylenemez, ama zarar gördükleri açıktır. Halbuki, hep başka ideolojilere yararlı olduğu kadar sinema, İslâm'a da hizmet edebilir. Hergün milyonlarca insanın film seyrettiğini düşünmek meselenin ehemmiyetini ifadeye kâfidir.

Sinemamız bugün artık bir kuvvet olduğu herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. «Düşmanlarınıza (karşı) gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın» emr-i İlahîsi bu hususta da müslümanları vazifeye çağırılmaktadır. Hayatın akışına seyirci kalmanın, bir millet için, ölüm demek olduğunu Âkif ne güzel ifade eder:

Dünya koşuyorken, yolun üstünde yatılmaz;
Davranmıyacak kimse bu meydana atılmaz.
Müstakbel bul, sen de koşanlarla bir ol da;
Mâziyi, fakat yıkmaya kalkışma bu yolda!

Yeni bir nesil yetiştirmek yönünden de ihmâl edilemez hüviyetiyle sinema, artık neresinden ele alınrsa alınsın, bizi kendisiyle ilgilenmeye mecbur etmiştir.

Bütün bu gerçekleri göz önünde bulunduran mecmuamız ve yukarıdaki esasları benimseyen **ELİF FILM** Şirketi, genç nesli sinema sanatı üzerinde düşünmeye ve denemeler yapmaya teşvik için bir **FİLM HİKÂYESİ YARIŞMASI** tertip etmiştir.

YARIŞMA ŞARTLARI :

- 1 — Yarışmaya herkes katılabilir.
- 2 — Konu: Günlük hayatta yaşanan veya yaşanabilecek olan bir olay olacak.
- 3 — Hikâye, dini ve milli ölçülerimize aykırı olmayacak.
- 4 — Daktilo ile ve tek taraflı yazılmak şartıyla 10 daktilo sahifesini geçmeyecek.
- 5 — Hikâyeler ikişer nüsha olarak gönderilecek.
- 6 — Yazanın açık adresi, mesleği ayrıca bir kâğıda yazılıp hikâyenin başına ilâzıtırılacak.
- 7 — Hikâyeler en geç 1 Mart 1969 da elimizde olacak şekilde gönderilecek.
- 8 — Yarışmaya en fazla iki hikâye ile iştirak edilebilir.

JÜRİ :

Necip Fazıl Kısakürek	(Yazar)
Arif Nihat Asya	(Yazar)
İ. Semahaddin Cem	(Münekkid, viyolonist)
Münevver Ayaşlı	(Romancı, muharrir)
Dr. Neclâ Pekolcay	(Edebiyat Öğretmeni)
Hilmi Kurtuluş	(Tiyatro Yazarı)
Yücel Çakmaklı	(Yardımcı Rejisör)
Ergün Bayık	(Elif Film Temsilcisi)
İsmail L. Çakan	(İ. Medeniyeti Yazı İşleri Md.)

HEDİYELER :

Birinciye :

Elif Film : 1000 T.L.
İ. Medeniyeti : Türk Edebiyatı Tarihi (Ahmed Kabaklı)
Fatih Yaynevi : Nesriyatından bir takım.

İkinciye :

Elif Film : 500 T.L.
İ. Medeniyeti : İslâm Tarihi (Eşref Edip)
Fatih Yaynevi : Nesriyatından bir takım.

Üçüncüye :

Elif Film : 300 T.L.
İ. Medeniyeti : Türkiye Tarihi (Yılmaz Öztuna)
Fatih Yaynevi : Nesriyatından bir takım.

NOT :

1 — Hikâyeler orijinal olabileceği gibi, herhangi bir romanın film hikâyesine adaptasyonu şeklinde de olabilir.

2 — Derece alan hikâyelerin, filme çekim hakları Elif Film Şirketine ait olacaktır. Filme çekilecek hikâye sahibine ayrıca telif ücreti ödenecektir.

3 — Birden üç'e kadar derece alan hikâyeler yayınlanacaktır.

4 — İyi bir film hikâyesi, filmin konusunun kısa, özlü, edebiyata kaçmadan, konuşmalara fazla yer vermeksizin, bilhassa psikolojik tahlillere ilişkin tavrı ve hareketler, zaman ve mekân belirtilerek yazılan hikâyedir.

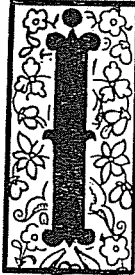
Mecmuamız ve Elif Film, yarışmaya katılacaklara üstün başarılar diler...

Neşriyat • Tenkid • Tahlil

«Hz. Ebu Bekir»

-Şahsiyeti ve Dehası-

LUT - KAN

İslâm büyükleri, -tabiri caizse- tarih toprağının derinliklerinde, kendilerine uzanacak mahâretli eli bekliyen nâdide cevherler gibidirler. Mazi, altın hazineleriyle dolu... Geleceğin aydınlık günleri, bu hazinelere inebilen, onları idrak ve tahlil edebilen kafaların eseri olacaktır. Yeni «büyükleri», eski «değerler» yuğuracak, «mutlu yarınları», «mes'ud dünler» kuracaktır.

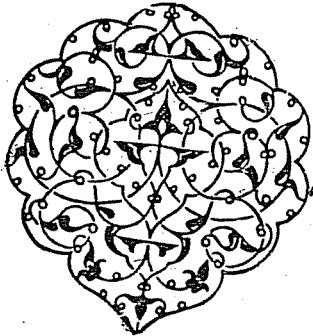
Aksi bir mutâlea, komünizm'in «tarih ve değerlerini inkâr» görüşüne «evet» demek olacaktır ki, apaçık tarih düşmanlığıdır.

Kısaca ifadeye çalıştığımız bu gerçek, son senelerde kendisini hissettirmiş ve İslâm Büyüklerini konu edinen eserler, neşriyat listelerinde sık sık görünür olmuştur. Bu cümleden olarak son bir kaç yıl içinde Büyük İslâm Halifesi Hz. Ebû Bekir (R.A.) hakkında 5 kitap neşredilmiştir. Bu, irili-ufaklı eserlerin arasında en dikkati çeken sonuncusu yani Abbas Mahmud el-Akkad gibi asrımızın başta gelen arap edip, şâir ve mütefekkeri bir zatın yazıp İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü öğretim üyelerinden Ali Özek Bey'in tercüme ettiği «Hz. Ebû Bekir'in Şahsiyeti ve Dehası» adını taşıyan «tahlilî» eserdir. Mütercim eseri şu cümlelerle taktim ediyor:

«Tercemesini sunduğumuz bu eser, Hz. Ebû Bekir'in hal tercümesi yahud devrindeki vak'aların tarihçesi değildir. Peygamber (S.A.) den sonra İslâm tarihinin en büyük insanı olan SİDDİK'in şahsiyet tahlilidir.»

Eser, yine İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü öğretim üyesi Bekir Sadak'ın önsözü, mütercimin, yazarı tanıtan iki sahifelik yazısı ve nihayet yazarın gerçekten dikkat çekici önsözünden sonra bölümler halinde devam etmektedir.

Birinci bölümde Siddik'in isim ve lâkabları, doğumu özlü bir şekilde anlatıldıktan sonra, Hz. Ebû Bekir'in halife seçilmesine içten ve dıştan yapılan itirazlara verilen tarihi ve akli kesin delillerin sıralandığı «İslâm'ın ilk Siddik'i ve İlk halifesi» bölümü yer almaktadır. Daha sonra «Hz. Ebû Bekir'in Sıfatları» kısmı, ince ve ruh tahlilleri halinde gözükmektedir. Bu bölümde, Hak ve İslâm için çarpınan «sıddık» derecesindeki yüce

bir ruhun tezâhürlerini ibretle takip ediyoruz. «Şahsiyetin Anahtarları» bölümü, «Sıddık'ın şahsiyetinin kolayca elde edilen bir anahtarı vardır ki, o da, ondaki kahramanlığı beğenme haslet ve vasfıdır» hükmünün çeşitli cephelerden isbatıdır.

Okuyucuyu, Hz. Sıddık'ın kişiliğini idrake götüren «Şahsiyetinin Anahtarları» bölümünden sonra gelen «İki Örnek» kısmı, cidden kitabın en önemli bölümlerinden biridir. Burada İslâm'ın ilk iki halifesi Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in şahsiyet mukayeseleri yer almaktadır.

Hz. Sıddık'ın «İktida» (Peygambere kayıtsız-şartsız uyma), Hz. Ömer'in de «İctihad» (daha çok aklını kullanarak iş yapma), örneği (sembolü) hüviyetiyle takdimi isabetli bir teshistir. Bu iki büyük İslâm halifesinin peygambere olan bağlılıklarını yazar, şöyle ince bir farkla gayet açık şekilde tesbit ve teşhir etmektedir:

«— Hz. Ebû Bekir, Muhammed peygamberi beğenir, O'na hayran olurdu.»

«— Hz. Ömer ise, peygamber Muhammed'i beğenir, O'na hayran olurdu.»

Bu tesbitin izahı da şöyle:

«Hz. Ebû Bekir'i, Hz. Muhammed (S.A.V.) in peygamberliğine inandıran ve ona inen vahyi tasdik etmeye sevk ve hidâyet eden sâik, ancak Muhammed'in şahsına olan sevgisi ve güvenidir.»

«Hz. Ömer'i, Hz. Muhammed'i sevmeğe, o'nunla arkadaşlık yapmağa, O'na iman etmeğe, sünnetine sarılmağa, rızasını talep etmeğe, sevk ve hidâyet eden sebep ise, ancak O'nun peygamber olduğuna kanaat getirmesidir.. (Nitekim) daha önce Muhammed'in düşmanı idi.»

Bundan sonra sahifeler boyunca Sıddık; İktida, Faruk; tasarruf ve İctihad mümessili olarak okuyucunun İslâmı anlayış ufkuunda iki gemici feneri gibi parlayıp durmaktadırlar. Bu iki ayrı vasıfa yazar, İslâm Tarihinden misâller de vermektedir.

«Hüdeybiye antlaşması esnasında iki görüş ortaya çıkmıştı. Hz. Ömer b. Hattab'ın mantığı, «Biz haklıyız, neden diyeyt verelim?»

diyordu. Hz. Ebu Bekir'in mantığı, «Ben şahadet ederim ki o Allah'ın rasulüdür. Neden O'nun rıza gösterdiği şeyde biz o'na tabi olmayalım?» diyordu. (Sayfa: 91)

«Hz. Ebû Bekir'in Müslüman Oluşu» kısmı en az bir önceki bölüm kadar ilgi çekici... Hz. Ebû Bekir'in peygambere olan «Hayranlığı» ve bundan doğan «bağlılığı», bunun, suursuz ve idraksız bir «taklid» den tamamen bambaşka olduğu çok belîğ bir şekil ve gayet mantıklı bir yolla izah edilmektedir.

Kitabın bundan sonraki «Sıddık ve İslâm Devleti», «Sıddık ve Modern Hükümetler», «Sıddık, Peygamber ve arkadaşları», «Sıddık'ın Kültürü» başlığını taşıyan bölümleri, her idare eden ve idare edilen'in bilmesinde büyük zaruret olan çok değerli bilgilerle doludur. Bu kısımların ancak kitaptan ve çok dikkatlice okunması gerekliliğine inandığımı bütün samimiyetle ifade etmek isterim. Gerçekten «üstad» olan Akkad, bu kısımları fevkalâde işlemiş...

«Sıddık Evinde» ve «Konuya Toplu Bakış» bölümleriyle sona eren kitap, her münevver müslümanın elinden düşüremeyeceği, örnek bir müslüman'ı bütün evsafiyle ve en doğru şekilde öğrenebileceği yegâne kaynak niteliğindedir.

Umumiyetle başarılı bir tercüme diyebileceğimiz eser, bazı yerlerde arapça cümle yapısını açık açık yansıtmaktadır. Bu da Türkçede «akıcılığı» kaybettirmektedir. Bu terceme, edebî, ilmî ve tahlilî bir eserin kolaylıkla Türkçeye çevrilemeyeceğini lisan-ı hal ile haykırmaktadır.

Kitabın arka kapağına konan muhteviyatı ile ilgili cümleler, ilk bakışta büyük bir iddia gibi gelirse de eser okununca, o cümlelerin kitabı anlatmakta hafif bile kaldığı kolayca anlaşılır.

Sona konulan umumî İndeks'le ilmî çalışmaya elverişli hale getirilen eser, 248 sahifelik bir hacme maliktir.

Bu terceme hakkındaki kanaatlarımızı, muhterem müterciminin aşağıdaki cümleleriyle bitirirken, yazar'a Allahtan rahmet diler, bu

çok kıymetli eseri türkçemize kazandıran mütercimine İslâm davası adına teşekkürlerimizi, ve kitapta atıflar yapılan «Abkariyet Muhammed», «Abkariyet Ömer» adlı eserlerin de tercümesini beklediğimizi bildiririm.

«..Bu eseri seçişimin sebebi, okuduğum zaman bana yapmış olduğu büyük tesirdir... Hz. Ebû Bekir'i bütün büyüklük ve değerleriyle ancak bu eserden öğrenmiş bulunuyorum...»

Yarın'ın idarecilerine hararetle tavsiye ederim...

(Hz. Ebû Bekir, Şahsiyeti ve Dehası, Yazan: A. Mahmud Akkad Terc: Ali Özek, İsteme Adresi: Fatih Yayınevi, Alibaba Türbe Sokak No: 2/3 Nuruosmaniye/İstanbul. Fiyatı: 8 TL.)

Rubâî

Kudsi tanımaz.. kutlu azımlıktır bu!..
Buhran geçiren muhtu azımlıktır bu!..
Devrildi Hobal, geçti asırlar yâhû;
İdrâki ne kut putu azımlıktır bu?..

Dr. Cahid ÖNEY

Hobal; câhiliyette devrinde en büyük putun adıdır.

Haberler

İKİ KARDEŞİMİZİ KAYBETTİK

Hasan KARADAĞ

Konya Yüksek İslâm Enstitüsünden mezun, Gerede İmam-Hatip Okulunda bir seneden beri meslek dersleri öğretmenliği yapan kardeşimiz Hasan Karadağ, arkadaşlarını ziyaret için gittiği Tuzla'dan 29 Ekim günü akşamı okuluna dönerken yolda kaza geçirmiştir. Aynı gün Nümune Hastahanesine kaldırılıp oksijen tedavisi yapılmışsa da kurtarılamamıştır.

Bir senelik hocalığı esnasında bütün Gerede halkına ve 400 öğrencisine kendisini sevdirmiş olan Hasan Karadağ, okuttuğu derslerde üstün başarı sağlamıştır.

Aslen Alaşehir'in Emcilli köyünden olan 27 yaşında iken emaneti sahibine teslim eden Hasan Karadağ, henüz bir yuva kurmamış, muradına ermemiştir.

Genç yaşında ve tam hizmet devresinde kaybettiğimiz kardeşimize Allah'tan gani gani rahmet, ailesine sabır ve başsağlığı dileriz.

M. Fevzi BELVİRANLI

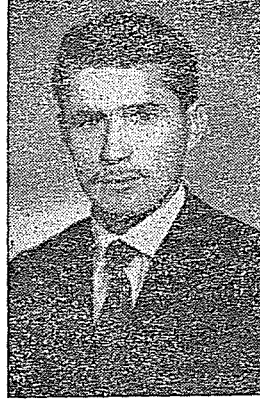
İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü mezunu, Polatlıda vatani görevini yapmakta olan kardeşimiz M. Fevzi Belviranlı 8 Kasım 1968 cuma sabahı uğradığı bir trafik kazası neticesi Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

İki sene Elâzığ İmam-Hatip Okulunda meslek dersleri öğretmenliği yapan merhum, Diyanet İşleri Başkanlığında Raportörlük görevinde iken askere gitmişti.

Çok mücadeleli bir memuriyet hayatı geçiren kardeşimiz, ömrünün en verimli çağında 28 yaşında aramızdan ayrıldı.

Kederli ailesine ve meslektaşlarına başsağlığı dileriz.

Her iki kardeşimizin ruhları için Fâtiha...

VAİZ MEHMED ÇİÇEK TAHLİYE EDİLDİ.

11 Eylül Cuma günü Kadıköy Osmanağa Camiinde verdiği vaaz'da laikliğe aykırı konuştuğu, halifelik istediği iddialarıyla malum Prof. H. Nall Kubalı tarafından ihbar edilen ve Memurın Muhakemat Kanunu çiğnenerek alelacele tevkif edilen arkadaşımız Mehmed Çiçek, 17 Aralık tarihinde yapılan ikinci duruşmasında tahliye edilmiştir. Sol basın'ın «Hilafetçi Vaiz» diye bir bardak suda fırtına koparmak istercesine millete takdim ettikleri tevkif haberleri, henüz hatırlardadır. Tahliye edildiği zaman aynı gazeteler, susmuşlar veya iç sahilelerde kısaca haberi vermişler, Türk Adliyesinin bu memnuniyet verici kararıyla, muhbir'in ve onun yardımcılarının kanun mercilerince yalanladığını milletten saklamak istemişlerdir. Bu adetleri yeni olmadıkları için pek mühim saymıyoruz artık.

Dinleyicilere «öğretilmiş» hissini veren şahitlerin ifadeleri ve mahkeme safahatı cidden görülmeğe değer şekilde cereyan etmiştir.

Çiçek ve Çiçek gibi dava mazlumlarına muvaffakiyetler dileriz.

YÜKSEK İSLAM ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞ GÜNÜ MERASİMLERLE KUTLANDI

İstanbul, Konya, Kayseri ve İzmir yüksek İslâm enstitülerinde yapılan merasimlerle «Yüksek İslâm Enstitülerinin kuruluş günü olan 19 Kasım» kutlanmıştır. Davetlilere enstitüler hakkında bilgi verilmiştir. İstanbul da tertip edilen merasimde, federasyonumuz adına genel başkan Cahid Baltacı bir konuşma yapmıştır. Mezunlar adına asistan Fahrettin Olguner tarafından yapılan konuşmayı «Maarif» sahifemizde bulacaksınız. Kayseri'de de T. İ. E. T. F. ikinci başkanı İ. Necmeddin Nursaçan ve Talebe Cemiyeti Başkanı Sedat Şenerman imzasıyla günün ehemmiyetini belirten bir bildiri neşredilmiştir. Bildiri'de özetle şöyle denilmektedir.

«Amerika'da 515, Fransa'da 55, Almanya'da 65 adet Akademi kariyeri haiz, Din Eğitimi yapan yüksek okul mevcuttur. Ayrıca bütün okullarda papazlar din dersleri verirler. Bizde, İstanbul'da, orta dereceli müsevî okulunda (5) saat Tevrat, (6) saat da Talmut okutulur. Mezunları Üniversitelerimize girebilirler. Kimse bunların laikliğe aykırı olduğunu iddia etmez.